

XXVII. évfolyam, 2. szám

2020. április 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSISÉ

PRIJATELSTVA

PRIATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:

Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:

Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:

Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:

Mayer Éva

Olvasószerkesztő:

Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:

Szélpál Éva

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsag@upcmail.hu

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

OTP Bank Dél-dunántúli Régió,

7570 Barcs, Séta tér 5.

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatica Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Horváth Csaba ügyvezető igazgató

www.croatica.hu

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhaszú Hermann-Niermann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

és a Bethlen Gábor Alapkezelő

támogatta.

Misch Ádám alkotásaiból

Stilleben /
Csendélet
(1965 körül)

Misch Ádám 1935-ben született Soroksáron és 1995-ben hunyt el Budapesten. Az Iparművészeti Főiskolán 1965-ben szerzett diplomát, mestere Z. Gách György volt. Évekig vezette a Csepeli Munkásotthon szabad festői iskoláját, tanítványai többek között: Húber András, Pantl Mihály, Budahelyi Tibor. Alapító elnöke volt a Magyarországi Német Képzőművészek Szövetségének (VUDAK). A festés mellett művészi videókat is készített. Kiállítása Budapesten, VI. Lendvay utca 22-ben látható, a Magyarországi Németek Házában.

Im Sommer / Nyáron
(1980 körül)
I.F. felvételei

Címlapunkon: Misch Ádám: Semper / Mindig
1993 (I.F. felvétele)

Pacsker készítés Bonyhád

Kirchné Máté Réka felvételei

150 éve született Székely Aladár

Önarckép, 1912.

Ady Endre, 1913.

Brüll Adél (Ady Lédája)

Kosztolányi Dezső és Harnos Ilona a fiukkal, Ádámmal 1918 körül

Schöpflin Aladár

Márffy Ödön és Boncza Berta

Újházi Ede színművész (a „Mester”)

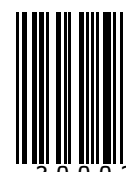
Babits Mihály és Ady Endre

150 éve, 1870. március 5-én egy zsidó vallású békésgyulai (ma: Gyula) családban született Bleier Adolf és Rosenberg Magdolna gyermekeként. Eredeti neve Bleier Aladár Áron volt, de Székely Aladár néven vonult be a magyarországi halhatatlanok közé. A fotóművészeti realizmus első jelentős hazai képviselője volt. A legmaradandóbb hatást a portréfotózás területén érte el. A XX. század elejének leghíresebb alkotói örömmel és számos alkalommal álltak-ültek fényképezőgépe elé. Ady Endre különösen nagyra tartotta a művészetét. A híres fotográfus születésére emlékezve portréképeiből válogattunk.

Ára: 300 Ft

9 771218 014004

2 0002

Házi ünnep – csendesen

Átléptük a 10 000. oldalt

Kiírva még döbbenetesebb: a tízezredik oldalt lépjük át. E lapszámunk megjelenésével egészen pontosan a tízezerhúszadik oldalig jutottunk el. Megannyi címlap, megannyi történet, emlék, mindenkinek más. Más az olvasónak, a szerzőnek, a szerkesztőnek, az olvasószerkesztőnek, a tördelőnek, a nyomdásznak.

Sok ez a tízezer oldal? Nem tudom. Nekem csendes öröm ezekben a zaklatott időkben. Büszkeség, de kétségek, kérdések is: jól éltünk ezzel a sok-sok oldallal? Írtunk-e mindenről, ami fontos? Olvassák-e a lapot? És még sorolhatnám... Csak remélni tudom, hogy mindannyian, akik valamilyen módon kötődnek a BARÁTSÁGhoz, velünk örülnek, csendesen velünk ünnepelnek, s ha kézbe veszik ezt a lapszámot, esetleg visszaemlékeznek a kezdetekre vagy egy-egy kedves írásra, címlapra.

Köszönetet mondunk valamennyi támogatóknak, a kiadónknak, az ONÖSZ-nek, a Croatica Nonprofit Kft-nek, szerzőinknek, előfizetőinknek, olvasóinknak. Reméljük, továbbra is velünk maradnak, hogy folytathassuk munkánkat!

A szerkesztőség nevében:

Mayer Éva
felelős szerkesztő

BARÁTSÁG

XXVII. évfolyam, 2. szám

2020. április 15.

TARTALOM

NÉPEK HÚSVÉTJA

A húsvéti ünnepekör szokásai 9964

KÖZÖS EURÓPÁNK

Átadták a Parlamentben a kiegészítő támogatásokat 9968
Interjú Racskó Erzsébettel 9970
30 éves a GJU 9973
Új elnökök bemutatása 9976
Nemzetiségi adatbánya 9980
Búcsúszunk... 9984

A KÖLTÉSZET NAPJÁRA

Összeállítás nemzetiségi költőink verseiből, műfordításaiból a jubileumi BARÁTSÁG antológiából 9986

SZÍNHÁZ

JELEN/LÉT Országos Nemzetiségi Színházi Fesztivál (összeállítás) 9997

XX. SZÁZAD

Kőbányai görögök 10005

KIÁLLÍTÁS

Változatok a realizmusra – Munkácsytól Mednyánszkyig 10011
A Kelet vonzásában 10014

HÁZAINK TÁJA

Étkezési szokások és ételek Herendről 10016

INHALT, CONTENTS

10018

BORÍTÓINKON:

Misch Ádám alkotásai,
a hátsó borítónkon a 150 éve született Székely Aladár felvételei láthatók.

ПРИЯТЕЛСТВО

AMALIFE

PRIMATESTVO

ПРИЯТЕЛСТВО

ΦΙΛΙΑ

FREUNDSCHAFT

PRIMATELSTVO

ДРУЖБА

РІДЧАСОВИНАРСТВО

PRIMATELSTVA

URITÁSJUE

ПРИЯТЕЛСТВО

PRZYJAŹN

PRİETENIE

BARÁTSÁG

BARÁTSÁG

BARÁTSÁG

A húsvéti ünnepkör szokásai

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum *Határtalan Skanzen* című tematikus évében a Skanzen Húsvét napjain a nemzetiségek népi kultúrájának, tárgykultúrájának, díszítő, gasztronómiai, zenei és tánc hagyományának bemutatására készült. A Nemzetiségek húsvétja rendezvény, mely nem először volt hivatott hozzájárulni a kultúrák közötti párbeszédhez – idén a koronavírus-járvány miatt azonban elmaradt. **Páky Viktória** muzeológussal, etnográfussal, a Skanzen munkatársával készült összeállításunk a húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódó magyarországi népszokásokról, nemzetiségeink ünnepi sajátosságairól készült.

A hamvazószerdával kezdődő negyven nap, a nagyböjti időszak előzi meg a kereszténység legnagyobb ünnepét, a húsvétot. Torkos csütörtökön a régiek elfogyasztották még a farsangi ételek maradékát, s akkortól kerültek a húsos, zsíros ételeket, nem tartottak lakodalmat és vidám rendezvényeket.

– Milyen sajátos nagyböjti ételeik voltak az egyes nemzetiségeknek, és milyen játékokat játszottak, mivel töltötték az idejüket a fiatalok, milyen szokások kapcsolódnak a nagyböjti időszakhoz a sváboknál, szerbeknél?

– A negyvennapos nagyböjti időszakra szigorú szabályok vonatkoztak. Nemcsak az étkezést írta elő az egyház, valóban nem volt szabad táncos multságokat, lakodalmakat rendezni. A böjt a testi, lelki felkészülés és megtisztulás ideje volt mindenki számára.

Hamvazószerdán kisúrozták a fazekakat, edényeket, és onnantól kezdve már csak olajjal főztek az asszonyok. Régen minden állati eredetű ételtől, így a tojás és a tejtermékek fogyasztásától is tartózkodtak. Az évszázadok során azonban – főleg a reformáció hatására – sokat enyhült a böjti szigor.

Fontos azt is elmondani, hogy a negyven nap alatt nem egyformán tartották a böjtöt. Ez az jelentette, hogy nagyhétre, ezen belül is nagypéntekre vonatkoztak a legszigorúbb előírások, voltak azonban sokan, akik a böjt első hetét is ugyanennyire szigorúan vették. Ezen kívül az úgynevezett böjtös napokra, tehát a hétfőre, szerdára, péntekre vonatkoztak szigorú korlátozások.

A görög katolikus egyházban, ahol szigorúbban tartották és tartják ma is böjtöt, a húsvét előtti csaknem két hónap tartozik a nagyböjtbe. Ez a hét-hetes időszak náluk a vajhagyó vasárnap utáni hétfővel kezdődik. A görög katolikusok ilyenkor a tej és tojás fogyasztásától is tartózkodtak, ezért ebben az időszakban habarni sem szoktak, csak rántást készítenek olajjal. Gyakran a tésztát is tojás nélkül készítették. Jellemző böjti eledel volt az olajos, piros (paprikás) vagy héjában főtt krumpli, a babos káposzta, az olajos kenyér teával. A *krumplizámiskát*, *kukoricázámiskát* aszalt szilva megfőzött levével ették. Galuskát főztek savanyú káposztával, amit felhasználás előtt leforráztak, hogy ne legyen túl savanyú. Szószos étel volt a *macsanka*, amit böjti napokon reggelire ettek: lisztből rántást készítettek, ezt káposztalével felöntötték, és ebbe karikára vágott főtt krumplit raktak. Régiész tésztaféle a *lapszka*, amit

tojás nélkül, sóval és szóدابirakbónával készítettek, majd sütés után összetörték, meleg vízzel felöntötték, és édes vagy savanyú káposztával ették.

A baranyai svábok az első nagyböjti vasárnapot *Hutzelsonntagnak*, azaz aszalt gyümölcs vasárnapjának nevezték, mert ezen a napon megfőzött és sütőben megsütött szárított gyümölcsöt (*Hutzel*) ettek. Szokás volt, hogy fiúk és legények házról házra jártak és dalokat énekeltek (*Hutzellied*). A jókívánságokért (*Hutzelsingen*) pénzt, aszalt gyümölcsöt, fánkot vagy almát kaptak. Sok helyen ezen a napon fából, rőzséből, kukoricaszárból máglyát (*Hutzelfeuer*) raktak, tüzes kereket (*Hairäder, Hellräder*) gurítottak, égő fáklyákkal szaladtak végig a vetésen, miközben köroroket és kígyókat írtak le a levegőben, hogy elűzzék a telet és a hideget. A tűzzel a termés gazdagságát is szerették volna elősegíteni.

Ahogy már említettem, a böjtben nemcsak az étkezési szokásokra vonatkoztak különböző korlátok, de az élet egyéb területeire is. Ennek ellenére mégis kialakultak bizonyos szokások, játékok, amelyek megengedettek voltak ebben az időszakban is. Ilyen volt a lányok karikázója, amire nem vonatkozott a tánc tilalom. A lányok a templom után nótaszóval járták végig a falut, időnként magasra tartott karral kaput tartottak, így vonultak a tánc helyre, ahol akár estig is karikáztak. Kedveltek voltak az ún. kapuzós, vonulós játékok is. A *Bújj, bújj zöld ág!* eredetileg szintén egy jellegzetes böjti leányjáték volt. De szívesen *mancoztak*, *sajbóztak*, *kásának* nevezett fogócskát játszottak vagy *csülkőztek* is ebben az időszakban.

Érdekes szerb szokás volt a *kokoska*, amelyet virágvasárnapig gyakoroltak a fiatalok. A lányok pattogatott kukoricát vittek a legelőre vasárnaponként, ahol a fiúk tüskés akácágat vágtak. Ennek tüskéire felszúrták a pattogatott kukoricaszemeket, majd párosával ülve, összekapaszkodva énekeltek, és leesztették az ágról.

– Virágvasárnap, a nagyhét bevezető egyházi szertartása a barkaszentelés, majd következnek a nagycsütörtök, nagypénteki és nagyszombati szertartások. A templomi

események mellett, részben azokhoz kapcsolódva, de azoktól függetlenül laikus ájtatosságok, népszokások is kialakultak. Nemzetiségeink milyen szokásokkal kötődnek ezekhez a napokhoz?

– Virágvasárnap Jézus diadalmas jeruzsálemi bevonulását ünnepeljük. Ennek emlékére egész Európában szentelnek faágakat. A mediterrán országokban pálmát, másutt pedig barkát. A barkagyűjtésnek is kialakult hagyománya volt. Általában iskolás gyerekek szedték össze a tanító vagy kántor felügyeletével.

A barkát a pap a nagymise előtt szentelte meg, s ebből vittek haza a hívek egy-egy csokorra valót. A szentelt barkához nagyon sok hiedelem, szokás kapcsolódott, amely az egész Kárpát-medencében elterjedt volt. Gyógyító, betegséghárító, gonoszűző erőt tulajdonítottak neki. Ezért minden nemzetiség-nél általános szokás volt, hogy lenyeltek belőle egy szemet, hogy ne fájjon a torkuk, a hasuk vagy ne legyenek betegek egész évben. Azért, hogy elkerüljék a betegséget, a rontást az eresz alá tűzték, bevitték a szobába, szentkép mögé tűzték, vázába tették vagy megfüstölték az istállókat, ólakat. Hatásosnak tartották vihar, villámlás, mennydörgés, tűzvész elhárítására is. Ilyenkor szentelt gyertya lángjánál égettek szentelt barkát, hogy a füstje elkergesse a fekete felhőket. A földműveléssel kapcsolatosan is hatékonyan tartották, a svábok például a szentelt barkát (*Palmkatzertl*) a kert földjébe, a szőlőskertek, szántóföldek sarkába szúrták, hogy elűzze onnan a férgeket, valamint jó termést biztosítson. A barka húsvétig maradt a földben, ahonnan gyerekek vitték be a házba. Aki aznap elsőként hozta be a barkát a lakásba, jutalmat kapott. Szokás volt az is, hogy barkát tűztek az elhunyt családtagok sírcsokrába.

A szlovákoknál virágvasárnap hagyományosan a kislányok fehér ruhába öltözve, szalagokkal feldíszített, szentelt barkaágakkal járták a falut, és tavaszköszöntő énekeket mondtak. Ezért tojást vagy aprópénzt kaptak, amit fonott kosárban gyűjtöttek.

A szerbeknél a húsvéti ünnepekör már a virágvasárnapot megelőző *Lázár szombatjával* megkezdődött, amelyhez a *lazarice-járás* szokása kapcsolódott. Ezen a napon az ünneplőbe öltözött lázárka-lányok virágkoszorúval a fejükön vagy zöld ágakkal feldíszítve jártak házról házra, ahol tánc kíséretében énekeltek. A köszöntésért ők is ajándékot kaptak.

Lázár szombatján már kora hajnalban össze kellett söpörni a szemetet, amit el is égettek, így tisztítva meg a házat a kígyóktól, csúszómászóktól. Tisztító célja volt a mosdásnak is, reggel somvirágot tettek a mosdóvízbe, hogy egészségesek legyenek.

Virágvasárnapkal elkezdődik a húsvéti ünnepekör, elérkezünk a nagyböjt utolsó hetéhez, amely már teljes egészében a húsvétra való testi, lelki, szellemi felkészülés jegyében telt. A hét elején mindenki igyekezett elvégezni a tavaszi nagytakarítást, a házak tapasztását, meszelését, a gazdák rendbe tették a portájukat, a gazdaságot, hogy a hét második felében már részt tudjanak venni az egyházi szertartásokon.

Ilyenkor a falu lakossága bizonyos közfeladatokat is elvégzett, például kitisztították a kutakat, újra ásták az árkokat, rendbe tették a határbeli utakat.

Ilyenkor történt a húsvét előtti szentgyónás is, mert a katolikus egyház elvárta, hogy hívei évente legalább egyszer gyónjanak és áldozzanak. Erre a családfő külön is ügyelt. A bűnöktől való megtisztulás hozzátartozott a húsvétra való felkészüléshez. Úgy tartották, csak azok méltók a húsvéti szentelt étel elfogyasztására, akik megbánták bűneiket.

– *A nagyhét jeles napjai a nagycsütörtök, a nagypéntek és a nagyszombat...*

– Nagycsütörtök az utolsó vacsora napja, az oltáriszentség szereztetésének ünnepe, Jézus elárulásának és szenvedéseinek kezdete. Ezen a napon elhallgatnak a harangok, és a feltámadási körmenetig kereplővel hívták a híveket a templomba. (Innen származik a jól ismert mondás: a harangok Rómába mentek.) A szlovákoknál a hittanos fiúk például a nagypénteki és nagyszombati szertartások kezdete előtt egy órával kezdtek el kerepelni, amit fél, majd negyed órával később, valamint a szertartás kezdete előtt megismételtek.

Nagypéntek Jézus kereszthalálának emléknapja, a legszigorúbb böjt, a legmélyebb gyász ideje. A templomokban az oltárokat letakarják, a harangok némák, minden Jézus kínszenvedésére és halálára emlékeztet. A pap is fekete ruhában misézik, a hívek pedig gyászruhában mennek a templomba. Jézus szenvedéseinek megjelenítésére, átélésére régen a passiójátékok, nagypénteki misztériumjátékok, körmenetek, különböző népi ájtatosságok adtak alkalmat.

A legszigorúbb böjti előírások erre a napra vonatkoztak. A protestánsok sem ettek ekkor húst. Sok helyen ilyenkor csak egyszer, délben étkeztek. Általában nem ettek főtt ételt sem, és tartózkodtak a jólakástól is. Szokás volt kenyéren és vízen kibőjtölni a nagypénteket. Gyakran készítették ezen a napon pattogatott kukoricát (*patti, pukkasztott málé, puka málé*), amit általában a kert végében rakott tűzön pattogtattak ki. Úgy tartották, „minél jobban kacagnak a gyerekek, annál jobban pukkan a málé”. Régen a görög katolikusok körében volt szokás, hogy nagypéntektől húsvét vasárnapig, a szentelt ételek hazaviteléig nem ettek semmit. Úgy hitték, ha egész életükben így tesznek, akkor időben megtudják majd, mikor fognak meghalni.

A víz különös jelentőséget kapott ezen a napon, betegséghárító, tisztító, termékenységvarázsló erőt tulajdonítottak neki. A szerbek hajnalban lementek vizet meríteni a patakhoz, hazafelé csalánt szedtek, és azt is a vízbe tették. Az egész család ebben a vízben mosakodott meg odahaza, hogy frissek és erősek legyenek.

Nagyszombaton véget ér a negyvennapos böjt. A délelőtt még a készülődés jegyében telik. Ekkor sütik az ünnepi kalácsot, főzik meg a szentelésre szánt ételeket, festik meg a piros tojásokat.

Vallásos szertartás ezen a napon a tűz és a keresztelvíz szentelése. Ekkor zajlik a leglátványosabb vallási esemény is: a feltámadási körmenet, amely jellegzetesen közép-európai, magyar, osztrák, német katolikus szokás. A körmenetről hazatérő családok, ünnepélyesen elfogyasztották a nagyrészt sonkából és tojásból álló húsvéti vacsorát.

Kiemelkedő nagyszombati szokás volt a sváboknál a tűzszentelés. A reggeli istentiszteleten megszentelték a tüzet és a húsvéti gyertyát, ezzel jelképezve, hogy Jézus Krisztus a világ világossága, aki minden embernek fényt és kegyelmet ajándékozik. Baranyában a szentelt tűzből mindenki hazavitt egy darab faszenet, és május elsejének éjszakáján három keresztet rajzoltak vele az ajtófélfára gonoszúzó céllal, hogy megvédje a ház lakóit a boszorkányoktól.

A svábok is erősen hittek a húsvéti víz, illetve a húsvéti harmat erejében, amely a néphit szerint egészséget, szépséget, erőt és szerencsét biztosít. A forrásból merített húsvéti víz szempanaszok, kiütések és más egyéb betegségek orvoslására is szolgált.

– *A római katolikus templomokban ma ismét buzdítják a híveket, hogy hozzanak a húsvéti ételekből szentelni a húsvétvasárnap reggeli misére. Nemcsak a fiatalok, de a középkorúak is újdonsággként csodálkoznak rá erre a szertartásra, holott régi hagyománya volt, mely átmenetileg sok helyen eltűnt már. Mi a jelentősége az ételszentelésnek, milyen hiedelmek fűződnek hozzá? Hogyan zajlik az egyes felekezeteknél, milyen sajátságok színesítik az egyes nemzetiségeknél? Az ortodox szerbek és románok a húsvét utáni héten emlékeznek elhunytjaikra. Hogyan zajlik ez a „halottak húsvétja”?*

– A húsvéti ételszentelés leglátványosabban a görög katolikusoknál maradt meg, ahol ezt pászka-szentelésnek hívják. Ebben az esetben a pászka nem a zsidók kelesztetlen kenyere jelenti, hanem a görög katolikusok ünnepi kalácsát.

A megszentelt húsvéti eledel megvédte a híveket a hosszú böjt, megtartóztatás utáni mértéktelenségtől, rosszullettől. A megszentelendő ételeket, általában tojást, sonkát, bárányt, kalácsot, tormát, sót kosárba rakták és szép szőtt vagy hímzett terítővel takarták le. A kosarakat a templomban, a padok mellé, az oltár elé tették, ahol a pap a húsvéti nagymise keretében megszentelte azokat. Az esemény után a lányok és asszonyok siettek, sőt legtöbbször szaladtak hazafelé, mert úgy vélték, aki gyorsan ér haza, a munkában is ügyes lesz. A szentelt ételek maradékát, mivel szentelmények, különleges módon kezelték, nem dobták ki, legfeljebb tűzbe vethették. A hajdúdorogi görög katolikusok a szentelt ételek maradékát elégették, vagy elásták a ház tövébe abban a hitben, hogy megvédi a házat a bajtól, villámcsapástól.

Ezen a napon volt szokásban a *Jézuskeresés*, *Isten-keresés*, a húsvéti határjárás vagy a *zöldágjárás* is.

A korábban gazdag hagyománnyal rendelkező halottak húsvétja ma már leginkább tényleg csak az ortodoxoknál maradt meg. Húsvét után egy héttel, a fehérvasárnapi misét követően a hívek a pap kíséretében kivonultak a temetőbe, ahol a sírokra téstát, kalácsot, festett tojást, bort tettek. A pap imádkozott az elhunytakért, majd megszentelte a kivitt ételeket, amit utána a hívek közösen elfogyasztottak.

– *Húsvét hétfőn sok nő ma leginkább elmenekül a kölnis locsolókodók elől, noha valaha azt tartották szégyennek a lányok, ha nem jött locsoló. Igaz, akkor vízzel teli vödörrel érkeztek a legények. Mit jelentett a locsolás, és milyen más formái ismertek az egyes nemzetiségeknél?*

– A húsvéti locsolás alapja a víz tisztító, termékenységvarázsló erejébe vetett hit volt. Ugyanakkor van egyházi magyarázata is. A locsolás részint a keresztelésre utal, részint pedig arra a legendára, amely szerint a Jézus feltámadását hirdető jeruzsálemi asszonyokat locsolással akarták a zsidók elhallgattatni. Más magyarázat szerint viszont a Jézus sírját őrző katonák öntötték le vízzel a feltámadás hírére vivő asszonyokat.

A locsolóversek számos változata ismert máig is, a mágikus jellegű szövegektől a félnépi rigmusokig.

A locsolással egyenértékű szokás volt a vesszőzés, azaz *sibálás*. Ez a szokás leginkább az Észak-Dunántúlon élő szlovákok körében volt ismert. A korbácsot (*sibát*), fűzfából fonták, amelynek a szlovák néphit mágikus erőt tulajdonított, termékenységgel, megújulással hozta kapcsolatba. A *siba* elkészítéséhez általában kilenc szál vesszőt használtak, nyolcból készült a fonás, a kilencedik a megkötéshez kellett. A *sibálás* közben verset mondtak, miközben minden szótagra ütöttek egyet a leányra. A korbácsolást követően a lányok színes szalagot kötöttek a *siba* végére. A szalag mellé a fiúk tojást, diót, süteményt is kaptak, a legényeket, borral, pálinkával kínálták.

– *A tojás mellett, hogy ősi termékenységszimbólum a keresztény jelképrendszerben a feltámadás, az élet és Krisztus jelképe lett. Egyes nemzetiségeink népi hagyományában milyen játékok, szokások gyűltek a tojás köré?*

– Nagyon népszerűek és országshatáron ismertek voltak a húsvéti tojásjátékok. A tojásdobálás, tojásgurítás és a tojások összeütése, összekocintása egyaránt elterjedt. A *tojásgurítás* (*Eierschieben*) a sváboknál is kedvelt szokás volt. A napközben összegyűjtött tojásokat egy dombról legurították, és ha a gurítóé nekiütközött a másikénak, akkor az is az övé lett. Az lett végül a győztes, akinek a legtöbb tojása épen maradt. A *tojás célzás* (*Eierpachsen*) is kedvelt játék volt: a piros tojást a földre tették, és pénzérmével úgy kellett megdobni, hogy az beleálljon a tojásba. Ha sikerült, akkor a tojás a dobót illette; ha nem, akkor annak gazdája nyerte el a pénzt.

Támogatás az oktatási intézményt fenntartó nemzetiségi önkormányzatoknak

Több mint egymilliárd forinttal támogatja a kormány a helyi nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézményeket. A fejlesztési támogatásokról szóló dokumentumokat a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára adta át az intézmények vezetőinek a Parlamentben.

Soltész Miklós felidézte: míg 2010-ben 12 nemzetiségi óvoda és iskola volt Magyarországon, addig ma már 91 ilyen intézmény működik, és jelentős részüket helyi nemzetiségi önkormányzatok tartják fenn. Vannak országos önkormányzatok által fenntartottak is, de a jelenlegi támogatással a helyi fenntartásúakat segítik. 60 településről 48 német, szlovák, horvát nemzetiségi fenntartó több mint egymilliárd forintnyi támogatást kapott.

Soltész Miklós úgy fogalmazott a helyi nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott intézményekről és vezetőikről, hogy megőrzik és továbbadják az egyes közösségek kultúráját, ápolják a nemzeti hagyományokat és nyitottak a többi nemzetiség felé.

Gohér Krisztina felvételei

Van a világban olyan törekvés, hogy mindent összeolvasszanak és egyszínűvé fessenek – jegyezte meg –, de a kormányzat arra törekszik, hogy ez a sok-sok kultúra és szépség megmaradjon. Az államtitkár kijelentette azt is, hogy a kormány nemzetiségeket támogató politikája ezután sem változik.

(MTI, Miniszterelnökség)

A támogatottak listája:

ÁGFALVI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
BAJI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
BAKONYNÁNAI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
BALATONCSICSÓI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
BIATORBÁGYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
BÓLYI NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
BUDAKESZI VÁROS NÉMET ÖNKORMÁNYZATA,
CSÁSZÁRTÖLTÉSI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
CSOLNOKI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
ÉRD VÁROS NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
FERTŐRÁKOSI NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
GYÖRKÖNYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
GYULA VÁROS NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATA,
HAJÓSI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
HARTA NAGYKÖZSÉG NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATA,
KIMLE NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
KÓPHÁZA HORVÁT NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATA,
MAGYARPOLÁNYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
MÁNYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
MÁRKÓ NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
MÁTRASZENTIMREI SZLOVÁK NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
MECSEKNÁDASD NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
MOSONMAGYARÓVÁRI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
NEMESNÁDUDVAR NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
NÉZSA SZLOVÁK NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
ÓFALUI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
PÉCSVÁRADI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
PILISCSABA NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATA,
PILISVÖRÖSVÁR NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATA,
PUSZTAVÁMI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
RAJKAI NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
RÁTKAI NÉMET NEMZETISÉGI TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZAT,
SOLYMÁRI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
SOPRONI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
SZAJKI NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
SZEKSZÁRDI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
SZENDEHELYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
SZOMBATHELY MEGYEI JOGÚ VÁROS NÉMET ÖNKORMÁNYZATA,
TATABÁNYAI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
TAKSONYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
TÖRÖKBÁLINTI NÉMET ÖNKORMÁNYZAT,
ÚJHARTYÁNI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
ÚRKÚTI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
VÁROSLÓDI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
VASKÚTI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
VECSÉS VÁROS NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT,
VÉMÉNDI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT.

Gratulálunk és további sikeres munkát kívánunk!

Sok feladat áll az ONÖSZ előtt

Interjú Hollerné Racskó Erzsébet elnökkel

– Kezdjük szlovák „belüggyl” a beszélgetést: Mátraszentimrén sajtótájékoztatót tartottak a szlovák oktatási intézmények támogatásáról. Ismertetné olvasóinkkal is, hogy milyen számok, adatok hangzottak el a tájékoztatón?

– 2016-ban az ország legmagasabban fekvő településén, Mátraszentimrén tartottuk a Magyarországi Szlovákok Napját. Ezzel sikerült a községre irányítanunk a figyelmet, ahol abban az időben az egyetlen helyi szlovák nemzetiségi önkormányzati fenntartású szlovák nemzetiségi iskola működött. Azóta a helyi szlovák önkormányzat minden évben sikerrel pályázott az iskola működési feltételeinek javítására. Ebben az esztendőben a kormány újabb forrásokkal segíti ezt a munkát: egy közösségi ház kialakításához szükséges ingatlan megvásárlását 57 millió forinttal, míg a templom felújítását 20 millió forinttal támogatja. Az Országos Szlovák Önkormányzat fenntartásában működő intézmények felújítására nyújtott kormányzati támogatásnak köszönhetően folytatódhat a budapesti szlovák iskola felújítása is. Az iskolai és kollégiumi vizesblokkok megújulása után idén 160 millió forintot fordíthatunk az intézmény külső nyílászáróinak cseréjére, csökkentve ezzel a fenntartási költségeket. Több szakaszban zajlott és ebben az évben folytatódik a sátoraljaújhelyi iskola felújítása is. A mostani 17 millió forintos támogatásból az iskola udvara újul meg, ahol egy rendezvényhelyszín is kialakításra kerülhet. Lélegzetvételnyi szünet után folytatódik a békéscsabai iskolánk megújulása is. Ezúttal a kültéri sportolás feltételeinek megteremtéséhez járulnak hozzá az 58 millió forint értékben tervezett munkák, melyek az udvaron álló romos épületrészek elbontásával a kulturáltabb környezet kialakítását is szolgálják. Egy kisebb, 8 millió forintos támogatásból a tótkomlói iskola termeinek elhasználandó padlója is megújulhat. Örömeinkre szolgál, hogy intézményhálózatunk fejlesztésére is lehetőséget kaptunk: a Magyarországi Szlovákok Közösségi és Jogi Támogató Irodájának elindítására, valamint ez évi működésére 21,5 millió forint támogatást biztosított az Államtitkárság. Az új intézmény célja a helyi szlovák önkormányzatok és civil szervezetek jogi és szakmai támogatása, az aktivisták képzése annak érdekében, hogy hatékonyabban tudják képviselni közösségeiket. Örülünk, hogy az Államtitkárság immár hagyományosan támogatja a gimnázium

maink beiskolázást segítő tehetség-gondozó programja működtetését és második éve a Budapesti Szlovák Szakkollégium működését is. Erre a célra idén 15 millió forint támogatást kaptunk. Mindezek a programok befektetések a jövőnkbe, ezért nagy fontosságot tulajdonítunk nekik. Nem az oktatási intézményeket érinti, de fontos célunk a kulturális intézményeink – színházunk, kulturális intézetünk, könyvtárunk – működési feltételeinek javítása, mert a jelenlegi körülmények nem teszik lehetővé problémamentes tevékenységüket. Szeretnénk a közeljövőben egy erre a

célra átalakítható megfelelő épületet vásárolni. Ez a legközelebbi feladatunk és célunk.

– 2019. október 13-án lezárult egy ciklus az ONÖSZ életében, majd elkezdődött egy új. Melyek voltak az előző ciklus legfontosabb eseményei, döntései?

– Úgy gondolom, közös munkánk legfontosabb eredménye, hogy az országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága létrejöttével kialakult új feltételek mellett sikerült megtalálnunk az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (ONÖSZ) helyét a nemzetiségek közösségi, képviselői munkájában. Ennek egyik iránya éppen a Magyarországi nemzetiségek bizottságával való intézményes együttműködés, az országos nemzetiségi önkormányzatok által jelzett problémák, megoldási javaslatok közvetítése a törvényhozás számára. Így tettünk akkor, amikor például a nemzetiségi törvény legutóbbi módosítása előtt szakértőink elkészítették az általunk fontosnak tartott javaslatokat. Fontos része a munkánknak a különböző testületekbe való delegálás, így például az ONÖSZ képviselői jelen vannak a Bethlen Gábor Alapkezelő Támogatási Bizottságában, a Pro Cultura Minoritatum díj bíráló testületében és 2018-ban koordináló-szervező szerepet vállaltunk a nemzetiségi szakemberek tanterületi tanácsokba történő delegálása során. Rendszeresen szervezünk szakmai megbeszéléseket az országos nemzetiségi önkormányzatok hivatalvezetői, gazdasági vezetői számára, melyekre meghívjuk a kormányzat gazdasági ügyekben illetékes szakembereit, hiszen az elmúlt időszakban sokat változtak a gazdálkodás és elszámolás szabályai, feltételei. A tavalyi nemzetiségi önkormányzati választások előtt együttműködtünk a Nemzeti Választási Irodával, közösen dolgoztunk a választások lebonyolít

tásának és a választók tájékoztatását szolgáló kampány előkészítésén. Oktatási szakértői csoportunk aktív volt a nemzetiségi pedagógus ösztöndíjprogram előkészítésében, a részletek kidolgozásában, ahogy a nemzetiségi pedagógus pótlék emelésének előkészítésében is. Nagy eredménynek tartjuk, hogy a BARÁTSÁG folyóirat kiadói feladatainak átvételével, kormányzati segítséggel és az Országos Horvát Önkormányzat közreműködésének köszönhetően, sikerült biztosítanunk a lap zökkenőmentes és folyamatos megjelenését. Büszkék vagyunk arra, hogy megbízható, korrekt partnere szervezetünk a kormányzat képviselőinek, a nemzetiségi területért felelős ombudsmanhelyettesnek, és arra is, hogy munkánkat az Alapvető Jogok Biztosa 2019-ben Justitia Regnorum Fundamentum díjjal ismerte el.

– Az új ONÖSZ új elnökökkel kezdte meg munkáját. Gratulálunk Elnök asszony újráválasztásához. Nagy lendülettel indult a közös munka: úgy érzem, szorosabb lett az együttműködés az országgyűlés Nemzetiségi Bizottságával. Milyen témák kerültek terítékre?

– Köszönöm szépen a gratulációt! Úgy gondolom, a kollégák bizalma kötelez arra, hogy az elnökhelyettesekkel együtt, Muszev Dancso bolgár és Gugán János horvát elnök kollégáimmal megpróbálunk megfelelni az irántunk megnyilvánuló elvárásoknak. Igyekszünk minden, a nemzetiségi közösségeinket érintő kérdésben közös álláspontot megfogalmazni, amivel szeretnénk hozzájárulni a sikeres érdekérvényesítéshez a számunkra fontos kérdésekben. Az évet valóban nagy lendülettel kezdtük. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) meghívására részt vettünk egy szakmai értekezleten, melynek célja a 2021. évi népszámlálás előkészítése volt. Ott ígéretet tettünk egy, a népszámlálási kérdőív nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdéseivel kapcsolatos egységes, minden nemzetiségi közösség véleményét tükröző álláspont kialakítására. Ez azóta megtörtént. Úgy foglaltunk állást, hogy a 2016-os mikrocenzus négy kérdése kerüljön rá a jövő évi kérdőívre is.

A szakértőink munkájának eredménye a nemzetiségi oktatást szabályozó dokumentumokkal kapcsolatos közös álláspont az új Nemzeti Alaptantervvel összefüggésben is. Álláspontunkat eljuttattuk az oktatási kormányzatnak és az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának is. Idézem:

Az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (ONÖSZ) 2020. február 24-i ülésén megtárgyalta az új Nemzeti Alaptanterv bevezetésével összefüggő, a nemzetiségi oktatást érintő feladatokat. A testület úgy döntött, hogy támogatja az Országos Nemzetiségi Tanács (ONT) legutóbbi ülésén született megoldási javaslatot és azzal összefüggésben megkeresi a Köznevelésért Felelős Államtitkárságot és az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságát.

Az Országos Nemzetiségi Tanács 2020. február 20-i ülésén kinyilvánította igényét, hogy egy szabályozott rendszerben, megfelelő súllyal szerepeljen a nemzetiségi órater-

vi javaslat és kormányrendelet szintjén kerüljön meghirdetésre. (Mint a hatályát veszítő NAT-ban is volt.) Ily módon a nemzetiségi irányelvek, hasonlóan a NAT tartalmi elemeihez, szerepelhetnek az ún. tárcadokumentumban, ha az óraszámok garanciája ebben a formában megvalósul.

Mivel a javaslatot az EMMI képviselői és Hajnal Gabriella miniszteri biztos asszony nem tartotta kivitelezhetőnek, kompromisszumos javaslatként elfogadásra került, hogy a Köznevelési Törvény tartalmazza felhatalmazást a nemzetiségi nevelést-oktatást folytató intézmények számára, hogy „az óraszámok és tanulási területek tartalmi között a helyi tantervben szabályozott módon az órák és tartalmak 20 %-a erejéig szabadon átcsoportosítható.” A javaslat lényeges eleme, hogy a NAT egészének teljesítése mellett a nemzetiségi intézményekben is lehetőséget teremtsen az óraszámcsökkentésre, a tanulói terhelés mérséklésére is.

Kérjük a tisztelt Bizottság támogatását a köznevelési törvény fenti tartalmú módosításához.

Ez a két kérdés és a jövő évi központi költségvetés előkészítése volt a témája a nemrégiben megszerzett NEB – ONÖSZ együttes ülésnek is. Szintén ennek az évnek az eredménye, hogy bekapcsolódtunk a 2019. évi nemzetiségi önkormányzati választások tapasztalatainak értékelésébe és a nemzetiségi törvény tervezett módosításának előkészítésébe, mely folyamatban Muszev Dancso elnökhelyettes úr képviselte az ONÖSZ-t. Januárban Gugán János személyében tagot delegáltunk a közmédia Közzolgálati Testületébe is.

– *Vannak-e 2020-ra vagy a továbbiakra fontos célok, tervek? 2021-ben – mint említette is – újra népszámlálás lesz, mely a nemzetiségi közösségek életében mindig jelentős szerepet tölt be.*

– *A következő hetekben a jövő évi központi költségvetésről szóló törvény előkészítése lesz a legfontosabb feladatunk. Ezzel összefüggésben szeretnénk elérni az országos nemzetiségi önkormányzatok gazdálkodásával kapcsolatos szabályok újragondolását is. Egész évben nagy figyelmet kell fordítanunk a népszámlálásra történő felkészülésre, hiszen annak eredménye hosszú időre meghatározza majd közösségeink önkormányzatainak számát, és így komoly befolyással lesz azok jövőjére is. A KSH-nak küldött levelünkben kiemeltük a népszámlálás anonimitásának fontosságát és javasoltuk, hogy a népszámlálás előkészítésébe és lebonyolításába a települési önkormányzatok vonják be a nemzetiségi önkormányzatokat is. A feladatalapú támogatás feltételrendszere is újragondolásra vár, melynek folyamatába szintén szeretnénk bekapcsolódni. Idézem a levelet:*

A 2021-évi népszámlálás a magyarországi nemzetiségek számára is jelentős esemény lesz, tekintettel arra is, hogy a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó adatok alapozzák meg a népszámlálást követő évtizedben, hogy mely településeken lesz lehetőség nemzetiségi önkormányzatok létrehozására.

A népszámlálásra vonatkozó törvény előkészítése során közösségeink jelezték, hogy – a korábbiakkal összhangban

Ülésezik az ONÖSZ

Somogyi Zsuzsanna felvételei

– továbbra is csak olyan módszertant tartanak elfogadhatónak, amely garantálja az anonimitást és nem teszi lehetővé a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó adatok összekapcsolását konkrét személyekkel. Ez az elvárás megerősítésre került a szakmai megbeszélésen is, emlékeztetve a háborút követő, egyes nemzetiségeket érintő ki- és áttelepítési akciókra, melyekhez éppen a népszámlálási adatok teremtették meg az alapot.

Közösségeink számára fontos, hogy a népszámlálás során lehetőség legyen a kettős kötődés megvallására is, melyre alkalmasnak gondoljuk a 2016. évi mikrocenzus kérdéseit. Ennek során a nemzetiségre és az anyanyelvre való rákérdezés mellett egy, a kettős nemzetiségi kötődésre vonatkozó kérdés és a családi, baráti körben használt nyelvre vonatkozó kérdés is szerepelt.

Fontosnak tartjuk továbbá, hogy a népszámlálás során, a nemzetiségi közösségekre vonatkozó lehető leghitelesebb adatok biztosítása érdekében, a nemzetiségi önkormányzatokat is bevonják a népszámlálás lebonyolításába, a kérdezőbiztosok kiválasztásába, ami a gyakorlati előnyök mellett minden bizonnyal hozzájárulna az összeírással kapcsolatos bizalom megerősítéséhez is.

Az ONÖSZ megköszöni az előző ciklusban és a most kapott támogatást is a Bethlen Gábor Alapkezelőnek és a Nemzeti Együttműködési Alapnak.

– Köszönöm az interjút, további sikeres munkát kívánunk az ONÖSZ-nek!

Mayer Éva

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

Harmincéves nemzetiségi ifjúsági egyesület

Jordán Blanka elnök mutatja be az MNFK-t

A Magyarországi Német Fialatok Közössége (MNFK) 2019-ben ünnepelte fennállásának 30. évfordulóját. Különleges év volt ez az egyesület életében, sok új és innovatív projekttel, ötlettel. De kezdjük az elején, menjünk vissza az időben!

Az MNFK-t 1989-ben alapították Pécsen, magyarországi német fiatalok. Az egyesület első elnöke a solymári származású *Radnai Erika* volt. A GJU (Gemeinschaft Junger Ungarndeutschen), ahogyan országszerte ismernek minket, elsősorban a magyarországi német fiatalok mozgósítására jött létre. Ám az alapító tagok által megfogalmazott további célok között konkrétabb elképzelések is szerepeltek. Fontosnak tartották helyi baráti körök létrehozását, a kárpát-medencei németiség hagyományainak megismerését, ápolását, a német nyelv megőrzését és továbbadását, valamint szerettek volna hozzájárulni a fiatalok identitásának erősítéséhez. Ezek a célok ma is érvényesek, mi több, bővültek is. Az elsődleges cél továbbra is a fiatalok aktivizálása, és a tevékeny közösségi élet lehetőségének megteremtése. A német nyelv ápolása is fontos számunkra, csakúgy, mint az alapítóknak, annak ellenére, hogy a német nyelv használata kezd kikopni a magyarországi német családok mindennapi életéből. Szeretnénk segíteni a fiataloknak azonosságtudatuk kialakításában, felelevenítésében, a magyarországi német kultúra és hagyományok megismertetésével, továbbadásával szeretnénk lassítani az asszimilációt és megőrizni a nemzetiségi értékeket. Kiemelt fontosságú az MNFK életében a kapcsolatépítés és kapcsolattartás a hasonló célokkal rendelkező szervezetekkel magyarországi német vagy más itthon és Európában működő nemzetiségi egyesületekkel. A hazai szlovákok ifjúsági szervezete is harmincéves lett 2019-ben. A elnökünk, *Surman-Majeczki Martin* képviselt minket az ő ünnepségükön. Alapszabályunkban szerepel, hogy a fiatalok egészséges életre nevelésében is sze-

retnének szerepet játszani, ezért rendezünk szabadidősport-programokat, biciklitúrát, focitornát.

Kiemelkedő események mindig is voltak és vannak az MNFK-nál. Ezek közé tartozik szerintem minden jubileum egy egyesület életében, persze az elnökségváltás sem minősíthető mindennapi eseménynek. Véleményem szerint az is jelentős, amikor egy nemzetközi szemináriumnak adhatunk otthont. Ez történt 2020 februárjában is, amikor a JEV (Európai Népcsoportok Ifjúsága) *Csolnokon* tartotta az évindító szemináriumát. Ez minden évben egy olyan egyhetes program, amelyre egész Európából érkeznek a különböző nemzetiségekhez tartozó fiatalok. Ennek az eseménynek mi voltunk idén a házigazdái, s egy sikeres, de kihívásokkal teli programot tudhatunk a hátunk mögött. Szervezetünk már évek óta tagja ennek az európai ernyőszervezetnek, a JEV-nek, és körülbelül három-négyévente az MNFK elvállalja egy-egy eseménye megszervezését.

Az MNFK tagjait jellemzően baráti körök alkotják. Ezek a baráti körök helyi érdekeltségű, kisebb szervezetek, akik azért csatlakoznak az egyesülethez, hogy országos programokon részt vegyenek és megismerjenek más baráti köröket is. Általában tánc- vagy más hagyományörző csoportok alapítanak ilyet. Jelenleg 12 baráti körünk van, ezek közül a legtöbb Pest megyében található. De nem csak baráti kör tagként lehet valaki MNFK tag! Egyénileg is lehet csatlakozni, csak ki kell tölteni egy belépési nyilatkozatot és befizetni az éves tagdíjat. A taglistánkat évente frissítjük a baráti körök által küldött aktuális adatokkal, ez jelenleg is zajlik. Ma mintegy 300-350 főre becsüljük tagjaink létszámát.

2019-ben a fennállásunk harmincadik évfordulóját ünnepeltük, ehhez méltó projektekkal. Az egyik ilyen a májusi jubileumi ünnepség volt, amelyre minden baráti kört meghívtuk. Felléptek a tánc csoportok és minden baráti kör egy-egy standnál mu-

tathatta be a tevékenységét, gasztronómiáját. Ezenfelül meghirdettük az országjáró utunkat, amelynek az volt a célja, hogy ellátogassunk összes baráti körünk egy-egy rendezvényére, majd a helyszínen a jubileumi zászlónkkal fotót készítsünk velük. Az év végére ebből és a jubileumi év során megrendezett programok anyagából kisfilmeket állítottunk össze, amit az előszilveszteri bálon mutattunk be. Nagy örömünkre szolgált, hogy a táncesten az alapító tagokkal együtt ünnepelhettük az MNFK harmincadik születésnapját.

A jelenlegi elnökséggel igyekszünk a lehető legjobban a mai fiatalok igényeire, elvárásaira szabni a programokat. Folyamatosan feltesszük magunknak a kérdést: hogyan tudjuk a mi szemléletünket közvetíteni, a magyarországi német identitást erősíteni, a nemzetiségi élet iránti érdeklődést elősegíteni, hogy az közben vonzó is legyen a fiatalság számára?

Fő célcsoportunknak elsősorban a középiskolásokat tekintjük, de sok egyetemista és felnőtt tagunk is van. A legnépszerűbb programnak jelenleg a biciklitúrát és a busztúrát tartom, a nyári németországi csereprogramot, ami gyerekeknek szól, az előszilveszteri bált – amelyen úgy a régi, mint az új tagok részt vehetnek –, valamint a focikupát. Ezekre az eseményekre a legnagyobb a túljelentkezés. Annak ellenére, hogy a külföldre utazás ma már nem akkora különlegesség, mint régebben volt, de ezzel még mindig meg lehet fogni a fiatalokat. Útjainkat általában összekötjük egy szomszédos országgal

élő német kisebbség megismerésével. Szinte az összes szomszédos országban voltunk már és találkoztunk az ottani német nemzetiségi ifjúsági szervezetekkel is.

A nyári csereprogram keretében 2019 nyarán *Ostbevernbe* vihattunk magunkkal tizenkét tanulót egy napközis táborba. Ez egy közös projekt volt egy másik magyarországi német szervezettel, a VUK-kal (Egyesület a Magyarországi Német Gyerekekért). Együtt válogattuk ki a résztvevőket, együtt utaztunk ki. Sok élménnyel gazdagodhattak mind a gyerekek, mind a kísérők, közben pedig a nyelvtudásukat is fejleszthették, és kapcsolatot építhettek az ott élő diákokkal. Az előszilveszteri bálon általában 400-500 fő vesz részt, ez hagyományosan minden évben december 29-én kerül megrendezésre. Ilyenkor az MNFK születésnapját ünnepeljük meg. A focikupán minden évben körülbelül húsz fiú- és leánycsapat mérkőzik meg. Ez az egyik „legidőtállóbb” rendezvényünk, idén már huszonnyolcadik alkalommal mérhették össze tudásukat a magyarországi német települések játékosai. Szinte már hagyományossá vált, de még mindig különleges program az őszi velencei-tavi Országos Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó. Már négy alkalommal tartották meg, ebből kétszer az MNFK főszervezésével. Ezen a programon Magyarország nemzetiségeinek fiatal képviselői vesznek részt, ezért természetesen – akár szervezőként, akár résztvevőként – mi is mindig megjelenünk a rendezvényen.

2020-ban busztúrát Szlovéniába, biciklitúrát pedig Romániába, a szatmári svábokhoz tervezünk. Az idei programtervben megtartottuk azokat az elemeket, amelyeket hasznosnak és sikeresnek ítéltünk, de visszahoztunk olyanokat is, amelyek egy ideje hiányoztak, és új elgondolásokat is kidolgoztunk. Az említett népszerű rendezvények természetesen idén sem maradnak el. A csereprogram csupán annyiban változik meg, hogy a mi kiutazásunk mellett Németországból érkeznek majd gyerekek a VUK nyári táborába, ahol mi is ott leszünk majd segítőként. Visszaemeltük az adventi hétvégét, mert azt sokan hiányolták. Ez korábban adventi sütögetés néven futott, de most a sütés-főzés mellett hely- és népi ismereti programpontokat is tervezünk a Bonyhádi Baráti Körrel. Ők lesznek ugyanis a vendéglátóink. Ezek mellett minden évben találkozunk a stratégiai hétvégén, ami az elnökségnek, az irodavezetőnek és a multiplikátoroknak szól. A kooperációs fórumon pedig a belsős csapaton kívül a baráti körök vezetői és a VUK önkéntesei is részt vehetnek a minél hatékonyabb együttműködés érdekében. Idén rendhagyó módon a nyári gyerektábort is közösen szervezzük a VUK-kal Pécsen.

Az MNFK elnökségét egy elnök és két alelnök alkotja. Az ő feladataik közé tartozik a szervezet jövőjének, irányvonalainak meghatározása, az időszerű feladatok egymás közötti felosztása. Főként ők képviselik az egyesületet hazai és nemzetközi szinteken, valamint koordinálják a közösségi szolgálatot végző önkénteseket és a multiplikátorokat. Jelenleg az elnöki tisztséget én, Jordán Blanka, az alelnöki pozíciót pedig Surman-Majeczki Martin és Jencsik Ildikó töltik be. Ahhoz, hogy az elnökség az MNFK előrehaladásához szükséges lépéseket meg tudja tenni, elengedhetetlen a mindenkori irodavezető munkája. Ő foglalkozik a pénzügyekkel, figyeli a pályázatokot, intézi az elszámolásokat, előkészíti a könyvelést. Főként ő tartja kézben az éves programokat,

az elnökséggel és a multiplikátorokkal megszervezi azokat. Jelenleg ezt a tisztséget Ritzi Zsuzsanna látja el. Az irodavezető az egyetlen főállású az egyesületben, mindenki más önkéntes. Így leggyakrabban őt lehet megtalálni az egyesület pécsi irodájában.

Na de kik is azok a multiplikátorok? Ezzel a különös megnevezéssel az MNFK segítőt illettük. A multik – ahogyan röviden nevezzük őket – olyan fiatalok, akik egyetértenek és magukénak vallják az MNFK küldetését, szeretnék egy összetartó csapatba tartozni, programszervezés terén tapasztalatot szerezni. A szervezet lehetőséget teremt számukra, hogy új, hasonló érdeklődési körű, nemzeti-séghez tartozó embereket ismerjenek meg az egész országból, valamint részt vehetnek nemzetközi programokon is. Az érettségi bizonyítványhoz kötelezően előírt közösségi szolgálatot is lehet nálunk teljesíteni. Az önkéntes diákoknak általában megtetszik az egyesület által teremtett közeg és szívesen jelentkeznek multinak, hogy tovább folytathassák a munkát.

A jubileumi év sok feladatot adott nekünk 2019-ben, de úgy gondolom megérte, mert sikeres évet tudhatunk magunk mögött. Eddig 2020 is jól indult az egyesület számára a már említett nemzetközi szemináriummal (JEV), valamint a focikupával, mindkét programról elégedett visszajelzéseket kaptunk. Továbbra is mindent meg fogunk tenni annak érdekében, hogy az év hátralevő részére tervezett programok is jól sikerüljenek, és sok fiatallal tudjuk megismertetni az MNFK-t és a magyarországi németiséget. Több támogatónk is van. Nekik is köszönhető, hogy programjaink megvalósulhatnak. Természetesen pályázunk, mint minden szervezet. Legfontosabb támogatóink a BMI (Németország Belügyminisztériuma), a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, a Bethlen Gábor Alapkezelő és a Budapesti Német Nagykövetség kulturális referatúrája. Nagyon köszönjük!

Hét nemzetiség új országos elnököt választott

Az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága napirendre tűzte az országos nemzetiségi önkormányzatok októberben megválasztott új elnökeinek meghallgatását. A február 10-i ülésen elsőként Felföldi Mária, az Országos Lengyel Önkormányzat elnöke, Akopyan Nikogosz, az Országos Örmény Önkormányzat elnöke és Kozma György, a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata elnöke mondta el tájékoztatóját. A meghallgatás márciusban folytatódott. Az ott elhangzottak alapján mutatjuk be őket olvasóinknak.

Felföldi Mária,
az Országos Lengyel
Önkormányzat elnöke

Köszönöm a meghívást az országos önkormányzat nevében, megtiszteltetés számomra. Teljesen új vagyok az országos önkormányzatban, előtte települési önkormányzatban dolgoztam. Lengyelországban születtem, a poznaí egyetemen végeztem lengyel filológia és filozófia szakon. Már harminc éve élek Magyarországon. Majdnem az elejétől fogva részt vettem valamilyen módon a lengyelség kulturális életében. Elnökhelyettes voltam a Bem Kulturális Egyesületben, 2002-től pedig a budapesti II. kerületi lengyel nemzetiségi önkormányzat képviselője vagyok. 2006-ban egy csapattal megalapítottuk a Polonia Nova Kulturális Egyesületet, amelynek a célja az, amit most az önkormányzatban is bevezetni próbálok: aktivizáljuk a fiatalokat, hogy tényleg részt vegyenek nemcsak passzívan, hanem aktívan is a lengyelség életében.

Magyarországon 8-12 ezer lengyel származású ember él. A 2019. évi választásokon 3556 lengyel választó regisztrálta magát. Akkor hoztunk létre 44 lengyel nemzetiségi önkormányzatot, a fővárosi és az országos önkormányzatot. Úgy gondolom, hogy részletesen bemutatnom az országos önkormányzat munkáját felesleges, mert mindenki tudja, hogy miként működik és melyek az alapvető céljai. De van három pont, amelyek most munkatársaimnak és nekem is a legfontosabbak az Országos Lengyel Önkormányzat működésében, amely alá három intézmény tartozik. Ezek egyike a Lengyel Kulturális Központ három magyarországi telephelyen, két budapestin és egy szögligeti (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) működik. A szögligeti azért kiemelten fontos, mert ez a telephely gondozza a magyarországi lengyel telepések bölcsőjének számító Derenket. Nemzetiségünk története szempontjából Derenk a lengyel emlékezet egyik legfontosabb helyszíne. Eh-

hez hasonlóan fontos a magyarországi lengyeleknek a másik hely, Balatonboglár is. Ez a város úgy vált a lengyel-magyar barátság jelképévé, ahogyan a magyarok 1939-ben a lengyel háborús menekülteket fogadták. E két lengyel történelmi emlékhely a lengyelek magyarországi történelmének élő dokumentálását jelenti, ezért megőrzésük, fejlesztésük, fenntartásuk létfontosságú nekünk. Az első feladat tehát megfelelő forrásokat, módszereket találni, hogy ez a két hely tovább éljen és fejlődjön.

A másik – és gondolom, ebben talán a szlovák önkormányzat képviselője is támogatni fog engem – az idősek problémája. A statisztikai adatok szerint a lengyel nemzetiséghez tartozók nagyobb része jóval a hatvanadik életéve felett van. Nem akarjuk, hogy az idős kor korlátozza őket a kulturális életben való részvételben. Az egészség hiánya, a mozgásképtelenség, s jó pár más tényező is közrejátszik ebben. Ha jól tudom – beszéltem más kollégákkal más önkormányzatokból –, a szlovákoknál, görögöknél is jelentkezik ez a probléma. Olyan programot vagy intézményt kell tehát létrehozni, ami segíti az időseket abban, hogy ne veszítsék el a kapcsolataikat, ne felejtsek el a hagyományokat, a nyelvet. Gondolom, hogy nagy része lenne ebben az önkéntes programoknak, amelyekbe a fiatalok bekapcsolódnának.

A következő probléma a szakemberhiány. A nemzetiségi iskolák létfontosságúak minden nemzeti-ségnek. Úgy hiszem, nemcsak nekünk okoz nagy gondot a pedagógusok hiánya, ami többek között a diplomák honosításával kapcsolatos nehézségekből is származik. Iskolánk igazgatója már próbált lépéseket tenni abban az ügyben, hogy Magyarországon hozzanak létre posztgraduális képzést nemzetiségi pedagógusok számára. Számunkra ez nagy segítséget jelentene. Talán az ELTE-n vagy a Pázmányon lehet szervezni valamilyen rendszerben kétéves nemzetiségi tanárszakképzést. Amennyiben ez nem lehetséges, Lengyelországban kell szerveznünk ilyen típusú továbbképzést, ám fontos, hogy utána a Magyar Ekvivalencia és Információs Központ elfogadja és honosítsa az okleveleket. Ez az első probléma a szakemberekkel.

A másik nem az iskolával kapcsolatos: az önkormányzatok, civil szervezetek képviselői számára hiányzik valamilyen szakmai támogatás. Jogi és közigazgatási témákban különböző intézmények, kormányzati intézmények szerveznek képzéseket. A kulturális menedzserek számára viszont hiány-

zik az ilyen jellegű képzés, holott az önkormányzati képviselők nagy része mintegy kultúrmenedzserként dolgozik. Nekik kell a kulturális életet szervezni, pedig erre senki nem képezte őket. A programok, a módszerek, amelyekkel népszerűsíteni próbálják a nemzetiségi kultúrát, kicsit elavultak, vagy mindig ismétlődnek. A civil szervezetek és az önkormányzatok képviselői számára is szükséges a továbbképzés.

Továbbra is nyugodtan dolgozunk, mivel tudjuk, hogy ha szükségünk van rá, akad kihez fordulni, számíthatunk a kollégákra, tapasztaljuk és köszönjük a szószólói segítséget.

Dr. Rónayné Slaba Ewa Maria, lengyel szószóló hozzátette: Felföldi Mária több mint tizenöt éven át vezette a Polonia Nova lengyel egyesületet. A „nova” azt jelenti, hogy „új”, és nála tényleg nagyon sok új fiatal lengyel megjelent. Nehéz a fiatalokat bevonni a munkába, a nemzetiségi életbe, de neki ez sikerült. Elmondta, hogy eddig jól együttműködtek, és reményét fejezte ki, hogy ez ezután is így lesz.

Akopyan Nikogosz,
az Országos Örmény
Önkormányzat elnöke

Köszönöm a lehetőséget a bemutatkozásra. 1995 óta vagyok az Országos Örmény Önkormányzatnál. Képviselő és elnökhelyettes is voltam. Statisztikai számokba nem bocsátkoznék, hogy mekkora a létszám, mennyi a regisztrált ember, nagyjából tudjuk. A 2011-es népszámlálási adat alapján valamivel több mint 5600-an regisztráltak. Bár ez a hivatalos adat, nem tartjuk pontosnak ezt a számot, tudjuk, hogy hatezer örmény él Magyarországon. Több helyen azért szűnt meg az örmény önkormányzat, mert a szükséges huszonöt főnél valamivel kevesebben regisztráltak, például azért, mert éppen akkor nem tartózkodtak Magyarországon. Jelenleg 32 örmény önkormányzat működik az országban.

Úgy gondolom, nem térnek vissza a múlt időkre. Azt mondom, hogy nekünk most nagyon fontos szándékunk és a legfontosabb munkánk a két ország közötti diplomáciai kapcsolat visszaállítása, amin már régóta munkálkodunk. Nem jelenthetem ki, hogy sikeres volt ez a munka, de most jó hír: az örmény diaszpóráért felelős miniszteri megbízott úrtól meghívást kaptunk egy májusi találkozóra, amin majd mindenképpen részt veszünk. Pontosan ez a

diplomáciai kapcsolat a célunk és szándékunk. Nem azt mondom, hogy rajtunk múlik, de mindent megteszünk annak érdekében, hogy amennyire lehet, ezt visszaállítsuk. Nem szeretnék visszatérni arra, hogy a probléma miből adódott, de a magyarországi örménység ennek nagy szenvedő alanya, az elmúlt években sajnos ezt már tapasztaltuk. Erre vonatkozóan is tervezünk november közepe táján tartani egy európai örmény diaszpóra fórumot, konferenciát, amelyre már tizenöt ország jelezte a részvételét. Nagyon remélem, hogy a májusi találkozón a miniszteri megbízott úrral eljutunk egy olyan szintre, hogy legyen hivatalos képviselő Örményországból, hiszen az elmúlt években gyakorlatilag nem tudtuk ezt elérni.

Az önkormányzati működéssel kapcsolatosan több problémával is szembesültünk. Vannak olyanok, amiket magunk között kell megoldani, de olyanok is – mint például az oktatás –, amikhez segítségre lesz szükségünk. Az oktatási rendszerben mi ugyanis nem tudunk megfelelni a törvényi előírásoknak, hiszen nincsen akkora gyermeklétszámunk, amivel eleget tudnánk tenni ezeknek.

Vasárnapi iskolánk egy önszorgalomból szerveződő társaság: a szülők úgy döntöttek, hogy a gyerekeknek szükségük van oktatásra, hogy megmaradjanak, legyen lehetőségük az örmény kultúra, a hagyományok megőrzésére. Két szorgalmas pedagógus gyakorlatilag társadalmi munkában foglalkozik most már lassan negyvenöt gyerekkel úgy, hogy nincs ehhez állandó helyük. A VII. kerületben volt egy helyiség, amit béreltünk, az Országos Görög Önkormányzat sokáig helyet biztosított nekünk. Az Országos Örmény Önkormányzat jelenlegi székhelye egy 160 négyzetméteres, háromszobás lakás egy II. kerületi társasházban. Ott van regisztrálva az Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ, de ott legfeljebb az üléseket lehet megtartani, egy negyven fő feletti gyerekcsoport befogadására nem alkalmas. Szomszédok vannak, nem tehetjük meg, hogy vasárnaponként zavarjuk a nyugalmukat.

Keressük a megoldást, mert igaz ugyan, hogy nem nagy létszámról van szó, de ők is megérdemlik a lehetőséget, hogy méltóképpen lehessen foglalkozni velük. Azokkal, akiknek van szándékuk örménynek maradni, örménynek tanulni, a kultúrát is megismerni.

A másik, amit tudni kell: az októberi választások során a két legnagyobb örmény szervezet, az Erdélyi Örmény Gyökerek Egyesület és az Örmény Kulturális Központ együttműködött, koalíciót alkotott, és engem választottak elnöknek. Helyettesem *dr. Issekutz Ákos* lett az erdélyi örmény szervezet képviselőjében. Mindannyian egyetlenegy fontos feladatot találtunk: azt, hogy a diplomáciai kérdést minden erőfeszítésünkkel megoldjuk. Tiszteletben kell tartanunk az erdélyi örmény származású emberek hagyományait, kultúráját, hiszen Európa legrégebbi örmény diaszpórája, a gyergyószentmiklósi, létre-

jötte 350. évfordulóját ünnepelte. Egy kicsit átalakult a hagyomány, a kultúra, ezért mindenképpen szeretnénk kezdeményezni egy erdélyi örmény kulturális intézmény létrehozását. Sokáig gyakorlatilag egymás mellett működünk, mindenki megtette a saját feladatát, de ezt nem tudjuk azonosítani az Örményországból származó örmény diaszpórával, az örménység Magyarországon ugyanis különböző helyről származik, és ezt tiszteletben tartva kellene lehetőséget biztosítani mindenki számára.

Előre szeretnénk menni, és vissza nem nézünk.

Ritter Imre, a nemzetiségi bizottság elnöke kifejezte reményét, hogy ebben az időszakban kevesebb probléma fog felmerülni a magyarországi örmények körében, hiszen ez nemcsak az örmény, de mind a tizenhárom nemzetiség érdeke. Egyúttal megígérte, hogy a nemzetiségi bizottság minden támogatást megad a sikeres és eredményes munkához.

Kozma György,
a Magyarországi
Románok Országos
Önkormányzata elnöke

Köszönöm a lehetőséget, hogy röviden bemutatthatom az Országos Román Önkormányzat jövőre vonatkozó elgondolásait. Pár szót magamról: Méhkeréken nőttem fel, ezen a nagy létszámban románok lakta településen. Itt végeztem általános iskolai tanulmányaimat. Az egyetlen magyarországi román gimnáziumban, a gyulai Nicolae Bălcescu Gimnáziumban érettségiztem, majd Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán román nemzetiségi informatika szakon szereztem diplomát. A főiskolai évek alatt a Magyar Rádió, illetve a Magyar Televízió román nyelvű adásainak szerkesztésében dolgoztam, majd a tanulmányokat befejezve, 2009-től a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatánál voltam kulturális referens, majd titkár. A 2014. évi nemzetiségi választásokat követően Juhász Tibor lett az országos önkormányzat elnöke, a megüresedett hivatalvezetői posztra egy sikeres pályázat után a közgyűlés 2015-től bizalmat szavazott nekem. Még ebben az évben beiratkoztam a Nemzeti Közszolgálati Egyetem közigazgatás-szervező szakára. 2018-ban diplomát szereztem, majd folytattam tanulmányaimat a mesterszakon, ahol most végzős hallgató vagyok. A 2019. évi önkormányzati választások során az a megtiszteltetés ért, hogy a hazai románorság legnagyobb jelölő szervezete, az Összefogás

a Magyarországi Románokért Egyesület listáján szerepelhettem első helyen, és a sikeres választásokat követően 2019. november 4-én a közgyűlés megválasztott elnökének.

Elmondhatom, hogy az előző választási ciklusokban is meghatározó szerepet játszottunk az Országos Román Önkormányzat közgyűlése elnökségében, jelentősen fellendült a magyarországi románorság anyanyelvű oktatása, a kulturális, hagyományőrző és civil közösségi élet a kicsiktől, a gyermekektől a nyugdíjasokig. Mint köztudott, az Országos Román Önkormányzat az egyik legnagyobb oktatási intézményfenntartó, 2011-től hat köznevelési intézmény fenntartójává váltunk. Egészen 2014-ig tartott ez az intézményátvétel. Így most körülbelül 1200 gyermek tanul intézményeinkben, 170 pedagógus irányításával, akik munkáját mintegy ötven technikai dolgozó segíti.

Az utóbbi öt évben nagymértékben fellendültek a beruházási, fejlesztési munkálatok: a szószóló úr segítségével közel 1,4 milliárd forint értékben tudtunk ilyen jellegű munkálatokat, beruházásokat megvalósítani. Az oktatási és nevelési tárgyi feltételek így elég magas színvonalra emelkedtek. Ebből adódóan most az oktatás minőségének emelése, különösen a román nyelv oktatásának a fejlesztése vált számunkra időszerűvé, hiszen a román nyelv beszélése a hazai románorság fennmaradásának is egyik alappillére. Az országos önkormányzat ezt úgy tudja elősegíteni, hogy az anyaországban, Romániában szervez pedagógus-továbbképzéseket. Már 2004 óta több egyetemen van együttműködési megállapodásunk, és minden évben gyakorlati továbbképzéseket szervezünk. 2017-ben az önkormányzat hivatala keretén belül létrehoztunk egy pedagógiai munkacsoportot, amely a pedagógusközösségekkel konzultálva minden évben felméri a román nyelv oktatása helyzetét, és különböző ajánlásokat tesz annak érdekében, hogyan tudnánk továbbfejleszteni. Ezekre tekintettel több munkafüzet és tankönyv került átdolgozásra, sőt saját műveket, tankönyveket, szótárakat is létrehoztunk.

Most a ciklus meg az év elején, amikor a költségvetés tervezésében is nagyban benne vagyunk, látszik már, hogy egyre nagyobb gondot fog okozni az intézmények, különösen az oktatási intézmények alulfinanszírozottsága. Az utóbbi években a pedagógusok és a garantált bérminimum is emelkedtek. A pedagógusok minősítésére is gondolni kell, és arra is, hogy intézményeinkben egyre több az idősebb pedagógus, aminek vonzatai a különböző jubileumi jutalmak. Az Emberi Erőforrások Minisztériumával 2017-ben öt évre kötöttünk egy kiegészítő közoktatási, köznevelési megállapodást. Ez 2022-ben járna le, de úgy gondolom, addig ezt a megállapodást talán felül kellene vizsgálni annak érdekében, hogy a finanszírozás egy kicsit arányba kerüljön az említett kiadásokkal. A működési feltételek, előírások, teljesítendő feladatok nagyban hasonlítanak a települési önkormányzatok működéséhez.

séhez, ugyanakkor az elszámolásunk merőben más, jobban hasonlít akár a civil szervezetekére, a civil szféráéra. Nagy problémát okoz, hogy nem tudunk megtakarítani egy olyan összeget, amihez hozzá lehetne nyúlni, amikor az intézményeink financiaális szempontból nehéz helyzetben vannak.

Az oktatásnál meg kell említeni még a gyermekétkeztetést. Amikor az egyházi fenntartású intézmények átvették a településektől az oktatási intézmények fenntartói jogát, olyan megállapodást kötöttek, hogy az étkeztetés ott maradt a településeknél, így az szinte száz százalékban finanszírozva van, míg a nemzetiségeknél ez is hozzánk került. Nagyon sok a térítésmentesen étkező gyermek, ezáltal a valós étkezési költségeknek körülbelül csak 30-40 százaléka a finanszírozott, a többit szintén az intézményeknek kell kigazdálkodnia.

Természetesen nagy figyelmet fordítunk őseink kultúrájának megőrzésére, és természetesen törekszünk továbbadására is. Ezt tesszük saját rendezvények szervezésével, több nagyobb volumenű rendezvényünk van, amelyekkel ötszáz-hétszáz személyt össze tudunk hozni a közösségből. Erkölcileg és anyagilag is igyekszünk támogatni a román nemzetiségű egyesületeket, folklóregyütteseket, énekkarokat, valamint román nyelvű kiadványok megjelentetését. 2019-ben az önkormányzat elkülönített erre forrásokat, és a jövőben is küldetésünknek tekintjük a kultúra megőrzését és továbbadását. A civil szervezetekre is szeretnénk nagyobb figyelmet szentelni, hiszen nekik is komoly közösségteremtő erejük van, s ők is jelentős mértékben közreműködnek a kultúra ápolásában. Szeretnénk minél sűrűbben kerekasztal-megbeszéléseket tartani az ilyen szervezetekkel.

Fontos feladatunk, hogy a fiatalságot minél nagyobb számban vonjuk be a román közéletbe. Sajnos

a hagyományok és szokások nálunk már nem nagyon öröklődnek a családokban, ezért ezen feladat oroszlánrésze az intézményekre és az iskolákra hárul. Éppen ezért nagyon sok versenyt: mesemondó, felolvasó, kulturális versenyt szervezünk a gyermekek számára, de egyáltalán nem egyszerű ösztönözni őket a részvételre. A motiválás érdekében nagy hangsúlyt helyezünk a gyermekek díjazására. Januári közgyűlésünkön egy új kitüntetést és egy új díjat is alapítottunk ennek érdekében. A fiatal nemzedéket úgy próbáljuk jobban integrálni, hogy számukra kedves programokat, nekik szánt fiatalos rendezvényeket szervezünk.

Természetesen figyelmet fordítunk a települési román nemzetiségi önkormányzatokra is. Ezek szintén nagy erővel járnak közben az identitástudatunk megőrzésében és gyarapításában, valamint összefogják közösségünk tagjait azokon a területeken, településeken, ahol székelnek. Az előző években és jelenleg is nagyon jó munkakapcsolatot ápolunk az ONÖSZ-szel, a szószóló úrral, s ezáltal a nemzetiségi bizottsággal is, amit szeretnénk ugyanígy folytatni. A román nemzetiséghez tartozásom eddigi egész életem során elkísért, és megtisztelő számomra, hogy a mai napig szolgáltam – és remélem, a jövőben is tovább szolgálhatom – a magyarországi románságot.

Kreszta Traján, román nemzetiségi szószóló hoztette, az intézményeknek ma több millió forintos többletkiadást jelent, hogy amikor 2011-től elkezdtek az intézmények átvételét, nem mindig sikerült jó megállapodást kötni a települési önkormányzatokkal. Megemlítette, hogy a pedagógusok jövőbeni képzésének ideális helye a gyulai Gál Ferenc Főiskola lehetne.

Balányi Klára összeállítása

Olvassa a BARÁTSÁG-ot! Fizessen elő most 2020-ra!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség), félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu
honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

Nemzetiségi adatbánya

A Magyar Társadalomtudomány Digitális Archívuma

A XIX-XX. század fordulóját megelőző és követő évtizedekben a hazai könyvkiadás különösen bővelkedett a nemzetiségekről szóló magyar nyelvű kötetekben. Nem voltak ezek nagy példányban közreadott művek, de a nemzeti önébredések, a nemzetiségi kérdés körül kialakuló feszültségek, majd a Monarchia és a történelmi Magyarország összeomlása egy időre ismét felélesztette, s ébren tartotta az ez irányú érdeklődést.

Ritka és drága kiadványként ezek a fontos – nem egyszer alapvető, de kis példányszámban fennmaradt – művek csak igen ritkán kerültek/kerülnek antikváriusi forgalomba. Többnyire árveréseken cserélnek gazdát. A kölcsönkönyvtárakban mindezekből adódóan hiányoznak a polcokról, nagyobb közkönyvtárakban pedig, ha fellelhetők is, állományvédelmi okokból nehezen hozzáférhetők. Azokat, amelyek pozitív megközelítésük révén, vagy saját írástevőik műveiként, identitástudatuk fontos építőköveiként tekintettek, a nemzetiségi önkormányzatok igyekeztek hasonló kiadásokkal, forrásválogatásokkal pótolni. A kis létszámú nemzetiségeknek azonban erre is jóval kevesebb lehetőség adódott. Oly mértékben azonban egyiküknek sem sikerült ez a tevékenység, hogy akár a saját nemzetiségükön túlmutató kutakodó kedvet, akár a szervezeti köreiken kívüli szórványokban élő nemzet(iség)társaik érdeklődését teljességében kielégítsék.

A dokumentum-digitalizálás és a világháló technikai lehetőségei azonban megsokszorozzák a hozzáférés esélyeit. Ezúttal egy olyan – évente 300-350 könyvvel, mintegy hatvanezer oldal terjedelemmel gyarapodó – projektre, illetve webportáljára igyekszünk felhívni a figyelmet, amelyre újdonságok reményében érdemes akár többször is rányitni.

Az idén tizenhét esztendő MTDA – a Magyar Társadalomtudományok Digitális Archívuma – 2003-ban magánkezdeményezésként indult és 2009-től rendelkezik önálló portállal, ami az *mtda.hu* és az *mtdaportal.extra.hu* webcímen érhető el. (Első éveikben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár honlapján keresztül voltak csak igen nehézkesen elérhetők.)

Az MTDA mindmáig teljes egészében nonprofit jellegű magánkezdeményezés, amely a magyarországi társadalomtudományok és történelmi szociológia nagyjából az 1940-es évek derekától pásztázza a szakirodalmat. A munkát senki, semmilyen formában nem támogatja, sem szóval, sem tettel, sem pályázati pénzekkel, sem semmi más módon. Az, ahogyan mondani szokták „saját erőből” folyik – fejt ki a projekt elindítója, a portál létrehozója, szerkesztője, tulajdonosa: dr. Reisz László. A digitalizálás hatá-

rát épp ezért csak a hetven évvel korábban elhunyt szerzőkig képesek kitolni, hiszen különben szerzői jogdíjra lennének kötelezve.

Az MTDA szerkesztőjének alapvető meggyőződése az, hogy csak a kibertér számolhatja fel a társadalmi, gazdasági és területi különbségeket, tehát a jövő a virtuális központoké, ahol a polgároknak alanyi jogon biztosítani kell, hogy a társadalom által létrehozott információs vagyont, filmet, zenét, szöveget saját használatra – földrajzi és időbeli korlátoktól függetlenül – ingyenesen, korlátozások nélkül érhessek el. A maga részéről ehhez a könyvészetileg és tudományos tekintetben is fontosnak ítélt kiadványok, könyvek, broszúrák, folyóiratok és cikkek ingyenes közzétételével igyekszik hozzájárulni. Olyan műveket is közrebocsát, amelyek ugyan ma már vállalhatatlan ideológiák egykori tükröződésai a társadalomtudományokban és határterületein, de az adott korszak valamely szellemi irányzatát markánsan képviselik, így megkerülhetetlenek a történelmi és szaktudományi fejlődés megértése szempontjából. A hazai progresszió nagy alakjainak ezekkel a munkákkal vitakozó, e nézetegyütteseket meghaladó munkái „érdemeik” szerint helyre is teszik azokat. Istóczy Győző tizenkét röpirata mellett például a Huszadik Század, a Szabadgondolat és a Szociálpolitikai Szemle folyóiratok több tízezer oldal terjedelmű állományára és szerzőire lehet rányitni.

Könyvek, folyóiratok, cikkraktár

Jelenleg közel háromezer digitálizált könyvtétellel, tíz folyóirattal – köztük a nemzetiségi kérdéssel is élenként foglalkozó imént említett sajtótermékekkel – várja az érdeklődőket. Cikktára pedig 443 szerző több mint ezer publikációját tartalmazza.

Ezen a „Cikkraktár” néven kattintható felületen a szerzők neve szerinti ábécérendben lehet keresést folytatni. (Rögtön az A betűnél például Ajtay József a Magyar Társadalomtudományi Szemlében, 1913-ban közzétett „A nemzetiségi kérdés” című tanulmánya tehető olvashatóvá.)

Az automata oldalstatisztikák szerint külföldről is sokan keresnek rá az itteni tartalmakra. Eddig 113 országból böngésztek az oldalon (még Puerto Rico, Vatikán, Izrael, Kajmán-szigetek, Banglades, Elefántcsontpart és Grúzia hálózatáról is nyitottak rá itteni forrásokra. A hazai nemzetiségeink anyaországi között egy sem akad, ahonnan ne regisztráltak volna látogatót). Tavaly összesen 80 750 felhasználót regisztráltak. A projekt anyagi haszonszerzésre még közvetetten sem törekszik, így portálja reklá-

mokat sem tartalmaz. A dokumentumok legtöbbszörnek feldolgozása során optikai karakterfelismerést alkalmaztak, ami azokon belül teljes körű keresést tesz lehetővé. Sajnos azonban a teljes gyűjteményre alkalmazható – a megnyitott dokumentumon túlmutató – együttes keresést a fejlesztési források korlátozottsága miatt egyelőre nem tudja biztosítani a rendszer.

Adattárak

Az „Adattárak” fülre kattintva lexikonok és más kézikönyvek, életrajzi adattárak válnak elérhetővé. Megtalálható közöttük az első teljes községsoros hivatalos népszámlálás, *Magyarország 1881-es népszámlálásának teljes anyaga*. Ez egyéb adatok mellett az ország akkori több mint tizenháromezer településének külön-külön nemzetiségi népességszámra vonatkozó adatait tartalmazza. Ennek kibővített változata, az úgynevezett *Dualizmuskori Adattár* is megtalálható itt, melynek eredeti számsorait *Vargha Gyula Magyarország egyesületei (1878)* című munkája és *Magyarország 1881. évi Helységnevtára* infrastrukturális adataival is felgazdagították. Nemzetiségi adatabánya lehet az első magyarországi népszámlálást (1785-1787) megelőzően kiadott *Lexicon locorum regni Hungariae populosorum* is, melynek 1773-ban felvett településjegyzékében nemcsak a községek latin, magyar és német nevét, hanem az azokban használatos egyedüli nyelvet (principaliter in eodem viget Lingva), sőt esetenként a település akkori nemzetiségi elnevezését is feltünteti. (Az ugocsai Farkasfalva, Batár és Bocskó nevei mellett például a „Ruthenica” olvasható a nyelvi oszlopban, azaz ott csakis ruthén, az ruszin nyelven boldogulhatott az arra járó, Csarnatoról pedig kiderül, hogy ruszin lakói Csernának nevezték. Román lakói viszont a Bihar vármegyei Csárnóházát Bulz, Fancsikát pedig Fuska néven emlegették.) Figyelemre méltó *Zichy Hermann* e menüpont alól olvasható művelődéstörténeti tanulmánya (*Magyar zsidók a milleniumon*, 1896) is.

A hatékonyabb kereshetőség érdekében a könyvtípusú állományt tematikus csoportokra tagolták. Ez a mintegy félszáz menüfűl az „Adattárak” alatt, betűrendben – az agrárkérdés és államelmélettől kezdődően a gyermekvédelem, a háború/hadviselés, nő- és népesedéspolitikán át a vallásig és a zsidókérdésig terjed. Utóbbiban *A magyar zsidóság almanachja (1920)* című védőirat, valamint a híres – szerzői között vezető zsidó főrabbit, megsüvegelt zsidó származású magyar tudóst, a fajvédőként indult, s antifasisztaként kivégzett *Bajcsy-Zsilinszky Endrét*, békés együttélést szorgalmazó közgazdász, a zsidók keresztény hitre téréséért imádkozó teológust is jegyző – *A nagy per – Zsidókérdés (1933)* is megtalálható. Felfedezhetők azonban régebbi, más-ként szinte hozzáférhetetlen munkák is. A *Zsidó szózat a' magyar néphez (1840)*, *Az országos zsidó congressus és titkos ellenei – intő szózat Magyarország zsidóihoz (1868)*, az „egy nyíregyházi keresztyén pap”

által lefordított *Egy héber (zsidó) írás titka, vagy cél és eszköz a kereszténység okulására (1885)*. A Budapesten született *Herzl Tivadar*, az új Izrael állam megteremtéséért folytatott küzdelem elindítója naplójából, cikkeiből és beszédeiből összeállított *Ha akarjátok, nem mese* budapesti 1944. évi (!) kiadása is felnyitható. Megtalálható persze *Herzl Izrael-álma is*, az *Ősi föld - Új hon: Altneuland (1916)*. Itt vannak a Tiszaveszlári vérvád néven hírhedt lett per védőmunkái és a bírósági ítéletet támadó, azt aláásni szándékozó, a reménytelen ügyet ügyvédként igazságra vivő *Eötvös Károlyt* gyalázó írások is. Természetesen *Eötvös Nagy perének* mindhárom kötetével és támogatóinak az antiszemitizmust leleplező munkáival együtt. Hasonlóan rossz hírű fajvédő munkák és ellenük írt, érveiket cáfoló vitairatok, valamint a „zsidótörvények” is tanulmányozhatók.

Aki többet akar érteni Trianonból, nem árt, ha a Fajelmélet fül alatt felnyíló munkák egyikébe-másikába hosszasan belemélyed. Néhány magyar szerző zsigeri és engesztelhetetlen gyűlölsége szembesül itt az 1848-as gondolkodókkal és jövőt ígérő nemzetiségi koncepciókkal. A magyar „fajpolitikai” agyszülemények nélkül nem érhető meg a XX. század egyetlen nemzetiségi-nemzeti tragédiája sem.

Beksics Gusztáv A román kérdés a fajok harcza (1895) című könyve áll szemben itt például az „oláhság szívrázó sorsát” ecsetelő, „felsegítésükre” mozgósító *Hatvani Imre Szózat az oláh faj ügyében (1848)* okos szavaival. *Gáspár János A keleti szlávok antropológiája különös tekintettel a kárpátaljai ruszinokra (1944)* a rövidéletű Kárpátaljai Tudományos Társaság kiadványaként nyomtatott ki. Szerzője egyetemi tanár, aki tudományos megközelítéssel vizsgálja a témát.

Államelmélet és a nemzetiségi kérdés

Az Államelmélet blokkban olvasható *Ajtay Gábor A svájci demokrácia* című munkája, amelynek megírása és kiadása 1930-ban fontos állásfoglalás volt. Ugyanitt számos országnagy, miniszterelnök, pártvezér, például *Andrássy*, a két Tisza, *Apponyi*, *Bethlen*, *Vázsonyi* országgyűlési beszédeinek, előadásainak – akár többkötetes – gyűjteményei is tanulmányozhatók. Bennük számos, nemzetiségekre vonatkozó kijelentés, eszmefuttatás, bővebben kifejtett, rendszerré érlelt elgondolás fedezhető fel. *Deák Ferenc*, *Eötvös József* és *Terfort Ágoston* nemzetiségi kérdésekről vallott nézetei a maguk fejlődésében követhetők nyomon. Itt található *Wittmann Ernő* érdekes – bár enyhén szólva sem elfogulatlan – *A nemzetiségek önrendelkezési jogának múltja és jövője (1918)* című munkája is.

A „Nemzetiségi, kisebbségi kérdés” fülre nyitva számos ritkaságra akadhatunk. A nemzetiségek sorsával foglalkozó szerzők többnyire elfeledett nézet- és érvrendszerei válnak itt könnyen áttekinthetővé. Követve kiadási időrendjüket, általuk a közgondolkodásban e téren végbement változások is nyilvánvalóvá lesznek.

Mocsáry Lajos méltatlanul homályba vesző alakja a XIX. század politikatörténetének. Kortársait messze megelőzően és mélységben foglalkozott a hazai nemzetiségek ügyével. „Olyan méltányos nemzetiségi politikát képviselt, amely a történeti Magyarország állami egységének megőrzése mellett viszonylag messzemenő közigazgatási és kulturális nyelvi engedményekre képes. Követelte az 1868-i nemzetiségi törvény végrehajtását, fellépett a magyarosító kormánypolitika ellen” – írja róla a Magyar Életrajzi Lexikon. Munkásságát méltányolták is az érintettek. Olyannyira, hogy 1888-ban saját pártjából kirekedve „a román nemzeti párt támogatásával, a karánsebesi román választók szavazatai juttatták be ismét a parlamentbe”. Mocsáry mindhárom alapműve: a *Nemzetiség* (1858), a *Néhány szó a nemzetiségi kérdésről* (1886) és a *Programm a nemzetiség és a nemzetiségek tárgyában* (1860) is teljes terjedelmében szerepel a digitalizált könyvek között.

Eötvös Józsefet, mint az 1868-ban megszületett első – széles körű anyanyelvhasználatot biztosító – nemzetiségi törvény atyját is számon tartja az emlékezet. Természetesen az ő *A nemzetiségi kérdés* (1865) című könyve sem hiányozhat. *Szemere Bertalan miniszterelnök emlékiratai az 1848/49-i magyar kormányzat nemzetiségi politikájáról* különösen érdekes összefüggésekre mutat rá. Csakúgy, mint egy későbbi miniszterelnök, Bánffy Dezső *A magyar nemzetiségi politika* (1903) oldalai. Domokos László *Kis Káté a Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési jogáról* (1919) és Braun Róbert *Magyarország feldarabolása s a nemzetiségi kérdés* (1919) című kiadványa egyaránt történelmi viharfelhők között született írás. Az itthoni tapasztalást nemzetközi kitekintés is segít értelmezni. Ajtay Gábor *A kisebbségek nemzetközi jogvédelme* (1931) az egyik ezek közül. Egy másik igazi ritkaság Tomáš Garrigue Masaryk, az első csehszlovák köztársasági elnök *A nemzetiségi kérdés* (1935) című könyvének magyar nyelvű pozsonyi kiadása.

További nemzetiségekről

A projektszerkesztő és az egykori szerzők érdeklődése a ruszinokkal kapcsolatosan különösen megmutatkozik. A digitalizált munkákat csak részben felsorolva is igazolható ez. Szémán István *A magyarországi ruthén nép és a népoktatás* (1914), Hoffmann Ottó *A rutén kérdés* (1918), Domokos László *Ruszka-Krajna a népek ítélőszéke előtt* (1919), Bonkáló Sándor *A magyar rutének* (1920), Árkay Ákos *Ruszinszko küzdelme az autonómiáért 1918-1927 mellett* Fenczik István *A kárpátaljai autonómia és a kisebbségi kérdés* (1941) és Gáspár János *A keleti szlávok antropológiája különös tekintettel a kárpátaljai ruszinokra* (1944) című munkája is jelzi.

A horvátokkal kapcsolatosan elsősorban Bajza József *A horvát kérdés. Válogatott tanulmányok* (1941) könyve említhető, de természetesen a Szekfű Gyula szerkesztette *A magyarság és a szlávok* (1942) tanulmánykötet is kitér rájuk (Thim József: *A horvátok és a hazai szerbség a magyar történetben*, Hadrovics László:

Magyar-szláv irodalmi érintkezések, Hadrovics: *A déli szláv népek kultúrája*). A szlávok őstörténete ugyanitt *Kniezsa István*, Lengyelország történelmi fejlődése *Divéky Adorján*, A szlovák és ruszin nemzetiség története *Gogolák Lajos*, az orosz-ukrán történet *Lukinich Imre* tollából olvasható. És ha már az ukránoknál tartunk: alig néhány példány maradt csak fenn (nemzeti könyvtárunk, az Országos Széchényi Könyvtár sem rendelkezik ilyennel) *dr. Rudnickij* (Rudánszkij) István földrajztanár *Ukraina és az ukrainaiak. Magyarország orosz földi barátai*, az Ukránai Egyetemes Nemzeti Tanács által 1914-ben magyar nyelven megjelentetett negyvenlappos füzetéből. A széleskörű történeti-kulturális ismertetés „Ukraina” néprajzi átnézeti térképét, egy ukrán népeposz részletét és *Sevcenko* Utolsó üzenetét is tartalmazza.

A Szekfű-féle kötetben az említettekén túl, más tanulmányok részeként természetesen a szlovákokról, szlovénekről is bőséges szó esik. Előbbiekről Grünwald Béla *A Felvidék* (1878) kötetét is érdemes tüzetesen áttekinteni.

Czambel Samu (Samo Czambel) a történelmi Magyarországon született szlovák nyelvész, műfordító és színhagyomány-gyűjtő volt, valamint a *Slovenské noviny* című újság társszerkesztője. Tőle saját mű: *A cseh-tót nemzetegység múltja, jelene és jövője* (1902) és a tisztelői által róla összeállított, rá emlékező kötetek (a *Czambel emlékkönyv* és *Steier Lajos Czambel eszméi*) is elérhetők a kínálatban. A magyar kormányzat körüli tisztséget is vállalt Czambel a ruszinok ügyével is foglalkozott. Megítélése változhatott az idők folyamán, de a kortársai által megfogalmazott legfőbb érdemét, mely szerint „a tót nyelv átkutatását, idegen befolyásoktól való megtisztítását tűzte ki élete céljává és az újabb tót irodalmi nyelvnek kodifikátora tulajdonképpen ő volt” talán nem koptatta el a halálát követő százegynehány év sem. Steiertől egyébként e menüfűl alatt még két kiadvány, a Liptószentmiklóson 1912-ben kiadott *A tót kérdés. A tót nemzetiségi mozgalom fejlődésének története és A tót nemzetiségi kérdés 1848-49-ben* (1937) olvasható.

Endes Miklós az *Erdély három nemzete és négy vallása autonómiájának története* (1933) oldalain számunkra különösen érdekesen ír a szász önkormányzatiságról, de görögöknek, örményeknek, rácoknak, bolgároknak, dalmátoknak s egyéb erdélyi nemzeteknek is teret szán, a zsidóságról is ír.

Pukánszky Béla *Német polgárság magyar földön*, valamint *Erdélyi szászok és magyarok* (1943) című műve is figyelmet, értő elemzést érdemel.

„Alig ismerek egy másik kérdést, mely felől nemcsak pro és contra, de magukban az egyes táborok kebelében is zavarosabb és eltérőbb nézetek uralkodnának, mint az úgynevezett »magyar-román« kérdés felől uralkodnak” – írja Tibéd Antal könyve (*A román kérdés és a magyar nemzetiségi politika*, 1894) előszavában. A digitalizált gyűjtemény hazai románsághoz kapcsolódó dokumentumai alaposan, és igen szemléletesen rávilágítanak állítása igazára.

Érdeemes lenne más menüfülek alatti kalandra is elhívni az olvasót. Váratlan helyeken is lelhető ugyan is nemzetiségi kötődés. (E sorok szerzője a „Média” fül alatt például a neves hazai örmény család sarja, *Avédik Félix A mozi és közönsége* című munkájára is ráakadt.) A további kalandozásnak, a bővebb ismeretésnek azonban erős gátat szab folyóiratunk terjedelme, másfelől pedig amúgy is okafogyott. Akinek ennyi „csemege-kínálás” után sem kerekedett kedve az mtda.hu felkeresésére, azt alighanem újabb izgalmak reménye sem készítheti erre.

Pedig afféle időutazás élményével gazdagodhatnának. Aki kellő érdeklődéssel és forráskritikával tekint a Magyar Társadalomtudományok Digitális Archívuma mindenképpen figyelmet érdemlő digitalizált dokumentumaira, könnyen beleágyazhatja magát az adott korokba. Viszonylag pontosan maga elé idézheti azt a társadalmi légkört, amely akkoriban nehezedett saját nemzetiségére. Megismerheti azokat a gondolatokat és gondolkodókat, amelyek, illetve akik – értéként tekintve sajtóságaikra – fel-

menőiket felemelni, érvényesülni segítették volna, vagy éppen fordítva: vészharangot kongatva, elhallgattatni, beolvasztani szándékoztak őket. Nem adják olcsón a felismerést! Még a legellenségesebb írásokban is található számos, próbákat is kiálló tényközlés, ahogy a legbarátibb szerzőknél is érvhibák, tévedések.

Ne feledjük, az utókor mindig könnyebben ítél! A tisztánlátáshoz azonban nemcsak kellő történelmi távlat kell, elengedhetetlen az érvek, hitek, benyomások, érdekek és szándékok megismerése, szembesítése is. A MTDA vállalkozása sem többre, sem kevesebbre nem vállalkozik, mint arra, hogy minél több, a hajdani korszellemet megjelenítő forrás kutathatóvá tételét biztosítsa. Persze nemcsak a hivatásos kutatóknak, hanem a kutatói szellemmel megáldott valamennyi olvasónak érdemes oldalukra kattintani, s beleolvasni folyamatosan frissülő kínálatukba.

Hegedűs Sándor

Kiss Adél grafikája

Búcsúzunk

Szentandrassy István festőművésztől...

Hosszú évtizedeken át türelemmel és méltósággal viselt betegséggel küzdve, 63 éves korában 2020. február 26-án elhunyt a magyarországi cigányság kulturális közéletének ikonikus alakja, Szentandrassy István Kossuth-díjas festőművész.

Legutóbb 2019/6. számunkban közöltük alkotásait a *BALÁTSÁG* címlapján és belső borítóján.

Munka közben
Nyári Gyula felvétele, 2005

Szentandrassy István 1957. augusztus 26-án született Budapesten. Számos életrajzi portréjában őszintén beszélt arról, hogy állami gondozottként nőtt fel, ennek ellenére nagyon szépnek és tartalmasnak tartotta gyermekkorát. „Lelencként” nem érezte a roma-magyar ellentéteket, kamaszként nem is értette ezek fogalmát. Péli Tamás festőművészt egy gyermektáborban ismerte meg, itt találkozott először a cigány kultúrával és saját cigány identitásával is, amely gyökeresen megváltoztatta és megfordította életét. Betegségéből, családi háttéréből fakadó szorongásait először versekbe öntötte, és barátjának, Kovács József Hontalannak mutatta meg azokat, akivel együtt elemezték az írásait. Az irodalmi találkozók, beszélgetések és Péli Tamás személyes varázsára kezdett el rajzolni, festeni. Szent (ahogyan oly sokan emlegették) képzőművészeti pályájának fő inspirátora és mestere is Péli Tamás lett, akiről még évtizedekkel halála után is úgy beszélt, mint akivel álmában és alkotás közben is folyamatosan beszélget, de legtöbbször veszekszik.

Műveire az erőteljes tárgyiasság, gyakran a plasztikus formaalakítás, a felfokozott expresszivitás és a jelképpalkotás jellemző. Zaklatott, drámai hangvételű kompozícióin a cigányság ősi, balladisztikus hagyományai és alakjai elevenednek meg. Olajképeinek színvilágát a sötét, barnás tónusok uralják.

Jelentős munkái közé tartoznak az ikonszerű stilizációval megalkotott Madonna-képek, Federico García Lorca *Cigány románcok* című versciklusa által inspirált festménysorozata és *Triptichon* című alkotása. 1998-ban – mesteréhez hasonlóan – hatalmas méretű, 45 méter nagyságú olajképet készített. Kiállított többek között Bécsben, New Yorkban, Prágában, Stuttgartban.

2007-ben adta ki *Angyalok nyelvén* című festményalbumát. 1995-ben megkapta a Pro Urbe Budapest, 1999-ben pedig a Kisebbségekért díjat. 2012-ben az indoklás szerint a cigányság ősi, balladisztikus hagyományait és alakjait sajátos színvilággal ábrázoló műveierért, csodálatos Madonna-képeiért, a hazai cigány kultúra megőrzésében és széles körű megismertetésében szerzett elévülhetetlen érdemeiért, külföldön is nagy sikert aratott kiállításaiért, példértékű művészetéért kapta meg a Kossuth-díjat.

2018-ban a Magyar Posta Zrt. a nemzetközi roma nap alkalmából az 1956-os forradalom és szabadságharc cigány hőseit ábrázoló bélyegkisívet bocsátott ki Szentandrassy István festményeiből. Az 1956-os forradalomban számos cigány harcolt a szovjet megszállók ellen. Volt közöttük zenész, ápoló, segédmunkás, de négy hónapos terhes kismama is. Szentandrassy István Kossuth-díjas festőművész ezeknek a hősöknek állított emléket roma szabadságharcosokat ábrázoló festménysorozatával, amelyet a postán megvásárolható bélyegeken láthatunk viszont.

Az Elekes Attila tervezte bélyegeken Hrozova Erzsébet, Csányi Sándor és Dilinkó Gábor, Cziffra György, Fátyol István, Dandos Gyula, „Kócos”, Kolompár Mátyás, Kóté Sörös József és Strausz Károly alakja jelenik meg. A tíz darabos sorozat 50 ezer példányban került forgalomba.

Hosszú évtizedeken át betegeskedett, de egészségi problémái ellenére aktív közösségi életet élt, részt vett szinte az összes roma kulturális és közéleti rendezvényeken. Tanított, előadásokat tartott a Keresztény Roma Szakkollégiumokban és nyári gyermek-táborokban.

A RomNet által szervezett több kulturális rendezvényen tartott előadást, beszélgetett fiatalokkal. Hosszú órákon át tartott beszélgetései örökre emlékezetesek maradnak.

Hidvégi-B. Attila
(RomNet)

A művészt az EMMI saját halottjának tekintette és hamvait a Fiumei úti Sírkert Művészpárcellájában, március 12-én helyezte örök nyugalomra.

Kormos Sándor költő 79 éves korában tért meg Teremtőjéhez. A magyarországi szlovákság egyik ikonikus alakja, *Pilisszántó* szülötte, szlovákul és magyarul egyaránt örökérvényű igazságokat megfogalmazó, sokkötetes költő. 1941. április 10-én született Pilisszántón. Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában kezdte ugyan, de már hét évesen a budapesti szlovák iskolába került. Az érettségiig ez az intézmény volt a második otthona. Felsőfokú tanulmányait is a fővárosban végezte, a Tanítóképző Intézetben és az ELTE szlovák-orosz szakán szerzett diplomát. Dolgozott a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségében, a magyarországi szlovákok hetilapjánál, a *Ludové noviny* szerkesztőségében, a budapesti és békéscsabai szlovák iskolában, illetve hosszú éveken át a Tankönyvkiadóban. Utolsó munkahelye az Etnikum Kiadó volt. A 70. születésnapjára 2011-ben készült portréfilmmel emlékezett rá a DOMOVINA szlovák magazin. A portréműsor szerkesztő-rendezője Bencsik János volt.

Kormos Sándor munkásságát folyóiratunk is nyomon követte: közöltük magyar és szlovák nyelvű verseit, rendszeresen részt vett zenés, irodalmi *BΛ-RĀTSĀG*-délutánjainkon, ahol bemutatkozott gitáros pedagógusként is, diák tanítványaival.

Folyóiratunkban megjelent verseivel búcsúzunk tőle.

Kormos Sándor versei

Csöndváramban

Csöndből húzok magam köré falat,
dobhártyából ajtót-ablakot,
s valahol a hallóküszöb alatt
csöndváramban mélyen hallgatok.

Váram körül feneketlen árok,
túlsó partján hamis dallamok.
Szivárványra hiába is várok,
nem létező hídon ballagok.

Pilisszántó, 1980

Bajtai László
felvétele

Egyedül

Egyedül maradtam
falakat döngetni,
egyedül maradtam
hegyeket görgetni,
egyedül maradtam.

De sokan maradtak
magukat szeretni,
sötét lelkülettel
csillagot temetni,
be sokan maradtak!

Újjászületés

Égzengető szívdobogással
szétrobbantom síromat,
porrá zúzott sziklasírkő
porfelhőkben rám szakad.

Csapra verem sebeimet,
megmosakszom a vérembe,
s újszülöttként megtisztultan
fejest ugrom az életbe.

Földrengető érces hangon
kiáltok egy harsányat,
mint kit élve eltemettek,
s föld méhéből föltámad.

Szomjas tudóm teleszívom
kápráztató napfényvel,
tűzlobbantó leheletem
sziporkázzék fagy-éjben.

Éhenkórász metsző fogam
belevágom a szép szóba,
csillapítom halálos éhem
igazságot majszolva.

Van, aki megvéd

Saját fajtám
nevet rajtam,
hogyha ajkam
anyanyelven sóhajt.

Kérdik nyersen,
hogy van merszem
szlovák versben
ostorozni sok bajt.

Szólj most nyelvem
magyar nyelven,
s add vissza a leckét,
talán akad egy-két
magyar, aki megvéd.

Kinek nem csak
saját nyelve,
hanem mások
anyanyelve is
oltári szentség!

Első szempont

A költő harcol a nyelvéért,
nem dicsőségért, nem bérért.

Látja a sok-száz érdeket,
nem ferdíti a tényeket.

Szól és máris kitör a botrány,
puszta léte fogor kockán,

s gyakran torkán akad a szó,
ha felvillan az a ragadozó

torkának ugró éles kés:
Első szempont a megélhetés!

Pilisszántó, 1974

Nemzetiségi költők versei és műfordításai

Radnóti Miklós horvátul – ifj. Blazsetin István fordításai

Két karodban

Két karodban ringatózom
csöndesen.
Két karomban ringatózol
csöndesen.
Két karodban gyermek vagyok,
hallgatag.
Két karomban gyermek vagy te,
hallgatlak.
Két karoddal átölelsz te,
ha félek.
Két karommal átölellek
s nem félek.
Két karodban nem ijeszt majd
a halál nagy
csöndje sem.
Két karodban a halálon,
mint egy álmon
átesem.

(1941. április 20.)

U tvojem krilu

U krilu tvojem ljuljam se
lagano.
U krilu mojem ljuljaš se
lagano.
U krilu tvojem dijete sam
šutljivo.
U krilu mojem dijete si
slušam te.
Zagrliš me rukama
kad bojim se.
Zagrlim te rukama
ne bojim se.
U krilu tvojem neće me strašiti
ni pusta tišina
strašne smrti.
U tvojem krilu preskočit ću
preko smrti
kao u snu.

(20. travnja 1941.)

Rejtettelek

Rejtettelek sokáig,
mint lassan ért gyümölcsét
levél közt rejti ága,
s mint téli ablak tükrén
a józan jég virága
virulsz ki most eszemben.
S tudom már mit jelent ha
kezed hajadra lebben,
bokád kis billenését
is őrzöm már szívemben,
s bordáid szép ívét is
oly hűvösen csodálom,
mint aki megpihent már
ily lélekző csodákon.
És mégis álmaimban
gyakorta száz karom van
s mint álombéli isten
szorítlak száz karomban.

(1942. február 20.)

Skrivao sam te

Skrivao sam te dugo
kao grana svoj plod
koji sporo sazrijeva;
a sad poput ledenog cvijeta
na glatkom zimskom prozoru
cvjetaš u mojim mislima.
Znam već što znači
kad ti ruka kosu gladi,
već u srcu čuvam
titraj tvoga gležnja,
hladno se divim
lijepom luku tvojih rebara
kao da su za mene
takve divote svakodneve.
A ipak, u mojim snovima
često sto pandži ima
i poput božanstva iz snova
stišćem te sa stotinu ruka.

(20. veljače 1942.)

József Attila cigányul – Choli Daróczi József fordításai

Ats poetica (*Ars poetica*)

Poeto som – che grizha avlas
man e poetica numa?
Na avlas shukar te zhanas
po cheri le pajeske cherhaja.

E vrama loke-lokes nachol,
chi pav paramichengo thud,
kathe e chachi luma patyol,
haj pe o cheri spumi but.

Shukar zvoro – te najon andre:
e pacha si, o izdripo,
jekhavres andal' spumi vazdel
sano, godyaver kamipo.

Kaver poeti – che gindoyma...?
Zhi kaj kor phiren andej mel,
kerde kipunca haj molyasa,
len von e voja, zhi ka' Del.

Me zhavtar angla kaj kirchima
zhi kaj o godyi, haj majdur!
Me chi dav slobodo godyasa
le korre kantyaes, o bur.

Te xas, te shaj pes, te soves!
Inkertu jek la lumasa!
Kathar e bari dukh te rovos,
chi avos kavrengo skluga.

Naj vorba – me t'avav baxtalo!
Ke te na, tele dikhenma,
haj shon pe mande kotor lolo,
muro rat pen le tatyima.

Me muro muj chi xutrav andre,
vorba shuvav ka' zhanipo.
Intrego them dikhel pe mande,
pe mande gindyil o prosto.

Man hatyarel o chokajari
mashkar duj mishkimaturi,
pe ma zhutyaren sakko ratyi
le chorre ternyimaturi.

Haj kaj kethaes bluzhe mardyon,
mure poemi nashaven,
anen le but phrata te tankon,
le rimmura kodol phenen.

Kodt phenav: naj mursh o manush,
ba kodi gindyil, haj silo.
Te losarel les o dad, o mursh:
e godyi haj o kamipo!

Koldushura (*Koldusok*)

I.
Phura, me pala kadi chorro;
Shava, sakkon kodi kerel. Na ker!

Ba le zhuvlya, sungalej, barvale!
Dikhes, me numa kade pipij o cheri.

Phura, muri rovlyi te nashel kamel!
Shava, haj na avel akorde khonyik?

Vi te perel, feri sa shuko manro!
Thud trubulas, na zhanav aba te xav.

Ekh felyastra adyes andre phagav!
Phanglo peres, haj marentu. Dila.

Ekh felyastra sa andre phagav!
Ash, shunentu, haj na del, kon orde avel.

II.
Phura, e phuvnyi pale phumbarel,
Majmishto zhanesa te manges mo.

Ba bechijas lesa, ande o del!
Chi kaver chi keres. Sa numa e dosh.

Man na kamlas tyi shej, phura.
Losha ke dikhes o svunto milaj.

Akanak chi pe tu na dikhlas, phura.
Barem lake vi pe gada lichon. *

Phanri coxatar naj maj but patyiv!
Ba tut trubulas, tu nyekurato, bur.

III.
Shava na trajij but, kade gindyij.
Me pale kodi, ke trajisardan but.

Mero haj na rovela chi khonyik!
Dostaj, pune zhuvesas, ingros tut.

Raja muro! – Phenav kam duj mishi!
Pala kodol maj ba e goj kinav.

Lut inke marla o Raj Del o baro!
Marla, te sar tu phuro, gircho avo.

A lasho, jokhar vi tu meresa!
Ba zhi atunchi muroj o kolco.

Chi daras kathar o beng? Meresa!
Daros, te zhuva – haj shaves kamav.

Rudnyija tut kothe. Phenav ek misha!
Anda le sheja le baron but shukar!

Butivar peresa banges po nakh!
Feri te avel ekh zuralo shavo!

Ady Endre németül – Áts Erika fordításai

Krisztus-kereszt az erdőn

Havas Krisztus-kereszt az erdőn
Holdas, nagy, téli éjszakában:
Régi emlék. Csörgős szánkóval
Valamikor én arra jártam
Holdas nagy, téli éjszakában.

Az apám még vidám legény volt,
Dalolt, hogyha keresztre nézett,
Én meg az apám fia voltam.
Ki unta a faragott képet
S dalolt, hogyha keresztre nézett.

Két nyakas, magyar kálvinista,
Miként az Idő, úgy röpültünk,
Apa, fiú: egy Igen s egy Nem,
Egymás mellett dalolva ültünk
S miként az Idő, úgy röpültünk.

Húsz éve elmúlt s gondolatban
Ott röpül a szánom az éjben
S amit akkor elmulasztottam,
Megemelem kalapom mélyen.
Ott röpül a szánom az éjben.

Christuskreuz im Wald

*Verschneites Christuskreuz im Wald.
Groß war der Mond, mächtig die Nacht.
Lang, lang ist's her. Schellengeläut
zog den Schlitten durch Winters Pracht.
Groß war der Mond, mächtig die Nacht.*

*Vater noch jung, ein ganzer Kerl,
sang laut, am Kruzifix vorbei.
Ich, meines Vaters echter Sohn,
dem Götzenbilder einerlei,
sang laut am Kruzifix vorbei.*

*Zwei hartnäckige Kalvinisten,
brausten dahin, im Flug der Zeit.
Vater und Sohn: ein Ja und ein Nein,
schmetterten Lieder himmelweit.
Brausten dahin im Flug der Zeit.*

*Nach zwanzig Jahren kommt's mir vor:
Da fliegt mein Schlitten in der Nacht.
Ich zieh' den Hut tief, tu', was ich
damals nicht hab fertiggebracht.
Da fliegt mein Schlitten in der Nacht.*

Párisban járt az ősz

Párisba tegnap beszökött az Ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen,
Kánikulában, halk lombok alatt
S találkozott velem.

Ballagtam éppen a Szajna felé
S égtek fülemben kis rőzse-dalok:
Füstöse, furcsák, búsak, bíborak.
Arról, hogy meghalok.

Elért az Ősz és súgott valamit,
Szent Mihály útja beleremegett,
Züm, züm: röpködtek végig az úton
Tréfás falevelek.

Egy perc: a Nyár meg sem hőkölt belé
A Párisból az Ősz kacagva szaladt.
Itt járt, s hogy itt járt, én tudom csupán
Nyögő lombok alatt.

Der Herbst in Paris

*Der Herbst ist gestern in Paris gewesen,
Sankt Michaels Straße entlang er schlich
Unter Hundstage schwerem stillen Laub
Und dort traf er auf mich.*

*War unterwegs zur Seine, mein Herz entflammt
Mit Reisigfeuer-Liedchen: Purpurrot,
Viel rascher Rauch, krause Melancholie.
Dachte an meinen Tod.*

*Der Herbst holte mich ein, flüsterte 'was.
Sankt Michaels Straße erbebte stumm.
Blätter, als wär's zum Spaß, hüpfen vom Baum
Und wirbelten: Surrnm, summ.*

*Ein Augenblick. Der Sommer ungerührt.
Lachend machte der Herbst sich aus dem Staub.
Und daß er da war, hab nur ich gewußt:
Hörte ächzen das Laub.*

Ugrótáncot jókedvemből Skákavý ja tanec krepčím

Ugrótáncot jókedvemből,
édes rózsám, járok,
országút visz Fehérvárig,
széles a két árok.
Így tedd rá, úgy tedd rá,
Rozika, Terike, Marcsa,
kinek nincsen tíz tallérja,
kötőféket tartsa.

Kisbelényes igen kényes,
ott terem a jó bor,
Nagyszalonta, sok szalonka,
ott vadászni jó sor.
Így tedd rá, úgy tedd rá,
Rozika, Terike, Marcsa,
lompos, kócos, lassan billeg
Öreg kutya farka.

Kifogtunk a Küküllőből
három rocska rákot,
Vásárhelynél ágyu bömből,
köpködi a lángot.
Így tedd rá, úgy tedd rá,
Rozika, Terike, Marcsa,
hadd forogjon a huncut világ,
az ő lelke rajta.

*Skákavý ja tanec krepčím,
Drahá, nie som starký,
Hradská vedie k Belehradu,
Široké má jarky.
Bums-tadrá, bums-tadrá,
Ivica, Eubica, Lizka,
Ten, kto má len päť toliarov,
Nech si tenko psiska.*

*Pod Revúcou chlapci revú,
Tam sú dobré vína,
V Šimonovciach Šimon spieva
Piesne harlekýna.
Bums-tadrá, bums-tadrá
Ivica, Eubica, Lizka,
Rozgajdaný, strapatý je
Chvost starého psiska.*

*Zo Suchej sme vylovili
Za tri ročky ráčkov,
Pod Budínom delo plúje
Oheň do obláčkov.
Bums-tadrá, bums-tadrá,
Ivica, Eubica, Lizka,
Nech sa točí svet, ten huncút,
Hrom do bejáriska!*

Galagonya

Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.
Zúg a túske,
szél szalad ide-oda,
reszket a galagonya
magába.
Hogy a Hold rá
fátylat ereszt:
lánnyá válik,
sírni kezd.
Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.

Hlohynä

*V nočnú chvíľu
Jesennej divočiny
Žeravie na hlohyni
Kabátik.
Zunia trne,
Vetrisko poletuje,
Trasie sa, horekuje
Hlohokrík.
Keď hore Mesiac
Tonie v tme,
Hlohynka sa
Rozplače.
V nočnú chvíľu
Žeravie na hlohyni,
Žeravie na hlohyni
kabátik.*

A tündér

Bóbita, Bóbita táncol,
körben az angyalok ülnek,
béka-hadak fuvoláznak,
sáska-hadak hegedülnek.

Bóbita Bóbita játszik,
szárnyat ígéz a malacra,
ráül, ígér neki csókot,
röpteti és kikacagja.

Bóbita Bóbita épít,
hajnali köd-fal a vára,
termeiben sok a vendég,
törpe-kirány fia-lánya.

Bóbita Bóbita álmos,
elpihen őszi levélen,
két csiga őrzi az álmát,
szunnyad az ág sűrűjében.

Víla

*Púpava, Púpava tančí,
Vôkol nej anjeli čupia,
Húfy žiab durkajú flauty,
Kobyľky zunia na husliach.*

*Púpava, Púpava hrá sa,
Čaruje prasiatku krídla,
Sadne si naň, bozk mu sľúbi,
Vzlietne na ňom ako víla.*

*Púpava, Púpava stavia,
Z rannej hmly hradby si kúžli,
V dvorane bavia sa hostia,
Kráľ Drobec, slečny, viťúzi.*

*Púpava, Púpava drieme,
V húšťave lístia si hovie,
Slimáky strážia jej snúček,
Hojdá ju šepkavé krovie.*

Marko Dekić-Bodoljaš versei

Illatok (*Mirisi*)

Ma, reggel
az emlékezet ablakán
csörömpöltek a villamosok,
s átszóve
a régmúlt élmények
drótkötél hálóival,
integtetek
az acélos villanypóznák.

Ma, reggel
felturbékoltak a galambok
az elhagyott otthon
küszöbe fölött,
mely vakítóan csillog
az álmodozás sínein,
a végleges visszatéréshez,
a megrökönyödött gyermekkor
giz-gazos udvarába.

Ma, reggel
a múlt kilométerei
látogatóként
dülöngéltek a
bácskai rónaság
szélesre tárt ölelésébe,
mely lebegő könnyedségével
és veszélyes súlyosságával,
hajolt fölém.

Ma, reggel
érthetetlen reám bukkantak
a falusi cimborák
nyugtalan árnyai,
valamilyen bahanális zsvivajjal,
ágaskodó fekete paripákkal,
s a tamburák cirpelő hangjával,
melyek disszonanciája sértette
az összetört poharak
metsző csengését.

Ma, reggel
szétpattantak a valamikori sebek
vörösesszínű kötéseit,
zuhogó illatokká váltak
a falusi akácfák,
s szétömlöttek
a megrökönyödött emlékek sodrai,
az udvarokon és kertekben,
összeroppantak
a visszatérés vágyának sortüzei,
létem kis közébe –
szeretett Bodolyámba.

a szerző fordítása

*Jutros su
na prozoru sjećanja
zatandrakali tramvaj
i razmahale se
čelične bandere
ispreplitane
žičanim mrežama
davnašnjih doživljaja.*

*Jutros su
zagugutali golubovi
nad pragom
usamljenog doma
što bliješti
na tračnicama mašte
konačnog povratka
u dvore korova
usplahirenog djetinjstva.*

*Jutros su
kilometraže prošlosti
zagegale u pohode
bačvanskim ravnicama
u zagrljaj širok
koji se lepršavo lako
i ubitačno teško
nadnio nad
mene.*

*Jutros su
neshvatljivo nabasale
na mene uznemirene sjenke
seoskih drugara
uz neku bahatu galamu
i propinjanje vranaca
sićanih glasova tamburica
koje je disonantno
narušavao rezak zvon
razbijenih čaša.*

*Jutros su
prsnuli zavoji
rumenila nekadašnjih rana
zapljuštali mirisi
seoskih bagremova
i razlili se brzaci
usplahirene sjete
dvoorištima i bostanima
razlomili se plotuni
željnoga vraćanja
u sokačić moga postojanja –
voljenoj Bodolji.*

Hej, Baranya...

Hej, Baranya, bővelkedsz dombokban
Duna vize ékesít még jobban.
Téged díszít erdő és legelő,
Termő határ, gyümölcsillat felhő.

Hej, Baranya, szőlő vagy te érő,
Sosem láttam tehozzád felérőt.
Sokak szíve dicséddel van teli,
De még jobban ki neved viseli.

Hej, Baranya, sokác ékes hona,
Vígtság benned elrejtve nincs soha.
Repül a dal, a kóló hullámzik,
Tambura szól, pengő húrja hangzik.

Berkes Ákos fordítása

Baranya, te drága!

Dimbes-dombos Baranya, te drága!
Díszöved a Duna jobbik ága.
Díszköntösöd: gazdag mezők, rétek,
Gyönyörű vagy, be szívesen nézlek.

Fejkoszorúd tán a legszebb éked,
Erdők, szőlők díszítenek téged.
Sokác szívek leggyönyörűbb vágya,
Aki látott, nevedet is áldja.

Dimbes-dombos Baranya, te drága!
Sokác fiúk-lányok boldogsága!
Tambura szól, hullámzik a kóló,
Talpuk alatt még a föld is forró.

Kormos Sándor fordítása

A remények összeomlottak...

A remények összeomlottak,
S eltűntek az álmok,
Mély örvényben süllyedtek a vágyak.
Amikor szárnyat terjeszt
A súlyos, kínos csend,
Új érzések ereje
Hiábavaló.

A remények összeomlottak,
Hullám, hullámmal vív.
Viharos lélekben tespedtség árad,
Mely nem ismeri fel
A könnyet, fájdalmat, hűséget,
S egy szív lángolását.

a szerző fordítása

Robert Becker versei

Számvetés

nincstelen napom
nem üzen csendet
se pirkadó neszt:
perceit gyűjti
lefutott szemként
órák gombolyagára

nincstelen napom
ha felkapom
rendre álljon
havak ezredében
glédájában az évnek:
hírnöke a semmiségnek

nincstelen napom
egyszer majd hátrahagyom:
kullogó végen
feszülő égen
s magam megyek csak
magam magam

Véd a vég

fenyőmag vagyok
hétrófös avarban
ring bennem az erdő
őszi szél kél
de örök a ZÖLD
jéggel vegyes gyanta
héjként véd a télben

Félszegen

A szél karjára ült szerelmem:
lehunyt szemmel nevet az égnek,
és kiáltásomat nem hallja már.

Láblóbálva száll szebb jövőbe
aranyharmat – drága kincsem.
Nézem, nézem, nézem;
míg az alkony köcsögéből
ki nem fortyan a süket, vak sötétség.

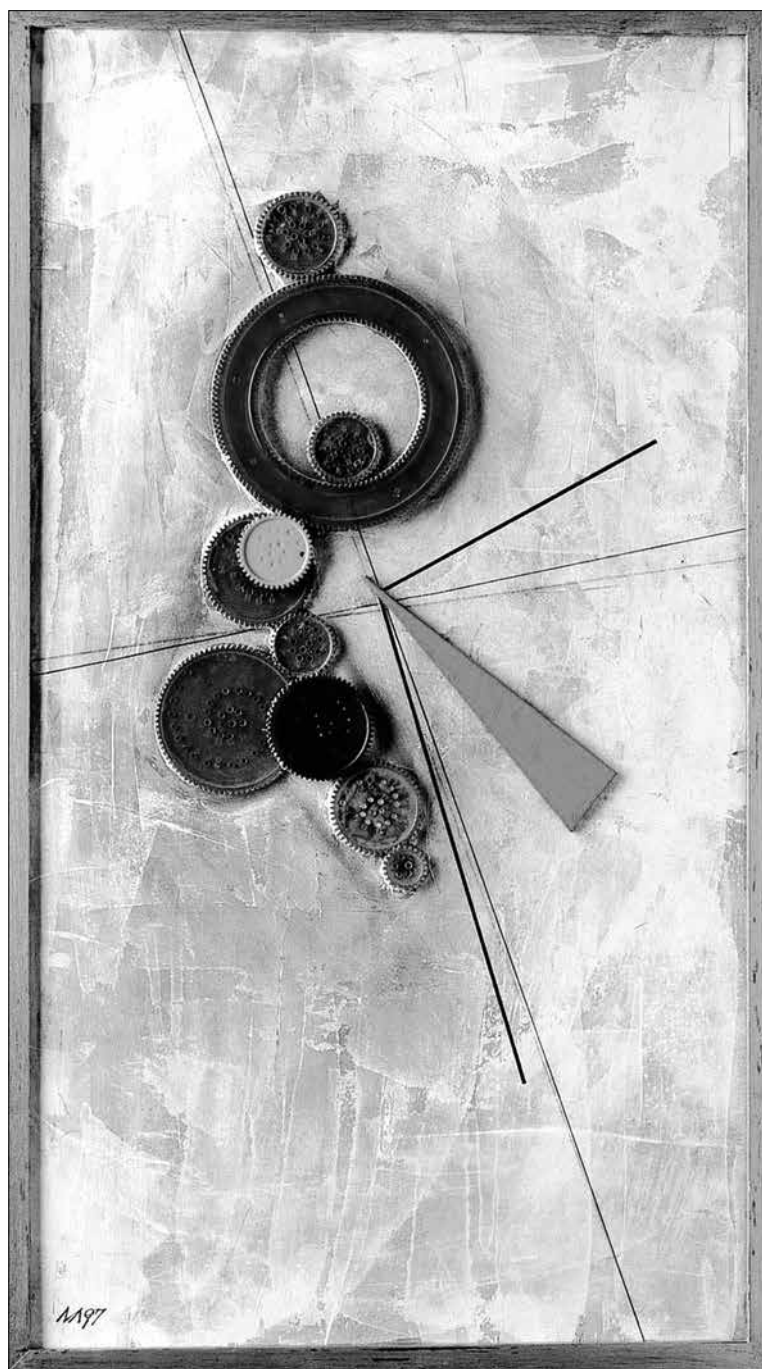
Nyomomban szíromfalú remény kószál:
tán tréfányi játék az egész,
s hajnalra ágyam szélén látom
veríték-törlő jó szerelmem

Szelíd vers a szerelemről

Néha légy velem, ha rólad álmodom!
Takarómon simíts végig csendben –
ha rád gondolok, úgy tégy,
mintha hátam megett állnál.
Ha est közeleg,
fülembé súgd:
„Szép hold kél ma éjjel”
– s reggel zsenge fűről hozz harmatot;
száraz nyelvemre lehelj
téged hozó új napot!

Harmadik dal

jégtalpakon síklik a vihar
por, szöszmös, hajam cibálója
felhő vagyok, ő terelget,
hajt a csend ösvényein süvöltve
– bosszú, bosszú és halál –
rejtjelzett üzenet a mából:
talán tegnap része voltam
talán holnap részese leszek
– a sorsnak

Matzon Ákos alkotása

Áts Erika versei

Család

a nagyival utaztunk a gépen
és ordítottak
bombát csináltak belőlünk
szálltunk
egyenesen az anyu dolgozójába
puha karja íve eltörött
a telefonkagyló után nyúlt éppen
apu
hét nap hét éjjel kotort
porban romban pusztá kézzel utánunk
rettentő forgószél volt
iszonyú földrengés
az képes erre
egyre azt motyogta
a szeptembernek mely vadul
orgonát bomlott
felfoghatatlan

Anyanyelv

Halála óráján az én
örmény magyar
három világnyelvet beszélő nagy-
nyám
csak *ruténul* tudott,
így tyutyúgatta Ungvárott
a dajka.

Nem értettük mit mond.
Bennem az elfojtott iskolai orosz nyelv
végre, utolsó szavára villant:
bojít – jaj, fáj.

(És nekem
honnan jött szóra nyílik majd
üveggolyóba gyúrt ejtőernyőm,
a szívárvány?)

Talán táj

Fagolyólábon
jár az óratorony,
tizenhárom barakk
hasalt a hegyre.
Szögekkel szőrös szürke drótokon
csendet zörget a nekivadult este.
Fent hold. Nagy kő,
arca csak volt. Vár.
Nincs határidő.

Familie

*im Flugzeug auf meiner Reise mit Oma
brüllten sie los
haben aus uns eine Bombe gemacht
wir flogen
hinein ins Mutters Büro
der weiche Schwung ihres Arms zerbrach
sie griff gerade zum Telefonhörer
Vater grub
sieben Tage sieben Nächte
in Staub und Schutt mit bloßen Händen nach uns
muß ein Twister gewesen sein
ein Erdbeben
zu sowas fähig
stammelte er immerzu
in den September der wie verrückt
Fliederknospen trieb
nicht zu fassen*

Muttersprache

*Meine ungarisch-armenische Oma,
dreier Weltsprachen mächtig
redete in der Todesstunde plötzlich
ruthenisch,
wie sie gekost beim Stillen
ihre Amme.*

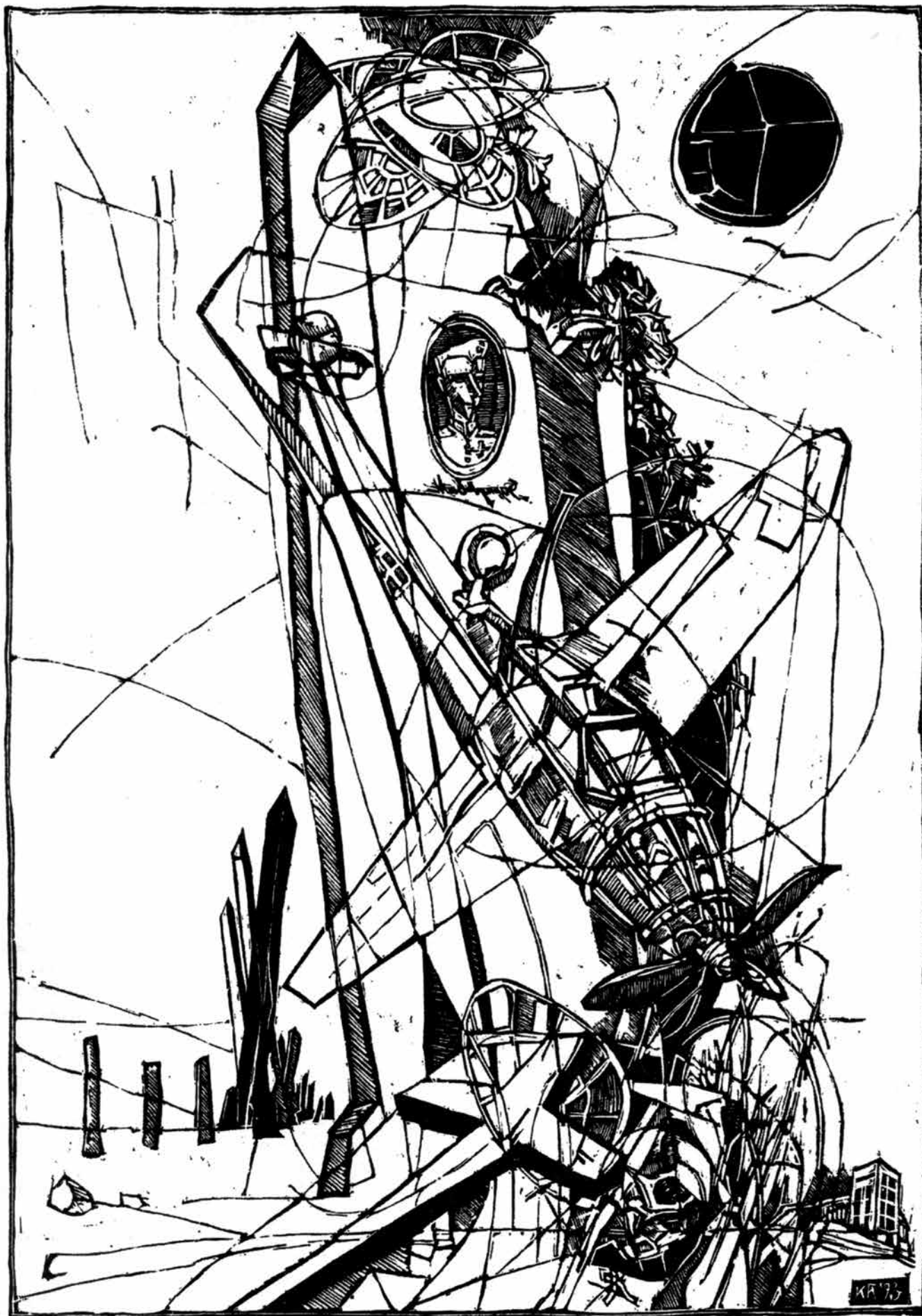
*Wir verstanden sie nicht.
In unserem verdrängten Schulrussisch
blitzte es erst bei ihrem letzten Wort:
„bojit“ – tut weh.*

*(Für den tausendfach gefalteten
Regenbogen in meiner Glaskugel
woher wird sein
das Reißleine-Wort?)*

Partizipien 1950

*Wachtürme auf Stelzen,
spreizbeinig, im Karree.
Dreizehn Baracken bäuchlings
hingestreckt am Hang.
Abendstille, verhetzt,
macht klirren den Dornendraht
zum Mond aus Stein
mit dem Gesicht Gewesen-sein
unbefristet lang.*

a szerző fordításai

König Róbert metszete

Kortárs szlovák költők versei

Fuhl Imre

Érzem az éjjelt

Álmaim kergetve rám talál az este.
A sötétség elől nem menekülhetek
Műfények égnek a bevakolt égen,
de én már látom, oh, én már érzem
a reménytelen, fekete éjjelt.

Vannak kik hiszik a sötét éjszakát,
s vannak kik tudják, hogyan kell tovább
Én semmit sem tudok és mindentől félek,
mert én már látom, oh, én már érzem
a reménytelen, fekete éjjelt.

Még emberek járnak az aszfaltutakon.
Köztük a nagy célt keresem, kutatom.
Szemünkben még ott él a nappalok fénye,
de én már látom, oh, én már érzem
a reménytelen, fekete éjjelt

Nem tudom, az Ember még hány évig élhet.
Mikor lesz vége, ott, a mesének?
A hétfejű sárkány álmomból fölébreszt,
és újra látom, oh, újra érzem
a reménytelen, fekete éjjelt.

Hozzád térek vissza

te megszélidült vers
erőért koldulva
hozzád térek vissza
te altató-halk zene
rossz tranzisztorokkal
hozzád térek vissza
te ezeréves friss patak
kicserepesedett szájjal
hozzád térek vissza

te napfelkelte-illat
várost magamba szíva
hozzád térek vissza
te melegülő kályha
napsütésben is fázva
hozzád térek vissza
te elernyedte ölelés
hozzád térek vissza
hófehér szerelmedért

Együtt – egyedül

magányos
éjszakáimon
lehúzza
redőnyét az ég
s kialszanak
a csillagok

magamban is
veled vagyok

Alexander Kormoš

Jegyenye

Gyönyörű pilisi völgy fölött
hatalmas jegyenye termett,
mésztermű kemence füstölög,
belepi korom és pernye.

Egyszer a jegenyét kivágták,
tűzéből lángrózsa lobbant,
mészfehér lélekkel kívánták:
éljenek naponta jobban.

Ápolván tölgyenlők életét
vágta a csökevény aljat,
mindent, mi fölösen sarjadt.

De mikor azt a fát égették,
lenne több kenyérük végre,
megfakult égüknek kékje.

Gregor Papuček

A gondolatok konyhája

Gyakran járok
gondolatokért
a tudat kitaposott
ösvényein,
ahogyan anyám járt
tisztá vízért
fehér vödörrel,
rúddal a vállán.
Óvatosan merített
a forrás vizéből,
nehogy felkavarja.
Én is megfontoltan
lépkedek gondolataimmal.
Kár lenne őket kiloccsantani.
A nemes teher alatt
görnyedezve térek vissza

a zöldellő rétről konyhánkba.
Anyám hozta így a vödröket,
s miután letette,
kiegyenesedett derékkal
felsóhajtott:
Elkezdhettek főzni,
vizez az már van.
Az érzelmek fűszerével szórom meg
a meghámozott szavakat,
tisztá gondolatokkal öntöm fel őket,
forró tűzre teszem
s hosszasan kevergetem.
Talán vers lesz belőle.
Ki tudja?
Anyámnak
sosem égett oda.

V menšinovom prostredí...

*na margo konferencie
„Slovenčina v menšinovom
prostredí II.”*

Starčekovia – starí
Cieľ je dávno daný!
Vy otcovia a mamy.

– za súčasnosť
a budúcnosť
z biedy je veľmi veľmi dosť!

Denne berú nás
na zodpovednosť!

Ludia, časy – doba!
A my sami seba!
Prozaická vec – zloba!

Občas hlavnú rolu
hrá v nás
úzkosť i chleba!

Zosúladiť si cesty
nosíme aj tresty
– v osudoch!

Buď zostaň vzorom
tou svojráznou vernosťou
tú vieru
– v minulosti!

Ktorá nás
kedy vtedy
čo aj mimochodne
aspoň
morálnou odmenou
pohostí!

Človek s presvedčením
ty sám
na srdce ruku
– polož si!

Ezt ne feledd...

Van józan kiút?!
Ezt ne feledd!

Már csak idő kérdése
A cél elérése

Agyakban kavargog
Ezernyi gondolat!

Minden napra jut
Egy egy parányi hódolat!

Sok a vágyakozás
– várakozás!
Ösztönös kivárás!

És – és... bizony
Kevés a számonkérés!

Szavakon túli
igazi tett!!

Itt nem magadért
csatázol
ezt ne feledd!

Gondolatok a karácsonyról...

Ünnepek ünnepe
a szeretet ünnepe!
Karácsony,
keresztyén, mély gyökerekkel
máig ható évezredes múlttal!
– rögzös úttal.

Múlandóság fölött élő Valóság!

Karácsony szeretet ünnepe,
múlt lebeg a parázson,
– sorsunkba szöve!
Mely fennmarad a múlt időben
ige, fohász, ima a sorsformáló jövőben!

Ős reménység, – megújulás!
– már a halál sem tépi nimbuszát.
Megingethetetlen hit,
szóban, tettben!

Ezért nem adja fel soha hű Krisztusát!

Barátság

*Apró gondolatok
a folyóirat 15 évéhez*

Idő szólogat
– vágynak, álmok
beérett tettek.

Másság – magány
ablakot tör
kaput nyit.

Eszme él
reményt nyújt
teret ad a hit.

– Út és cél
teszteli a lét!

Tisztelet
bizalom
Barátság
– békesség!

Belefér
jól megfér
a dicsértessek.

Nincs alku
habozni tilos!

Ha küzdeni kell,
fejet fel!

A gyenge
önmagával felesel.

Cél erőt lehel
visszhangozva
reá felel.
Bátor vetekszik
meggyőződésből
cselekszik.

Egység
nemzedékeket
szólogat.

Falat bont
– bánatot old!

Női hangon

Magyarországi roma költők verseiből

Burai Katalin (1957-)

Kijelentések

Igazabb a rongyok renyhésége,
ha rendre vágyakoznak megszokottan,
mint a selymek álnok cselszövése:
az elfogadott elfogadhatatlan.
A fodrozódó mocskos pocsolóban
szebb az arc kinlódó gyűrődése,
mint építő jellegű hallgatással
a szempillák bájos rebegeése.
Inkább az áttetsző, vékony mellkas!
ha még csákány sem szakíthatja át.
Inkább a belet taposó vérhas!
de nem az öntudatlan jóllakás.
Inkább a Közölhetetlen Én!
ha összetartja az egyediség.

B. Kóté Lilla (1974-)

Figyelj rám!

Ahogy felvonulásban egy-egy hangszer,
Ahogyan a virág minden évben egyszer,
Ahogyan felcsendül a trombitaszó,
Valahogy úgy és ha csak kevésbé, az is elég.
Csak egy pillanatra. Figyelj rám, világ!

Tudod, szeretném elmondani,
hogy a teher már nem nehéz,
hogy néha meginog a láb, de újra felocsúdunk,
hogy menni kell akkor is, ha úgy látod, itt a vég,
és a kezéd munkája után sem csillapszik az éhség.
(Mert ilyen is van ám!)

Figyelj rám, világ, egy pillanatra!
Hadd mondjam el,
hogy a labirintusból egyenes út is kivezet,
hogy nem kell sírni, ha valami fáj
és úgy ébredni fel, hogy rád szakad a semmi.

Csak egy pillanatra figyelj rám, világ!
Engedd, hogy megfogjam a kezéd és megsimítsalak,
sőt ha akarod, ha szabad, meg is ölelnélek.

Nem úgy mint manapság szokás,
hanem őszintén.
Tisztán.
Csak egy pillanatra!

Kalányos Mónika (1973-)

Én

A téli éjszakák
havas leheletébe
burkolom a lelkemet.

Sűrűn hulló hópihék
zuhanó zenéjét halkán,
hangtalan követem.

Letűnt esték
és újhordak harca
villózik át a pocsolján.

Üres úrt
szónek agyam szálaiból
a Bűn, a Vágy és az Árulás...

És az erősen font
rostok ideghártyáján
nem sejlík át a dallam-

hangszikra, mely fellobbanva
célját lelvén megmutatja, hová,
mi mögé rejtettem dalomat...

Ezerfényű hangjával hősín
hárfáján álmodhatna
és felébreszthetné

a téli álmába fagyott
önbecsülésem
józan istenét.

Eigel István rajza

Lakatos Anka (1950-)

Láttam

Jaj neked, ha visszanézel,
lásd ez az én testem...!
És láttam a testét.
És láttam testvéreim nyomorát
húgyszagú alomszalmák gőzébe kötve,
hogy kihült ágyékukat melengették
emlőik üres tarisznyaival,
És láttam szemükben a kihunyó lángot,
az arcuk falába vájt fekete csendet.
És hallottam gyomruk dübörgő zaját,
rohadó tüdejük zihálásával,
éreztem testükre kövesedett bilincset
a megvetésnek.
És ajkukon kicsurgó ízet álmaiknak:
vágyról, kenyérről, emberségről.

JELEN/LÉT 2020

Nemzetiségi Színházi Fesztivál

A Magyarországi Szerb Színház kezdeményezésére a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetséggel közös szervezésben 2020. március 23-29. között került volna megrendezésre az idei Jelen/Lét Fesztivál, a magyarországi nemzetiségi színházi seregszemléje. Az esemény azonban, mint tudjuk, sok más kulturális és sportrendezvényhez hasonlóan, mindannyiunk érdekében most nem valósult meg. Folyóiratunk bemutatja a tizennégy nemzetiségi színház tizennyolc produkcióját, melyre a színházak, a színészek, a műszakiak készültek. Mint ismeretes a BARÁTSÁG kéthavonta jelenik meg, s ki tudja, mikor tudnánk újra közölni a nemzetiségi színházak programját? Kívánjuk és reméljük, hogy későbbi időpontban megrendezésre kerül a színházi seregszemle, mely kiváló lehetőség a nemzetiségi kultúra értékeinek bemutatására.

Deutsche Bühne

Robert Thomas: A nyolc nő

(bűnügyi komédia)

Németre fordította: Franz Martin

Szereposztás:

Gaby: Kristin Becker

Susanne: Sipos Eszter

Chatherine: Isa Flaccus

Mamy: Verena Koch

Augustine: Paula Donner

Madame Chanel: Lotz Katalin

Lousie: Melissa Hermann

Pierette: Cathrein Unger

Rendező: Britta Kristina Schreiber

Díszlet és jelmez: Franziska Harbort

„Nincs több kétség. A gyilkos közöttünk van.” Egy félreeső vidéki birtokon összejön a család, hogy együtt töltsék a karácsonyt. Az ünnepi hangulat azonban gyorsan véget ér, amikor a házában tartózkodó egyetlen férfit holtan találják egy késsel a hátában.

A házában tartózkodó nyolc nő röviddel ezután arra is rájön, hogy a hó teljesen elzárta őket a külvilágtól. Nyilvánvalóan látszik tehát: a gyilkos közöttük van. Annál is inkább, mert indítéka mindegyiküknek lenne, de alibije egyiküknek sincs. Körkörös vádaskodás és esztelen bújóska alakul ki a hölgyek között, amelynek során titkok kerülnek a felszínre és hazugságok lepleződnek le. Ezek ugyanakkor nemcsak a gyilkossággal kapcsolatosak...

A nyolc nő című bűnügyi komédia Európa leggyakrabban játszott darabjai közé tartozik. 2002-ben megfilmesítették, és többek között Európai Filmdíjjal is kitüntették.

Bach Szilvia: Ráczkálmánék

(zenés roma-komédia egy felvonásban két „halózás” között)

Szereposztás:

Jusztina – Anya (háztartásbeli): Jónás Judit

Kálmán – Apa (munkakereső): D. Horváth Károly

Anyuka – Kálmán anyja (enyhén demens):

Rígó Márta

Ronaldo – Fiúgyermek (tanuló):

Szabó Pál/Viniss Bence

Rendező: Bach Szilvia

Rendezőasszisztens: Danics Dóra

Zenei rendező: Mata András

Díszlet, jelmez, kellék: Werner József

Zenekar:

Mata András

– gitár, ének

ifj. Lakatos György János

– cajon, ének

Táncos István

– harmonika

Dénes Edina

– ének

A hiánypótló előadás a mindennapok szürkeségéből szeretné kibillenteni a kedves nézőt. Az e célból írt fergeteges – cigány témájú – bohózat egy vidéken élő roma család (apa, anya, gyerek, nagymama) egyetlen napját hivatott bemutatni helyzetkomikum, a nyelvi humor, és a cigányságra oly jellemző tánc- és éneketétek segítségével. A közismert autentikus, és műdalok beépítése biztos siker. A zenekar a színpadon muzsikál és énekel a színészekkel.

Magyarországon még nem született vérbő komédia ebben a témában.

Alina Nelega: Rudolf Hess tízparancsolata

(monodráma)

Fordította: Anamaria Pop

Rudolf Hess: Harsányi Attila

Rendező: Tapasztó Ernő

Rendezőasszisztens: Fekete Réka

Díszlet-jelmez: Tapasztó Ernő – Harsányi Attila

Ügyelő/Hang: Gheorghe Mureşan

Fény: Ioan Horga

Ezzel a pörgősre szerkesztett drámával Alina Nelega megpróbál belemászni Hitler árnyékembere, Rudolf Hess fejébe. Egy olyan személyiségébe, aki kitalálta a pokoli gépezetet, aki az első világháborús veszteséget mindenáron meg akarja torolni, s visszaszerezni Németország „becsületét”. A nürnbergi perben tényleges életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt, zavaros elméjű vezetőt, Hitler helyettesét, a náci eszme általi Jézus- és hitvesztése miatt a Führerbe kapaszkodó alaknak mutatja. Hol minden emberségét felemészített, bűnét látni képtelen állatnak, hol félelemtől földig rogyó sérült léleknek. Ő a számító, „ínyenc” gyilkos, a gyerekkorától kezdve homoszexuális hajlamokat mutató kéjenc, aki fekete papi zubbonyában, magát tisztának s ártatlannak gondolva, öngyilkosságra készül.

Nino Manfredi – Nino Marmandoino:

Laki morali – Könnyű erkölcsök

(komédia egy felvonásban)

Szerb nyelvre fordította: Ferenc Judit

Szereposztás:

Hercegnő: Čorić Tina

Armando: Gyurity István

Gargiulo: Györgyev Bránimír

Dramaturg: Kóródy Ildikó

Rendező: Dégi János

Rendezőasszisztens: Bácsi Katarina

Díszlet: Prágai Tibor

Jelmez: Borbély Noémi

Hang, fény és technika: Szabó Bogdán

Öröknek tűnő színpadi szabály: „A művészet mérték dolga!” Ha igaz, akkor ebben a kis remekműben pontosan és szabatosan érhetjük tetten a „Chaplini csodát”. Akkor nevetünk, amikor Ő akarja, akkor lábad könnybe a szemünk, amikor Ő így szeretné. Hogy aztán – ugyanúgy, mint a darab hősei, megtisztulva menjünk tovább. A késő éjszaka „munkából” hazatérő álnővérke zajos életvitele, elviselhetetlenné teszi az alatta lakó intellektuális író életét. Ott van még egy harmadik szereplő is, a filmproducer! Botrányzag lóg a levegőben, hiszen a nép egyszerű leány-

gyermeke egy szót sem ért a lila ködbe burkolódzó firkász sziporkáiból, mint ahogy az sem talál kiutat az éjszakai városi szleng útvesztőiből. Talán csak egy közös nevezőjük van, az egyik *nő* a másik *férfi*!

Vertigo Szlovák Színház

Ingmar Villqist: Helver éjszakája

(dráma egy felvonásban, szlovák nyelvű előadás magyar felirattal)

Fordította: Peter Himič

Szereplők:

Garajszki Margit

Nagy András

Rendező: Garajszki Margit

Egy férfi és egy nő. Egy szegényes, de tiszta konyha. Kinn, az utcán zűrzavar, forrongás. A külvilág egyre inkább benyomakodik a férfi és a nő otthonába. De ki ez a férfi és ki ez a nő? Milyen viszonyban vannak egymással? Mi a múltjuk, és vajon van-e jövőjük egy agresszív világban? Meddig lehet elviselni a külső nyomást?

Az 1960-as születésű kortárs lengyel drámaíró Ingmar Villqist, valódi nevén Jarosław Świercz két személyes darabja a Helver éjszakája, igazi drámai történet két sérült ember kapcsolatáról, egymásra utaltságáról, a köztük lévő szeretet és villódzó agresszió megnyilvánulásairól.

A lélektanilag és történelemben is rendkívül izgalmasan felépített színmű egy lelkiileg sérült nő s egy szellemileg sérült férfi egymással és a külvilággal vívott küzdelmét kíséri végig egy végletekig kiélezett történelmi helyzetben.

Cervinus Teátrum

Hans Christian Andersen: Škaredé káčatko – Rút kiskacsa

(bábjáték egy felvonásban, szlovák nyelvű előadás)

Szereplők:

Eva Javorská

Marcel Saly

Peter Butkovsky

Rendező: Marcel Saly és Juraj Haviar

A történet egy kiskacsáról szól, akit születése óta kiközösítenek társai, állítólagos csúnyasága miatt, ezért bánatában és szegényében elvándorol. Betéved egy öregasszonyhoz, hogy nála éljen, de ott is kinevetik a ház lakói. Főhősünk bánatában tovább vándorol, ahol egy hattyúrajjal találkozik. Tetszenek neki a hattyúk, és közülük szeretne csatlakozni, de túl fiatal, és még nem tud repülni. Szerencsétlen sorsú kiskacsára ráadásul a tél is ráköszönt. Egy farmer hazaviszi a házába, nehogy megfagyjon. A kiskacsa azonban nem érzi itt jól magát. Innen is elmegy, és egy barlangban tengeti életét. Mire vége a télnek, főhősünk már teljesen felnőtt, és beköltözik a hattyúkhoz, gondolván, hogy nem baj, hogy megeszik, úgysem valami szép látvány. Mikor azonban belenéz a víz tükrebe, látja, hogy ő maga is hattyúvá változott. A többi hattyú felszáll a levegőbe, és az egykori rút kiskacsa, most már gyönyörű hattyúként csatlakozik hozzájuk.

Salamon András: Ž-tem

(monodráma egy felvonásban, szlovák nyelvű előadás)

Anita: Eva Javorská

Rendező: Farkas Péter és Varga Viktor

A végtelenül naiv Anita halálosan szerelmes Laciba, a kisstílű, nagydu-májú vidéki gengszterbe, akinek Szilvi is a kedvese. Hármában kimennek Bécsbe, ahol Laci olcsón eladja a két lányt egy peepshow-nak. Fülléres helyeken él a „nagyvilági életet”, amíg

Szilvi meg nem unja és le nem lép. Laci utánarohan, erőszakoskodik vele, ezért letartóztatják. Szilvi eltűnik, Anitát kiutasítják az országból, de a lány ott marad. Ügyvédet szerez Lacinak, aki megfogadja, hogy megöli Szilvit. A két lány egy nap véletlenül összefut.

Az előadás a Besztercebányai Színművészeti Akadémia vizsgaelőadása volt, melyet Farkas Péter rendezett. A Cervinus Teátrum műsorrendjéhez méltónak találta és kisebb módosításokkal műsorára is tűzte Varga Viktor, a színház főrendezője rendezésében.

Pécsi Horvát Színház

Tomislav Žigmanov: Bunyevác blues

(történet egy eltűnő világról)

Szereposztás:

Tome: *Arcson Rafael*

Lozika: *Polgár Éva*

Vranje: *Dejan Fajfer*

Manda: *Maja Lučić*

Ema: *Čarna Kršul*

Mijo: *Goran Smoljanović*

Sive: *Dejan Fajfer*

Veca: *Maja Lučić*

Ento: *Goran Smoljanović*

Rendező: *Vidakovics Szláven*

Nem könnyű egy határozottan irodalmi művet színházi előadásként megvalósítani. Még akkor sem, ha színpadra olyan kiváló dramaturg alkalmazza, mint Vlatko Dulić. Már ez is igazolja, hogy a Horvát Színház társulata ugyancsak komoly feladattal birkózott meg.

A játék két szinten folyik, melyek át- meg átfonják egymást. Az alapot két öregember realizmusa adja, akik emlékeznek... Emlékeznek az életükben feltűnt különféle személyekre, azok történeteire, melyek többnyire szomorúak, sőt, olykor tragikusak is. Ezen személyek „megjelenése” nem követi az élet időrendjét, a két öreg emlékei következményeképpen lépnek elő, a gondolataikat eluraló pillanatnyi ötletek, „bizsergések” hatására. Bár már csak az ő emlékeikben élnek, de az elsőtől az utolsóig a valamikori színekben, hangokban, fényben dúskáló élet alkotórészei.

Az utolsó száz év emberi életeinek különös kaleidoszkópja tárul elénk. Ki hogyan élte meg, élte át, majd lépte túl azokat az eseményeket, melyek megszabták élete irányát. Ez egyben

valamilyen furcsa danse macabre, mely egy életforma lassú eltűnését ábrázolja; eltűnnek a tanyák, a tanyasiak, az ő életmódjuk, életfelfogásuk, miáltal a társadalom és élet sokszínűségét alkotó egyik elem is eltűnik. Lassan, de határozottan eltűnik egy kisebbség, elveszik az élet hatalmas palettájáról egy érték.

Ez a darab pont erre figyelmeztet: fel kell ismer- ni ennek a veszteségnek hatalmas, szinte felfoghatatlan veszélyét. Ugyanis, ha csak egy kicsit tovább pillantunk, ez a veszteség a világ valamennyi kisebbségére érvényes, mindegyik eltűnésével egyre szegényebbek és szegényebbek leszünk. Szegényeb- bek egy színnel, egy hanggal, egy nyelvvvel, szegé- nyebbek mindazon elveszett álmokkal, melyeket a lassan elveszők álmodnak. És végül a távolban felrémlik egy hatalmas szürke fal, „az egyenlőség fala”, mely ebben az esetben „a megsemmisülés fa- lává” változik.

Európa harmóni(k)ában

(zenei tér-időutazás két felvonásban)

Szereplők:

Rusz Milán – harmonika, ének
Bálint János – fuvola
Bálint Zsolt – fúvós hangszerek
Suki István – hegedű
Gyorgyev Bránimír – ütős hangszerek, vokál
Csasztvanné Vass Mária Edit – ének
Csasztvan Zsuzsanna – ének
Fény, hang: Szabó Bogdán
Díszlet, berendezés: Prágai Tibor
Kosztüm: Borbély Noémi
Rendezte: mi együtt

A Hóra Színház és a Magyarországi Szerb Színház közös produkciójában megvalósuló fantasztikus zenei tér-idő utazást az európai, határokon átívelő kulturális sokszínűség, azon belül a zene-és tánc-hagyományok, a párhuzamok, átfedések, vagy épp különbözőségek sajátos módon történő bemutatására törekszik. Műsorukban a magyar, népi eredetű dalok világzenei formában előadott különlegességei mellett éppúgy megtalálhatók az észak-európai népek zenei világának gyöngyszemei, mint a keleti szláv vagy balkáni ritmusok vérpezsdítő dallamai.

Romano Teatro

Horváth Zsolt: Amíg szól a hegedű

(holokausztról szóló zenés dráma)

Szereposztás:

Weis (öreg zsidó): Horváth Zsolt
Eszter: Horváth Adrienn
Gyerek 1: Illés Regina
Gyerek 2: Farkas Fruzsina
Kislány: Illés Nikoletta
Anro: Horváth Kálmán
Néma hegedűs: Moczó Attila
Iboly: Barna Klementina
Lola: Macsinga Ildikó
Rita vendéglős: Horváth Stella
Gáspár (pincér): Moczó Róbert
Jolán (csapos): Godó Zsófia
Katona 1: Üveges Máté
Katona 2: Horváth István

Német katona: Nyevekla Daniel
Aldrich, SS-tiszt: Román Alex
Wolfgang, német tiszt: Majercsik Balázs
Zene: Horváth Zsolt
Prímás: Balogh Zoltán
Brácsa: Burai Gusztáv
Nagybőgő: Orgován Károly

A történet különböző emberek sorsát kíséri végig a II. világháború szülte sztereotípiákon keresztül. Gazdag és szegény zsidó, cigány és a regnáló hatalom kapcsolata, valamint a tömegek impulzív befolyásolása jelenik meg. Weis, az Öreg kalmár zsidó, aki mindennél jobban szereti a pénzt. Eszter, a szegény több gyermekes édesanya, aki foggal, körömmel védi gyermekeit. „Dudu”, a cigányfiú, aki némának született, mindennél jobban szereti a hegedűjét, melyen, virtuóz módon játszik. Rita, az étteremtulajdonos az ellenállás egyik aktivistája, aki kihasználva pozícióját segíti az ellenállókat. Viktor a német tiszt emberi érzéseivel pozitív alakként kíséri végig az eseményeket. A bemutatott életvonalak a történet végén a koncentrációs táborban futnak össze.

Artashat Örmény Nemzetiségi Színház

1745390

Genocídium, az örmény holokauszt

Szereplők:

Tóth G.-Keller Linda
Kollatos Fotios
Ivanov Gábor
Kovács Kinga

„Immáron harmadszorra hozzányúlva a témához mindig más mondanivalót és mélységet bírok felfedezni benne. Egyre nagyobb nyugalommal és elfogadással kutatom és keresem magamban az örmény népiértés okát és valóságát.” (Keller Linda)

Kiszolgáltatottság, félelem, emberi sorsok, végtelen... Élet, Halál, Születés, Érkezés, Távozás... Mindannyiunk állomásai. Közben mi történik? Ki mondja meg, miért történik? Van-e igazság? Elfogadás? Sors, ami eleve elrendeltetett? Vagy lehet-e, tudunk-e tenni ellene? Előadásunkban ezekre a kérdésekre keressük a választ.

Impulzív, zenés darabunkban kutatjuk az örmény holokauszt okait és történéseit mozgásszínház formájában, anyanyelven. Különleges utazás testünk eszközrendszerén keresztül, mozgással kifejezve mondanivalónkat. Izgalmas, újszerű, mégis sokszor ösztönös, ahogy a test önkéntelenül mozog a lélek irányítására. Kikapcsolt tudatállapot, ami valahol mindenkiben benne rejlik.

Mindenki számára fontos, időszerű és figyelemfelkeltő üzenet, amit most színdarabunkban megfogalmazunk – örménynek és nem örménynek egyaránt! Itt és most, velünk és Önökkel történik.

Játék a szavakkal

(rendhagyó irodalomóra 45 percben, egy felvonásban)

Szereplők:

Bakondi Jázmin

Baranyi Csaba

Baranyi Roland

Merina Camacho Abigail

Merina Camacho Angela

Oláh Bence

Páhi Kitti

Szalmási Áron

Rendező: Nyári Oszkár

Rendező munkatársa: Lovas Emília

Zenei vezető: Lakatos György

Zenekar: Romano Glaszo

Zenei közreműködő: Suke Sándor, Jónás Zoltán

Beatbox: Oláh Edmond „Mizó”

Slam szövegek: Horváth Kristóf (Színész Bob)

A produkció főként magyar irodalmi művekből álló válogatás, köztük roma származású költők verseivel. Tulajdonképpen egy rendhagyó, zenés irodalomóra. Célunk, hogy a diákok ne csak úgy találkozzanak a versekkel, ahogyan azt az iskolában megszokták. Formálják át őket, fogalmazzák újra, hogy fontos gondolatot jelentsen számukra! Leljék fel a költő gondolatait a dalszövegben is, írjanak és aztán akár zenésítsenek meg egy verset!

Szeretnénk megmutatni, hogy a vers kommunikációja mitől különleges, és hogyan férhetünk hozzá ehhez az esztétikai élményhez. A költők által megfogalmazott gondolatokat növendékeink interpretálják. A fiatalok láthatják, hogy milyen örömforrás tud lenni a hangszerrel, énekkel, beatbox kísérettel előadott versekkel való játék. Az előadás célja a vers szeretetén túl, a magyarországi roma költészet egy darabjának megismertetése.

A produkciót a Karaván Színház növendékei adják elő.

Oláh-Horváth Sári – Szirtes Edina Mókus: Hűvös

(színpadi szöveg song-etűddökkel)

Alapötlet és köszönet: Oláh-Bebesi Bori

Szereposztás:

Béla: Pápai Rómeó

Miklós: Baranyi Roland

Krisztián: Oláh Edmond

Ferike: Baranyi Csaba

Andi: Lovas Emília

Kisfiú: Patály Márkó

Dramaturg: Selmeczi Bea

Rendező: Bereczki Csilla – Lovas Emília

Produkciós vezető: Nyári Oszkár

Fény: Kalóz Bence

Hang: Borovics Tamás

Jelmez, díszlet: Oláh Tímea

Zenei közreműködő: Jónás Zoltán

Zene: Szirtes Edina Mókus

A darab öt, gyermekotthonban nevelkedő fiatal életébe enged betekintést, mégpedig egy tragédia kibontakozásának pillanatában. A cselekmény első sorban két fiú, Béla és Miklós körül zajlik. Az ő egymáshoz fűződő viszonyuk akár barátság is lehetne, de mivel a gyermekotthonban sajátos hierarchia alakult ki, ezért kettejük között is kíméletlen alá-fölérendelt viszony van érvényben. Az erősebbé a hatalom. Béla az erősebb, tehát az övé. A többiek – miközben ugyanezen szabályok szerint élnek – kívülről aggódva figyelik a két fiú egyre feszültebb viszonyát.

Béla hamarosan betölti tizennyolcadik életévét, és bár vágyik rá, hogy végre a maga ura legyen, s ne korlátozzák az intézet szabályai, rettenetesen fél az egyedüllétől, hogy elveszik, hogy a „kinti” életre még nincs felkészülve. Retteg, és ezt a félelmét agresszióba fojtja.

Az előadás megtekintését 16 éves kortól ajánljuk.

Malko Teatro

Полет БГ радио – BG rádió repülés

(bolgár nyelvű előadás magyar felirattal)

Szereplők:

Hadzsikosztova Gabriella – ének, próza

Simon Attila – hegedű, zongora

Weisz Gábor – szaxofon, fuvola

Gyányi Marcell – nagybőgő

Kovács Tamás – dob

Rózsa István – tuba

Wertetics Szlobodán – tangóharmonika

Pap Nika mv. – ének

Rendező: *C. Nagy István*

Zenei vezető: *Weisz Gábor*

Az előadás műfaját leginkább szonestként lehetne meghatározni, ha hozzátesszük a korrajzot, amit a dalok háttérébe teszünk. Nem információáradatot akarunk a nézőkre zúdítani, csak némi hangulatot felidézni a korból, amikor ezek a dalok születtek. Egy történet, egy vers, egy vicc, egy régi fénykép, ruhák, tárgyak, illatok. A zenéket némileg átszabtuk. Egy kicsit elvisszük őket a jazz, a szonon, a színház felé. A billentyűs, fúvós felállást kibővítettük egy nagybőgővel és ütős hangszerekkel.

Amfitheatro Görög Nemzetiségi Színház

Szophoklész: Oedipus Rex

(társadalom-politikai tragédia egy felvonásban)

Szereposztás:

Oedipus: *Vellerefontis Antonios*

Pap: *Kotsona Eleni*

Kreon: *Kollatos Fotios*

Kar: *Kotsona Eleni*

Tiresias: *Kollatos Fotios*

Iokasté: *Álmosd Phaedra*

Thébai aggok: *Kluták Balázs, Kosztadinovszky Milán, Kujumdzis Kira, László-Szolcsányi Amira,*

László-Szolcsányi Attila, Sütő Sztella,

Vobeczky Anna Zoé, Vobeczky Maja Lili

Táncosok: *Bokrossy Barbara, Borsi Tímea,*

László Báborka, Németh Laura

Zenészek: *Kollatos Jorgos, Stefopoulos Alekos*

Rendező: *Vellerefontis Antonios*

Koreográfus: *Bokrossy Barbara*

Szophoklész klasszikus műve, az „Oidipusz király” egy olyan ember történetét mondja el, aki egy tragikus prófécia beteljesítve királya és megmentője lesz országának.

A mű a lét értelmét kereső társadalom-politikai tragédia, amely az emberi természet és pszichológia aspektusait elemzi. Dekódolja a szabad akarat, a végzet, a demokrácia arroganciája, az önfeláldozás és a szeretet fogalmait. Az előrelépés egyetlen lehetsége a test feláldozása az elme felszabadításáért. A nemzetségében található összes jó és rossz Oidipusztól ered. Ki Oidipusz?

Urartu Örmény Színház

Diramerján Artin: Hotel Jereván – avagy egy örmény mindent tud

(komédia egy felvonásban, magyar nyelvű előadás)

Szereposztás:

Aram Boghossian, szállodatulajdonos: *Baj László*

Mr. Wolsky, vagy ki: *Tóth András*

Lara kisasszony: *Kovács Olga*

Sylvia, a tulajdonos felesége: *Haik Viktória*

Karen, a gyermekük: *iff. Diramerján Artin*

Hajléktalan madame: *Csizmadia Gabriella*

Ruben: *Sörös Miklós*

Avetisz bácsi: *Kajtár Róbert*

Armen bácsi: *Avanesian Alex*

Popdívá: *Vartepetján Petra*

A popdívá asszisztense: *Égető Fanni*

Dramaturg: *Lengyel Noémi*

Rendező: *Avanesian Alex*

Az elmúlt évek áldozatos, magas színvonalú munkája bebizonyította, hogy a magyarországi örmény közösség életében, kulturális értelemben a színház az egyik legfontosabb összetartó erő. Az Aznavour című életrajzi darabot az elmúlt három évben közel tízezren látták, a történelmi témájú Musza Dagh Musical pedig műfaji és a nagyobb nézőtér sajátosságai miatt még több embert ér el a bemutatók során. 2015-ben Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjat kapott a színház. Diramerján Artin Hotel Jereván, avagy egy örmény mindent tud című darabja ezt a hagyományt folytatja, ezúttal teret engedve annak az örmény közösség és szeretett közönségünk által támasztott igénynek, hogy a komorabb, nehezebb témák után oldottabb hangvételű előadás is szere-

peljen a színház programjában. A szerző jól ismeri a magyarországi örmény diaszpóra világát. Zene, humor és sajátosan örmény életszemlélet, mely emberi karakterében jól felismerhetően a túlélő, magát mindenhol megtaláló, otthonra lelő örménységre jellemző. A történet rávezet minket arra, hogy milyen különlegesek, megmosolyogni valók, szerethetők, egyediek, mégis hasonlatosak vagyunk egymáshoz, bárhol is élünk a világban.

A helyszín egy sokcsillagos kicsiny luxusszálloda valahol Európában, talán Budapesten. Működtetője egy jellegzetes örmény család. Egy napon feltűnik és beköltözik egy titokzatos menedzser, aki az ünnepelt, amerikai-örmény világsztár koncertjét szervezi. Miközben lázas izgalommal várják a popdívá érkezését, minden összegabalyodik, már semmi sem

az, aminek látszik. A tizenegy szereplős, egyfelvonásos komédia a bohózatokra jellemző vidám, de elgondolkodtató bonyodalmakat ígér, bepillantást enged a diaszpóra hétköznapjaiba és kultúrájába, miközben megszeretteti velünk szereplőit, minden tipikus jellemvonásukkal és örménységükkel együtt.

Vincze Xénia

Kőbányai görögök

Magyarországi görögök történetei a polgárháború időszakából

Budapest Főváros X. kerület Kőbányai Önkormányzat és a Kőbányai Görög Önkormányzat támogatásával 2019-ben megjelent a Kőbányai görögök című, Vincze Xénia kutatásai és munkája nyomán készült kiadvány. „Jelen kötet megírását a második világháború és a görög polgárháború ma élő utolsó szemtanúival készített Oral History interjúk inspirálták. A cél az események egyéni családi történeteken keresztül történő bemutatása volt” – írja a szerző. Mi ezúttal az 1940-es évek görög polgárháborújának két gyermekmenekültje visszaemlékezéseit adjuk közre.

Bakirtzi Szkevi Areti: „...és akkor ott, abban a pillanatban felnöttem”

Bakirtzi Szkevi Areti az ípiroszi Lia faluban született, egy ötgyerekes család második gyermekeként. A hétéves kislány megpróbáltatásai a második világháború kitörésével kezdődtek el. A polgárháború alatt 14 évesen a családjával együtt kényszerült elmenekülni az otthonából. Budapestre érkezését egy több évtizedes, majd végleges emigráció követte. Első alkalommal a már tizenéves gyerekeivel látogatott vissza szülőfalujába. Az 1948. április 1-én történő menekülését megnehezítette, hogy az Albániába érkező családot ideiglenesen elválasztották egymástól. Édesanyja az akkor 99 éves nagypapával és a legkisebb fivérével Csehszlovákiába, két óvodás korú öccse Romániába, ő pedig Budapestre került. A kamaszkorú lány negyvenkét óvodás korú gyerek elszállítását felügyelte kisóvónőként az albániai Avlonából, egészen Budapestig. Megérkezése után a fehérvárurgói gyerekotthonban kezdett el dolgozni, ahol tovább gondozta a menekült gyerekeket. A gyerekek iránti szeretete egész életében végigkísérte, szakképesítései megszerzése után még sokáig óvónőként dolgozott.

1940-1948

Ípiroszból származom, a falum neve Lia, Szent Illésről kapta a nevét. A hegy lábánál fekszik 1803 méter magasan és 800 méterre a tengerszint felett. Voltak ott kis földjeink és sok állatunk is, és elmondhatom, hogy olyan családból származom, ahol két tanító is volt. Édesapámat második gimnazistaként nagyapám kivette az iskolából és elküldte dolgozni, még hozzá kalandzisznak, így mondják görögül, ami azt jelentette, hogy fényesítette és ónoztta a rézedényeket, ez volt a munkája, ezzel kereste a kenyerét. A két nagybátyám, apám két öccse, elvégezte a tanítóképző iskolát; mind a ketten tanítottak.

Sokan voltunk a családban, öten voltunk testvérek, azon kívül a fiatalabb nagybátyámmal is együtt

éltünk és a nagyszüleimmel, akik édesanyám családjából származtak. Érdekes lehet még, hogy a 40-es években már különváltak a falumban azok az emberek, akik baloldaliak és azok, akik jobboldaliak, királypártiak voltak. Édesapámnak a családja kommunista volt, baloldali, édesanyámnak a családja viszont jobboldali, de nagyon kedvesek és segítőkészek voltak, mindenki becsülte, tisztelte őket. Az édesapámék sokan voltak testvérek.

1940-ben az olaszok háborút indítottak ellenünk. Akkor az egész falu összegyűlt, megbeszéltük, hogy mikor fognak a férfiak elmenni katonának és a tanító néni és a tanító bácsi is bejelentette, hogy nem lesz iskola, mert háború lesz, mivel megtámadtak minket az olaszok. És én föltettem a kezemet és kérdeztem a tanító nénit, hogy milyenek az olaszok, olyanok, mint a törökök vagy rosszabbak? A tanító nénim – aki egy kerkyrai nő volt és jobboldali, olyan családból származhatott vagy jobbnak látta, ha inkább azokat pártolja, mint a partizánokat – azt mondta nekem: menjél haza, kérdezd meg a nagybátyáidat és majd ők elmondják neked, milyenek az olaszok. Nagyon rosszul esett, elkezdtem sírni, mert a kérdésemre nem kaptam választ. A háború pont akkor tört ki, amikor az iskola is elkezdődött és én épp akkor kezdtem el a második osztályt. Annyira megsértődtem, hogy nem válaszolt a tanító néni, hogy faképnél hagytam. Otthon odamentem Szpiroszhoz, a kisebbik nagybátyámhoz, aki éppen kinn ült és olvasott valamit.

– Na, mi van, Titika? – kérdezte.

Ő volt az egyetlen, aki becézett, rajta kívül mindenki Aretinek hívott, de ő mindig csak Titikának nevezett, nem tudtam, miért. Később aztán elmondta, hogy Viktor Hugótól vette ezt a nevet és azért hívott így. Kérdezte, mi baj van, és én elmeséltem neki,

mit mondott a tanító néni. Erre ő azt válaszolta, az olaszok olyanok, mint a törökök és ráadásul fasiszták is. Ekkor hallottam először azt a szót, hogy fasiszta. Akkor még kisgyerek voltam, de már akkor, hét évesen is tudtam, hogy ki melyik táborhoz tartozik.

1940. október 28-án elkezdődött a háború. Két nagybátyám kiment a frontra, édesapám meg dolgozott, járta az egész országot és ahol épp munkát talált, ott maradt, hogy megkeresse a kenyérrelalót. Édesanyám, nagymamám, és a nagypapám otthon maradt, mi gyerekek az állatokkal foglalkoztunk: én már ötévesen legeltettem a kiskecskéket és a bárányokat, mert a családban mindenkinek megvolt a feladata. 1940-1941-ben Albániában zajlott a háború, hallottuk az ágyúkat, mivel közel voltunk a határhoz. Hallottuk a bombázást, a repülőgépeket. Ott és akkor, az egész nép segítette a katonákat. Nem véletlenül szól így az ének: „Ípiroszi nők tapossák a havat, viszik a fegyvert. Te ellenség, miért nem nézted meg jobban, milyen nép az, amit leigázni készültél, amikor a görög határt átlépted?”. A szulióta nők is ípirosziak voltak, harcoltak a török ellen és inkább önkézzel vetettek véget életüknek, semhogy törökök kezére jussanak. Ugyanez folytatódott az ellenállásban és a görög népi hadseregben is. Ott hagyománya van annak, hogy a nők is harcolnak.

Az én családomból az egyik lány unokatestvérem is az ELASZ-ban (a Görög Népi Felszabadító Hadseregben – *a szerk.*) harcolt a németek ellen. Szétlőtték a bal kezét, így egy kézzel volt kénytelen küzdeni tovább. A nők nem fogtak egyből fegyvert, de cipelni azért cipelték. Az ípiroszi és a makedóniai nők sütötték a kenyeret, vitték az élelmiszert, a fegyvereket, segítették a hadsereget. Otthon pedig mindenki, mind az öreg, mind a fiatal, pulóvereket kötött. Én hétévesen kötöttem hat pár zoknit és minden egyes zokniba beleírtuk, hogy „Szerencsés visszatérést!”, „Viseld egészséggel!” vagy „Győztesként várunk vissza”. Az egész nép segített az olaszok elleni harcban. Jó, voltak azért olyan családok is, amelyek lepaktáltak az olaszokkal és a németekkel. Ők álltak utána a nagy terror élére, 1945-46-ban, hafiedesznek, prodotesznek, árulónak, kollaboránsnak hívták őket.

A nagybátyáim 1944. május 1-ig bujdosnak, én meg hordtam-vittem a híreket, az enivalót és a cigarettát. Azok az emberek, akik részt vettek az ellenállásban, nem maradhattak tovább Görögországban és elmenekültek Szerbiába, Bulkeszba. Mind a két nagybátyám oda került. 1946 decemberében jött vissza a kisebbik, de ezt persze senki nem tudta. Ez egy külön história, hogy sikerült neki akkor hazajönnie egy másik partizánnal, akit szintén ismertem, M. Jorgosznak hívták. Próbálták megszervezni a demokratikus hadsereget, és elmagyarázni, mi a céljuk. Elküldtek a nagypapához, a levelet a copfomba fonták bele, mert a falut nem lehetett elhagyni. Akkora volt a terror 1945/46-ban, hogy azt el sem lehet képzelni. 1945. május elsején a nagybátyámék elmenekültek. Édesanyám elkísérte őket egy darabon, aztán a legközelebbi város felé vette

az irányt, mintha odament volna vásárolni és úgy jönne onnan haza. Mi a nagypapánál voltunk, mind az öt testvér.

Jöttek a szuronnal, beledöfték a takarónkba és a nagypapa nagyon megijedt, azt mondta, inkább kitakarom a gyerekeket. Felemelte a subát és ott fekdüztünk, két lány a szélén és a három fiú középen. Egyéves volt a legkisebbik öcsém, hároméves Kosztasz, és ötéves Theo. Nagyon gyorsan fel kellett állni, alig volt idő valamit magunkra kapni, és akkor elvittek minket a faluba, egy pincébe. Volt ott még legalább tizenöt fiatalember. Az udvar elég magas volt, egy kicsi ablakkal, senki sem tudta felérni. Egy Vangelisz nevű, nagyon magas férfi – lehetett vagy két méteres – felvett a vállára és én kinéztem, és amit akkor láttam, nem mondtam el senkinek, de tényleg senkinek, még a nagypapámnak sem. Csak hirtelen sírva fakadtam. A papa meg kérdezte: mit láttál ott? Én aztán semmit, feleltem. Két falubeli lány volt ott, az egyik a rokonunk, a másik pedig a szomszédunk. Mind a ketten nagyon szépek voltak. És ott álltak anyaszült meztelenül. A férfiak is meztelenek voltak: végig táncoltak és énekeltek, aztán bevonszolták a lányokat, végig lehetett hallani a sikolyukat, sírásukat. Kinek mondjam ezt el, nem akartam, hogy a falu megtudja, kik voltak, nehogy megbélyegezzék őket. Nem is árultam el soha senkinek.

1948-1954

1948. április 1-jén kezdődött a bombázás: félő volt, hogy az ípiroszi falvak és a Murgana-hegy a katonaság kezére kerül. Akkor az összes baloldali családot összegyűjtötték volna és száműzetés várt volna rájuk, a szüleinkre, és a felnőttekre, édesanyámra és a nagypapámra, aki akkor töltötte be századik életévét. A gyerekek pedig Friderika királyné gyerekothonaiba kerültek volna: Theo és Kosztasz akkor már nyolc- és hatévesek voltak, a legkisebbik meg alig múlt négy. Épp kint legeltettem a jószágot a tanyán, amikor elkezdődött a bombázás. Eltalálták a kiskutyámat és a birkákat, és akkor érkezett futva a nagybátyám ismerőse, hogy kimenekítsen bennünket. Elsírtam magam, felkaptam a kutyust az ölemben, és előbújtam a rejtekhelyemről. A juhok meg mind odacsődültek hozzám, azokat le is lőtte a gép, négy, vagy öt birka volt, alig bírtam eltolni őket az útból, hogy kimászhaszak. A kiskutya nyüszített, én meg magamhoz öleltem. Ott pusztult el szegénykém a karjaim közt. Úgy sirattam, ahogy a siratóasszonyok szokták a halottat. Közben meg hallom, hogy valaki a nevemet kiáltja. Mondom, itt vagyok, mire ő: Siess, gyorsan, nincs vesztegetnivaló időnk!

Hazamentünk hát a futárral együtt, a nagypapa meg felmálházta a lovunkat pár csomaggal, takarókkal és elemózsiával. Theót kézen fogta, mert még kicsi volt. Édesanyámnak egy batyu volt a kezében, és Kosztaszt, a középső öcsémet vezette, a négyéves Grigoriszt pedig a nyakamba ültette. Nagyon nehéz utakon haladtunk, nem is utak voltak azok, csak

csapások, ahol kecskék meg szamarak jártak. Át kellett jönni Vavuri falun, majd Tsamandán: van ott egy szurdok, azon kellett átjutni. Ott már az albán határ húzódott. Délután egy óra volt, amikor otthonról nagy sebesen elindultunk. De az út hosszúnak bizonyult, mert, ahogy zúgtak felettünk a repülőök, mindig le kellett hasalni. Jöttek Lia, Vavuri, Tsamanda és Povla falvaiból, voltak Pogoniból, a hegy túlsó oldaláról is: úgy hatvan-hetven család találkozott össze. Hajnal felé értük el a határt.

A nagybátyám és a nővérem még odajött hozzánk elbúcsúzni, aztán pedig már átértünk Albániába. A határon volt egy nagy földterület, ahol sátrak álltak. Ott laktak azok a török és albán menekültek, akik ugyanúgy Görögországból jöttek. Még 1943-ban és 1944-ben Zervasz (az ellenlábás ellenálló mozgalom, a Görög Nemzeti Köztársasági Liga partizánhadsergének vezetője – *a szerk.*) rengeteg muzulmán embert dobott be a kutakba, a dzsámikat meg felgyújtatta. Az ELASZ megpróbált segíteni szerencsétleneken, közülük több mint harmincezen bemenekültek Albániába, tudtak görögül is. Egyszer csak szalad felénk egy öreg, hosszú lepelben. Összeölelkezik a nagyapámmal, hát, az volt a hodzsa. Megköszönte nagyapámnak, hogy annak idején bemenekülhettek az Elaszitákhoz (az ELASZ-t támogató, azzal szimpatizáló családok közé – *a szerk.*). Aznap este vendégül is látott minket. Delvintől aztán egészen Prenyészbe, majd nem a szerb határhoz, onnan pedig Skodraba, egy másik városba mentünk. Én többször megszöktem, hogy hazainduljak, de a partizánok mindig visszavittek. Akkor a nagyapám megkérte a vezetőt, adjanak nekem valami feladatot, hogy többé ne szökhessek el.

Megkérdezték tőlem:

- Tudsz énekelni?
- Tudok.
- Mesélni is tudsz?
- Tudok – feleltem.

Akkor aztán elküldtek egy iskolába. Én voltam ott a legfiatalabb. Beletelt pár napba, mire rájöttem, hogy ez egy tanítóképző. Nyáron tanultunk, télen meg tanítottuk a görög gyerekeket, hogy ne felejtsek el az anyanyelvüket. Amikor vége lett az iskolának, augusztusban, azt mondták, ez ide megy, amaz meg oda. Sz. Areti elmegy Avlonába nipiagogosznak, óvónőnek. Igen ám, de én nem tudtam mit jelent az a szó, a mi falunkban soha nem volt óvoda. De szégyelltem megkérdezni. Odamentem Ikonomu Jorgoszhoz és megfogtam a kezét:

- Mi az, hogy nipiagogosz?
- Kis tanító néni – felelte suttogva.
- Ahá! – válaszoltam. – De jó!

Tanítók a családban is voltak, a két nagybátyám és a két nagynéném. Az egyik a nagybátyám felesége, a másik a nagybátyám menyasszonya volt, Mindketten a Görög Demokratikus Hadsereg katonái voltak. Az EDESZ (a Görög Nemzeti Demokratikus Szövetség – *a szerk.*) ellenálló katonai szervezet vezetője a második világháború alatt, majd az ELASZ, a Népi

Felszabadító Hadsereg katonái. Akkor nagyon boldog voltam. És így mentem el Avlonába, ott pedig negyvenkét gyerek kis tanító nénije lettem.

A legtöbben Konitsa környékének falvaiból jöttek, és albán-török vegyes nyelvet beszéltek. Voltak páran az én megyémből is, de nagyon kevesen, úgy hárman-négyen. Két és féltől négy és fél éves korúak voltak, picik még, a legtöbbször árva, a szüleik vagy partizánok, vagy száműzetésben, vagy már elestek. Dolgozott ott egy dadus Janninából, Szpiridula, volt egy kislány, Takisz, aki akkor úgy 14-15 hónapos lehetett. Szóval, Szpiridula volt a dadus, én meg az óvónéni. Egész nap játszottam a gyerekekkel és meséltem is nekik. Rengeteg mesét tudtam, mert a nagymamám egy „mesegép” volt, csak úgy ontotta magából a történeteket. Esténként, amikor mosdatni kellett a kicsiket, Szpiridula fűrésztötte én meg törölgettem őket, rájuk adtam a kis hálóinget. A fiúknak és a lányoknak is egyforma ruhájuk volt. Milyen jó, hogy az albánoktól ilyet is kaptunk. Fölvettem a vállamra és lovacskáztam velük, aztán lettem őket aludni, de mielőtt elaludtak, mind egyiket megpuszítottam, megsimogattam, érezzék a törődést, és hogy szeretjük őket, legyen egy kis szeretet az életükben.

1948. december 20-án egyszer csak megérkeztek hozzánk az albán nők meg az asszonyok Vorio Ípiroszból, akik tudtak persze görögül, de én megértettem az albán nyelvet is. Azt mondták, épp halat sütnek, és majd jóllakatják a gyerekeket, úgy mondták: „na pszihopiaszune”, azaz, hogy kicsit helyre rázódjon a lelkük, és egyenek valami tartalmasat, mert reggel indulni kell. Hajnalban egyszer csak beállt Szpiridula azzal, hogy kislány, Takisz nagyon lázas és muszáj vele kórházba mennie. Így magamra maradtam, én lettem az egyedüli kísérő. Felkeltünk, ettünk egy kis olajbogyót kukoricakenyérrel és megeztünk, aztán az asszonyok segítettek felrakni a gyerekeket a teherautóra. Nyitott platójú kocsik voltak, és közben szitált a decemberi havas eső. Hét zsák narancsot adtak:

– Ez lesz a vizetek, ez a kenyerek. Pucolj narancsot, azt adj a gyerekeknek! Jól oszd be, mert nem lehet tudni, meddig tart majd az út!

Így kerültünk Szerbiába. Ott le kellett szállni, de nem volt, aki segítsen, mind a negyvenkét gyereket én szedtem le a teherautóról, meg a narancsot is, persze, és rögtön osztani is kezdtem nekik. Nem messze ott volt egy másik csoport is, de azok már nagyobbak voltak. Ketten egyszer csak kiáltozni kezdtek:

– Areti! Areti!

El sem tudtam képzelni, miért kiabálnak. Honnan ismernek? És elindultak felém és a fejük olyan volt, mint a tenyerem, fejpgombásak, kopaszok voltak: Theo volt az, meg Kosztasz, a két öcsém. Csak akkor ismertem rájuk, amikor közelebb jöttek.

Már épp oda akartam rohanni hozzájuk, amikor elkapott egy határőr és rám parancsolt, mondjam azt, hogy éljen Tito, és akkor megengedi, hogy odamenjek. A saját nyelvén, mert szerbül azért tudtam

pár szót, na meg persze a káromkodásokat, így azt mondtam neki:

– Le vagy te, Titóستul ...va!

Na, erre kaptam akkora két pofont, hogy majd lerepült a fejem, és inkább gyorsan visszamentem az óvodásaimhoz. Hát közben látom ám, hogy ott elkezdi felrakni a gyerekeket, és mondom magamban, na, most beszélget a határőr a kollégájával és nem figyel oda, most van itt az idő, hogy odaszaladjak ahhoz a teherautóhoz, ahol a két öcsém van. Hát odarohantam, felkapaszkodtam, feltettem az egyik lábamat és abban a pillanatban, ahogy ott lógok félig fönt, félig lent, az én „gyerekeim” elkezdnek kiabálni:

– Thia Areti! Pu pasz? Pu pasz? Areti néni! Hová mész? Hová mész?

Ledermedtem, a földre zuhantam, és akkor ott, abban a pillanatban felnőttem. Valójában akkor tudatosodott bennem, hogy én vagyok értük a felelős, addig csak izgalmas kalandnak tűnt az egész, a menekülés, a mesélés, a jövés-menés, de itt most kire bízhatnám őket, ki vigyázna rájuk? Csend, sóhaj. A szerb határnál teherautókkal Szkopjébe szállítottak bennünket, ahol felszálltunk a vonatra. Így kerültünk Magyarországra.

Legelőször is a Széchenyi fürdőbe vittek mindenkit, aztán tiszta ruhát kaptunk és a Mátyás laknyába kellett mennünk. Pár nap múlva átjöttünk az Úllói útra, a Zahariadisz Intézetbe. Voltak, akiket Curgóra irányítottak, volt, akit meg Balatonlellére. Én Fehérvárcurgóra kerültem a kis óvodásaimmal. Később, amikor kiderült, hogy nem lesz elég a hely az iskolásoknak, az óvodásokat is átküldték Balatonlellére.

Míg én Magyarországra, nagypapám anyámmal és a kisöcsémrel, amikor eljöttünk Albániából Csehszlovákiába, a két nagyobbik öcsém pedig Romániába került. 1954-ben hoztam át a két öcsémet a párt segítségével Romániából. A népi demokratikus országok kormányai megegyeztek és 1954-ben találkoztak a családok. Vártam, hogy édesanyám is eljön. De nagypapa 1954-ben meghalt, Csehszlovákiában lett eltemetve, édesanyám pedig ugyanabban az évben visszatért Görögországba. Akkor ugyanis nagyszámú menekült mehetett vissza, általában azok, akik többségében nem voltak baloldaliak, de ők is kimenekültek, annyira súlyos, nagy harcok voltak.

(Budapest, 2017. – részlet)

Vlahopulosz Ziszisz: „...nézem, ő is néz engem, de egy szót se szól és akkor önkéntelenül kitört belőlem, hogy: Mama!”

Vlahopulosz Ziszisz 1948 júniusában, hatévesen hagyta el szülőhelyét, a makedóniai Hionato falut. Édesapja volt annak a csoportnak a vezetője, akivel a család együtt menekült el Görögországból az albániai határ menti Erszeka faluba. Itt vált el szüleitől és nagyszüleitől és került nővérel együtt abba a gyerekcsoportba, amelyet Budapestre szállítottak. Megérkezése után a többi gyerekkel együtt átmeneti otthonokban szállásolták el. Megbetegedését követően másfél évig a budai gyerekszanatóriumban ápolták. Szülei és nagyszülei 1949-ben érkeztek Magyarországra. Édesapja kőművesként dolgozott az 1950-ben felépülő görög faluban. Vlahopulosz Ziszisz azok közé a szerencsések közé tartozik, akinek három év távollét után sikerült szüleiével és nagyszüleiével együtt letelepednie és új életet kezdenie a Fejér megyei Beloianiszban.

1946-1948

A nevem Vlahopulosz Ziszisz, 1951 februárjától Beloianisz községben élek. Görögországban születtem 1942. április 22-én. Na, ennek is van egy rövid története. Jó sokáig, majdnem 1997-ig, úgy szerepeltem mindenhol, hogy születtem 1944. október 10-én. Hogy miért? Erre visszatérek később.

Hionato faluban születtem tehát, ez Makedónia nyugati részén van, Kasztoria megyében. Édesapám földműves volt, de az eredeti szakmája – úgy, hogy nem szakiskolát végzett, hanem a mesterektől tanult –, kőműves volt. Édesanyámmal együtt – aki háztartásbeli volt – Kali Vrisziben születettek, s ott is lak-

tak. Ez a település 3-4 kilométerre van az albán határtól. 1935-ben kaptak Hionatoba földet és építettek fel egy nagy kétemeletes házat. Nyugodtan mondhatom, hogy jómódú családban éltem, de nem azért mert örököltünk, hanem azért, mert az édesapám nagyon sokat dolgozott. Hárman voltunk testvérek, a háromból már csak én vagyok, tehát a nővérem is elhunyt és nemrégiben, ez év márciusában a bátyám is. Én voltam a legfiatalabb.

1946-ban, amikor kezdetét vette a polgárháború, a harcok főleg itt a Grammosz-hegységben, Makedónia nyugati részén folytak, és mindennaposak voltak az összecsapások. Mi a falu szélén laktunk, ha jöttek a partizánok, akkor ők szálltak meg éjszakára, ha jöttek a kormánycsapatok, akkor meg a tiszték, mert ez volt az egyetlen emeletes ház a faluban. Elértünk 1947-hez, amikor a kormánycsapatok egy nagy általános offenzívát indítottak, hogy egyszer s mindenkorra eldöntsék ezt a háborút. Jött egy felhívás, hogy mivel harcok várhatóak, akik úgy gondolják, menekítsék a gyerekeiket. Most csak a mi falunkról beszélek, amiről a szüleink meséltek, ezt nem általánosítom, hiszen voltak olyan helyek, ahol nem vártak a szülői beleegyezésre, hanem gyorsan fogták és kimenekítették a gyerekeket. Ez nem pedomazoma, gyermekrablás volt, én inkább úgy mondanám, pedoszozimo, azaz gyermekmentés.

Szóval, a bátyám nagyon sírt, nagyon akart menni a barátaival, úgyhogy ő már 1947-ben elment a faluból. Aztán elérkezünk 1948-hoz, igaz, addig is

voltak harcok. Ha éppen folyt valamilyen hadművelet, feljebb húzódtunk. Azért mondom, hogy feljebb, mert Kali Vriszi északabbra van. Ott éltek az anyai nagyszüleink, odaköltöztünk, ha pedig vége lett a harcnak, mindig visszamentünk.

1948-1949

1948 júniusában is ugyanúgy indultunk, azzal a különbséggel, hogy apánk akkor a partizánokhoz állt. Tehát édesanyám, nővérem, én és az apai nagyanyám otthon maradtunk, mert apa azt mondta, hogy nem lehet ám egyedül hagyni a házat, mi csoda dolog ez, meg féltették azt a kis vagyonukat, mert kemény munkával szerezték meg. Hát, mi is elmentünk Kali Vriszibe, a front meg egyre közeledett Kali Vriszi felé, egyre kijebb szorultunk. A végén már Alevicába kellett húzódnunk (ez egy hegy Grammosz északi részén Kali Vriszi mellett). Szóval, már ott voltunk, aztán lassan már onnan is kiszorultunk egészen a Grammoszig. Na, egyszer csak megjelenik édesapám, és azt mondja, őt a partizánok küldték vissza.

Azt tudni kell, hogy anyai nagyanyám Albániában született. Amikor nagyapám hazahozta, nem is tudott görögül, csak albánul, szüleim is beszéltek az albán nyelvet, édesapám és édesanyám is. Édesapámat azért küldték a partizánok, mert már akkor szerintem eldőlt, hogy mi átlépünk Albániába, és ő volt a csoport vezetője. Találkoztunk az anyai nagyszülőkkel, nagyapámmal, nagyanyámmal, sokáig velük voltunk, egyszer csak augusztusban azt mondták, hogy nincs tovább, át kell lépni a határt, menekülnünk kell.

Egy Erszeka nevű faluba telepedtünk le. Sokáig egy réten tanyáztunk, amíg különböző házaknál el nem szállásoltak. No, de hát szegények voltak az albánok is, még nekik sem volt ennivalójuk, nem hogy még minket is etessenek. Aztán másnap elmondták, hogy a gyerekeket elviszik, ami jó volt, mert nem lehetett azt tudni, meddig lettek volna itt a szabad ég alatt, hát emlékszem, akkor volt egy nagy jégeső is. Szóval már közelebb volt az ősz, mint a nyár és minket a nővéremmel együtt elvittek, de csak másnap sikerült, mert vártuk a teherautót és nem jött. Elvittek minket Elbaszanba, egy albániai városba, és addig együtt voltam a nővéremmel. De aztán ő a nagyobbakkal maradt, minket, kicsiket meg elvittek egy másik gyerekotthonba. Ott voltunk jó pár hónapig. Hát, azt ettünk, amit lehetett: kaptunk teát, abba kenyeret törtünk, fakanállal ettünk, de ezt nem vettük rossz néven, mert tényleg, amit lehetett, a lehetőségekhez képest mindent megkaptunk. Majd onnan megint elvittek, teherautóval, de már hideg tél volt, a kocsis platóján meg szalma, arra ültünk, azt se tudtuk, hova megyünk. Mint kiderült, elvittek minket az albán-jugoszláv határra és ott szálltunk vonatra. Föltettek egyre, annak a vagonjain is csak szalma volt. Megálltunk Belgrádban, persze szomjasak voltunk, meg éhesek. Ott találkoztam a nagybáb-

csikámmal, aki utána sokáig tanított a beloianiszi iskolában. Ő volt a gyerekcsoport egyik vezetője. De akkor már megromlott a viszony Tito és Sztálin között. Minket még átengedtek a szerbek, de ott kettévágták a szerelvényt, az egyik fele ment Romániába, a másik meg Magyarországra.

Hát, egyszer csak megáll a vonat, leszállunk, átültetnek egy másik vonatra – plüssülések, világítás – azt sem tudtuk, mi ez. Fekete ruhás, fehér galléros nénik jelentek meg – mint később megtudtam, ők voltak az apácák. Kaptunk egy darab kenyeret és tömblekvárt – annak idején úgy hívták, hitlerszalonna. Hát megettük, de én nagyon megharagudtam az egyik nénire, mert még nagyon éhes voltam, kértem repetát, de nem kaptam. Nem akartak ők persze semmi rosszat, csak tudták, hogy könnyen elcsapnánk a hasunkat. Na, aztán sokáig jöttünk a vonattal, leszálltunk, s elvittek minket egy olyan helyre, ahol nagyon nagy volt a gőz. Kiderült, ez volt a Széchenyi fürdő, ott minden ruhát levetettünk, csak egy nyaklánc maradt a nyakamon, azon két kis zacskó, az egyikben fokhagyma volt szemmel verés ellen (van egy ilyen görög szokás). Hogy a másikban mi volt, azt akkor nem tudtam, csak később derült ki, 1955-ben, itt Beloianiszban: egy arany pénzérme, anyám minden gyereknek adott egyet. Amikor megfürdettek, kaptunk szép ruhát, kék rövidnadrágot, ingecskét és játékokat. Életemben akkor láttam először karácsonyfát, felénk ez nem is volt szokás, és emlékszem, az ajándék egy jójól volt. Piros és kék, igen ám, de akkor nem voltam ilyen magas termetű, elég kicsi gyerek voltam és nem tudtam vele játszani, csak ha az ágyra álltam. Ott voltunk nem is tudom meddig, utána elvittek az Üllői útra.

1949-1951

A nővérem külön szállásra került a lányokkal, én meg a fiúkkal, és valahol megfázhattam, mert 1949-ben elvittek mentőautóval föl a Szabadság-hegyre. Na, most ehhez azt kell hozzátennem, hogy úgy bántak velünk, mint a görög nép hős fiaival, mindenből a legjobbat kaptuk, és ezért hálával tartozunk Magyarországnak, nem csak ennyivel, többel is. Kiderült, hogy nem volt komoly tüdőbajom, két héten belül meggyógyultam, de ottfelajítottak. Hát ki jött volna értem? Senki. A nővérem akkor mennyi idős is lehetett? Én nem voltam még tíz, ő meg talán olyan tizenöt-tizenhat, ha lehetett. Hát egyszer aztán utánam érdeklődött és megtudta, hol vagyok. De hivatalosan nem vihetett sehova, hát hova vitt volna? Az egyik barátnőjével, ahogy tehették, kéthetente meglátogattak.

Egy nap, épp csendes pihenő volt, jön a nővérke és így szól:

– Gyere! Vendéged érkezett, biztos az Aszpaszia!

Az volt a nővérem neve. Rohanok le, még a cipőmet sem kötöttem meg, barna cipő volt, barna cipőfűzővel, még most is magam előtt látom. Oda mentem, megpuszítottam, őt is, meg a barátnőjét,

Kulá nénit is. Mondja a nővérem, van itt velünk még valaki. Ott ül a padon egy asszony, nézem, ő is néz engem, de egy szót se szól és akkor, önkéntelenül, kitört belőlem, hogy:

– Mama!

A nyakába borultam, mert tényleg az édesanyám volt.

[Itt elérzékenyül, elcsuklik a hangja.]

Ez volt hát az első találkozó édesanyámmal 1950-ben, két év óta.

Akkor kezdtek egyre hosszabbnak tűnni a napok, mert mondták, hogy elhoznak onnan. Egy hétre rá már ott volt édesapám is. Ez úgy augusztus táján lehetett: emlékszem, nagyon szerettem volna görögdinnyét enni, de nem jutott eszembe a neve. Régóta nem beszéltem akkor, csak magyarul, a szavak lassan elkezdtek kimenni a fejemből. Neki álltam mutogatni meg körülírni, hogy gömbölyű és kívül zöld. Hogy is van az, hogy zöld? Fogtam egy falevelet – de ez tényleg így történt, mesébe illő, de valóban így volt – mutatom a levélen, hogy zöld meg piros és épp akkor haladt el mellettünk egy nővére, valami piros színű holmit viselt, én meg mutatom, hogy piros!

– Kokkino? –kérdezi erre az apám.

– Igen, az az!

Amint kimondta, egyből minden eszembe jutott. Ráműtattam a kavicsokra, erre apám: – Karpuzi, dinnye?

– Igen, igen! Karpuzi, dinnye!

Hát, alig vártam a hétvégét.

Na és itt térünk vissza az én 1944. október 10-i születési dátumomra. Akkoriban az volt, ha a gyerekek elmúlt hatéves, nem lehetett a szülőkkel, gyermekotthonba vitték, mert hát az ellátás miatt, meg egyébként is. Édesanyám kérte az akkori tanács titkárát, Harilaosz bácsit, adjon igazolást a gyerekeknek, hogy elhozassuk. „Ne törődj vele, majd én elintézem!” És a bácsi beírta: „született 1944 októberében” Hát így lettem én két évvel fiatalabb saját koromnál.

1951 februárjában elhoztak engem onnan, addigra a falu már majdnem kész volt, végül is az intézményeket akkor építették. Mindenki görögül beszélt, találkoztam a nagyszüleimmel, itt éltünk a Petőfi utca 21-ben, a 19-ben meg a nagyszüleink. Mindenki görögül vagy macedónul beszélt, mert tudni kell, hogy van egy szláv-macedón nyelv, ami akkor is egy szláv nyelv, ha egyesek ezt tagadni próbálják. Szüleim beszéltek, én is beszélem, sőt, az iskolában is sokáig párhuzamos osztályok voltak. Én görög osztályba jártam. 1957/58-ban végeztünk. Akkor összevontak bennünket. A magyar órák közösek voltak, de voltak külön görögórák is, a macedón gyerekek azt a nyelvet is tanulták, sőt, nekik nehezebb volt, mert amellet a görögöt is tanulniuk kellett.

Nos, hát, a szüleim 1950. május 15-én érkeztek ide. Köztudott, hogy 1950. május 6-án indult el a falu építése. Akkor döntött a Központi Bizottság úgy, hogy létesítenek egy falut, még hozzá itt, Fejér megyében. Szerintem azért itt építették, mert itt volt a Sinatelepi Állami Gazdaság, és ezeknek az embereknek a többsége állattenyésztéssel foglalkozott. Hogy legyen munkalehetőség. Akik Pesten maradtak a Kőbányai úton, az úgynevezett Dohánygyárban, ők meg az iparban helyezkedtek el.

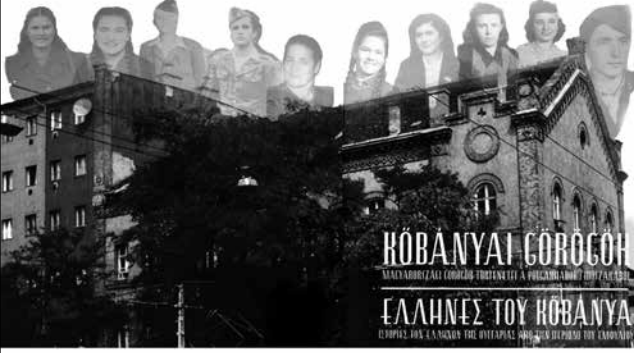
1949 novemberében hát, mint mondtam, Erszékában elválasztottak minket a szüleinktől. Ők akkor Skodrába kerültek, mivel megszakadt a kapcsolat Tito és Sztálin között, senkit sem engedtek keresztül Szerbián. Ők tehát úgy kerültek Magyarországra, hogy Albániában Durrës kikötőjénél felrakták őket egy szovjet teherszállító hajóra, és körbe utazták a Földközi-tengert a Gibraltári-szoroson, a La Manche csatornán keresztül, de ez mind titokban ment és végül Gdańskban kötöttek ki. Ott az éj leple alatt kiszálltak. Amint körülnéznek, látják, hogy ott állnak a szerelvények, melyekre szám szerint elosztották őket. Volt vonat, ami Csehszlovákiába ment, volt, olyan, ami Lengyelországban maradt, és volt, amelyik Magyarországra indult.

(Beloianisz, 2016. – részlet)

«ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥ ΚΩΒΑΝΙΑ»
παρουσίαση βιβλίου

Η Αυτοδιοίκηση Ελλήνων του 10ου διαμερίσματος της Βουδαπέστης σας προκαλεί εσάς και την οικογένειά σας για την παρουσίαση βιβλίου με τίτλο «ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΥ ΚΩΒΑΝΙΑ» της Ξένια Βίντσος.

Τόπος: Δημαρχείο του Κόμπανια, αίθουσα Άτριοιμ
Διεύθυνση: 1102 Budapest, Szent László tér 29.
Ημερομηνία: Παρασκευή 7 Φεβρουαρίου 2020 και ώρα 5 μ.μ.

AMF THEATRO
KARIATIDAK
AURICOROW
KOBANYA

Változatok a realizmusra – Munkácsytól Mednyánszkyig

Ezzel a címmel látható a Budavári Palota C. épületének első emeletén a XIX. századi festészet újjá rendezett állandó kiállítása. A Magyar Nemzeti Galéria két kurátora – Krasznai Réka és Zwickl András – koncepciója szerint a hazai piktúra nemzetközi kontextusban jelenik meg, mivel művészeink javarészt külföldön tanultak, majd ott kezdték pályafutásukat, első kudarcaikat és sikereiket is ott érték meg, továbbá mindvégig a kontinentális vagy globális műkereskedelem vérkeringésében maradtak. A korábbi, monografikus szemlélet helyett a tágabb összefüggések kereséséhez tartozik még, hogy a közismert mesterek sokat reprodukált remekei mellett helyet kaptak eddig háttérbe szorult alkotók raktárban rejtőzött munkái is.

Az 1850-es évektől a századfordulóig a periódust jellemző realista és naturalista törekvések variációit illusztrálja a válogatás vezérfonala, miközben a képek és a szobrok hat teremben hat téma körül csoportosulnak. „Az igaz emberek festője” az első rész felirata, a bejáratnál kora egyik vezető francia szobrásza – Louis-Ernest Barrias – patinázott bronz Munkácsy-büszkje (1879) fogad. A festő fejedelem főművei sorjáznak a falakon, így első világsikere, a *Siralomház* (1870), amely a párizsi Salon aranyérmét nyerte el, vagy a *Tépécsinálók* (1871), amelyet a porosz-francia háború inspirált. Azonos datálással alig ismert a kisméretű *Sötét utca* (Sikátor Düsseldorfban), annál népszerűbb az *Ásító inas* (1868-69) egyik változata olajjal, fatablán, amelyhez találóan társították a francia fővárosban a magyar művésszel megismerkedett népszerű müncheni portréfestő – Albert von Keller – *A kis párizsi* (1882) című idilli hangulatú zsánerképét egy kalapos, masnis lánykáról. Természetesen itt vannak más monumentális hatású, ikonikus kompozíciók is, mint az *Éjjeli csavargók* (1872-73) vagy a szintén urbánus jellegű *Zálogház* (1874), akárcsak méteres méretben az egyedi vagy páros karakterfigurák, például a *Köpülő asszony* (1872-73) az öt bámuló kislánnyal illetve – szintén félprofilban – az erdei ösvény peremén fáradtan megpihenő *Rőzsehordó nő* (1873). A második terem elnevezése „Az elegáns élet képei”, ahol az egyik domináns jelenség az osztrák származású, de aztán Amerikáig terjedő befolyással bírt rangos műkereskedő – Karl Sedlmayer –, aki 1878-ban kötött egy évtizedre szóló, exkluzív szerződést Munkácsyval. A müncheni Friedrich August von Kaulbach promik (*sztárok, híres emberek – a szerk.*) portréival aratott sikereket a bajor fővárosban, itt most Cécile Papier (De Marche báró özvegye és Munkácsy neje) 1886-os ábrázolásában a dekoltált fekete nagystélyi és a prém stóla révén próbálta elterelni a figyelmet a törtető, tömzsi nő akaratoságáról. Az ő unszolására születtek futószalagon a rutinos szalonképek, párizsi palotájuk díszpálmás, perzsaszőnyeges enteriőrjében teázó dámákkal, mint amilyen *Az agár* (1882) negédes jele-

nete. Érdekes párhuzam még Deák Ébner Lajos unokahúgáról – Ébner Otiliáról – festett háromnegyedes alakja (1890 tájáról), elegáns almazöld laméselyem ruhában, akinek édesanyja neves énekesnő volt és Johannes Brahms baráti köréhez tartozott, továbbá Ligeti Miklóstól Kosztolányi Kann Gyula festő feleségéről öntött bronz mellszobra (1905).

„Határtalan természet” – olvasható a harmadik teremben, ahol a főszereplő a barbizoni festőkolóniában kiteljesedett Paál László, többek között a *Faluvége* (1871) nádfedeles házsorával, a *Dél* (1874 k.) paraszt viskói fasorral avagy az *Októberi szél* (1875) erdőpereme. Deák Ébner Lajos *Paál László temetése* (1879) tájba ágyazott jelenete a távlattal enyhíti némiképp a szomorú alaptónust.

A negyedik teremben Mednyánszky László kerül előtérbe „Senki földjén, egyedül” összefoglaló címszó alatt, ahol érdekes kísérletnek lehetünk tanúi, kisebb-nagyobb képek egész falakat betöltő, tematikus csoportjaival, amelyeket a kurátorok a későbbiekben még újabb csereberékkel terveznek variálni. Az egyik mezőben a csavargók arisztokrata barátjának szegényember-piktúrájára koncentrálódik a reflektorfény, a másik oldalon tájak sorjáznak az 1890-es évek első feléből, például a megszokott *Tavaszi domboldal* virágzó fakoronákkal vagy a *Hegyi tó*, szikrázó verőfényben tündököl az előtér, de kontrasztként ködbe burkolóznak a távoli havasok. Témában, koloritban egyaránt komolyabb a behavazott *Szőlőskert* drámaian sötétlő tókesora, középen terepszemlét tartó paraszti figurával, akárcsak *Kereszt alatt* címmel az útszéli bádog feszület tövében térdeplő falusi leánykával.

Lapunk profiljába legjobban az ötödik terem illeszkedik, „A falu és népei” kollekciójának soknemzetiségű összeállításával, ebből is a domináló roma-részleggel. Manapság divatos feminista „felfedezés” a temesvári (Timișoara) születésű és a közeli Nagyszentmiklóson (Sânnicolau Mare) elhunyt Nákó Berta 1860-as években pingált, copfos *Cigányleánya* – nyakában zsinorra fűzött pénzérmékkel és pitykegombokkal –, illetve a Spirka nevű

menyecske – jellegzetes balkáni fátyol főkötővel. Ezekkel egyidős az osztrák arisztokrata hadmérnök katonatiszttól a nyaranta rendezett szolnoki művésztelepen vérbeli piktorrá vált August von Pettenkofen minden dekorativitástól mentes, kopott öltözetű, vízholdó *Cigányasszonya*, amint két mázatlan cserépkannát cipel. Mészöly Géza *Cigány-sátrak* (1872) előtt tanyázó népes családját ábrázolja, oldalt legelésző lovakkal. Böhm Pál Nagyváradról (Oradea) települt végleg Münchenbe, de ott is minduntalan alföldi élményeit ismételte. A *Cigányok* (1875 k.) patak partján, tábornútnál ücsörögnek, az öreg pipál, a fiú tárogatót fúj, mögöttük szalmafedeles viskó. Deák Ébner Gyula *Cigánylány* (1880 táján) mellképén fakult rózsaszín vállkendőt visel a modell. Huszár Adolf *Húzd rá cigány* (1885) fehér márvány szoborpárja bőgatyás parasztlégyéből és foltos, rongyos ruhájú muzsikusból áll. A Rézbányáról (ma román Băița) Budapestre került Bihari Sándor *Oláh temetése* (1885) puritán paraszti atmoszférát áraszt, a nádfedeles ház udvarán játszódik le, a rögtönzött „oltár” a szóttessel terített asztalka, a pópa a Bibliából olvas fel, mellette a kántor és a templomi zászlótartók, a ravatal körül tömörül a gyászoló család, háttérben szénakazlak. Végül *A mindennapok csendje* a kalendárium szorgos, szürke „menetrendjét” és ritka, piros betűs ünnepeit idézi.

A felvidéki Tallóson (Tomášikovo) született Mihálik Dániel müncheni tanulmányok után, a szolnoki művésztelep egyik alapítója lett és haláláig ott élt. Általában néptelen alföldi tájait kedvelte a közönség, ilyen az *Eső után* (1897) kertek alja is, háttérben szalmaboglyákkal. Vaszary János *Ünneplők* (1902) öregasszonyai tetőtől talpig feketébe öltöztek. Koszta József *Kosaras leánya* (1903) görnyedten cipeli terhét a tarlón, míg a *Vihar előtt* (1909) menyecskéje vállán kapával, a kukoricaföld szélén igyekszik fedezékbe a patakparton. Rudnay Gyula *Himző nő* (1917 k.) zsánerjelenete a kellemesen hasznos időtöltés jelképe. A terem közepén Pásztor János *Búcsúzkodás* (1906) című, fából faragott paraszti párosa a folklór dekorativitását is beépíti. A kurátorok az előzetes sajtóbemutatón külön kiemelték fiatal kollégáik lelkes kutató munkáját, amely során javarészt ismeretlen levéltári szövegek is a felszínre kerültek és ezekből igyekeztek minél többet felhasználni a fali feliratokban is. Még a szakértők körében is kevésbé közzismert, hogy például Tornyai János szívesen vetett papírra prózai szövegeket vagy verseket egyaránt. Tőle idézték a tárlat frappáns záró akkordját: „Álmos csöndesség – végignyújtózik, / Bágyadt homályba fény belefűl – / A végzetetlen teregetőzik / s szent nyugalomban itt ellapul...”

W. I.

Fényes Adolf:
Néma utca
(1899)
Szépművészeti
Múzeum –
Magyar Nemzeti
Galéria

Munkácsy Mihály: Rőzhordó nő (1873)
Fotó: Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria

A Kelet vonzásában

Japonizmus az Osztrák-Magyar Monarchia metszeteinek tükrében

A titokzatos Japán évszázadokon át szinte hermetikusan elzárkózott a kereskedelmi és kulturális kapcsolatoktól, csak a XIX. század derekán nyitotta meg kikötőit a külföld előtt. Az Európát tömegesen ellepő japán műtárgyak erősen befolyásolták a nyugati művelődés minden területét a képző- és iparművészetől a színházon, zenén vagy irodalmon át egészen a divatig. Megszületett az úgynevezett japonizmus, amely a témaválasztásban, a kivitelezési stílusban is megnyilvánult. Főleg a világiállítások – London (1862), Párizs (1867), Bécs (1873) – teremtettek lehetőséget közvetlen hatásokra. Az Osztrák-Magyar Monarchia területén ez a jelenség a Japán Császársággal kötött diplomáciai szerződés után bontakozott ki igazán, melynek most másfél százados jubileumát köszönti a Szépművészeti Múzeum februárban megnyílt kiállítása, melyet a Magyar Nemzeti Galéria, a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum és a Magyar Képzőművészeti Egyetem összefogásával valósított meg.

Bécsben, Prágában és Budapesten persze a japonizmus némileg más-más szakaszban, tartalmukban, alapanyagaikban és az alkalmazott technikákban részben eltérő módon hozott létre sajátos műalkotásokat. Ezek eklektikus voltát az egyes területeket ért párizsi vagy müncheni befolyások is tovább fokozták – beleértve az épp akkor érvényesülő szecesszió helyi jegyeit is. Így aztán nehezen kibogozható osztrák, cseh, magyar, francia vagy bajor átütésekről és összefonódásokról beszélhetünk. *Bodor Kata*, *Dénes Mirjam* és *Földi Eszter* kuratori hármasa a közös vonások mellett ezeket a kisebb-nagyobb eltéréseket is hangsúlyozza a mintegy hetven tételből válogatott kamaratárlaton.

Eredeti japán használati és díszítő eszközöket (fésűt, illatszeres és teapor-tartó szelencéket, legyezőt, brokátminta-nyomódúcot, kardmarkolatvédőt vas, arany, ezüst és bronz berakással, apró elefántcsontból faragott nippet, a netsukét s más különlegességeket) is kiállítottak. Természetesen azonban a japán, angol, francia, német, svájci, sziléziai, szudéta és magyar, fekete-fehér, színes, egyedi vagy sokszorosított grafikai műfajok jelentik a tárlat gerincét. A továbbiakban csupán ízelítőt adunk ebből a sokféle-ségből.

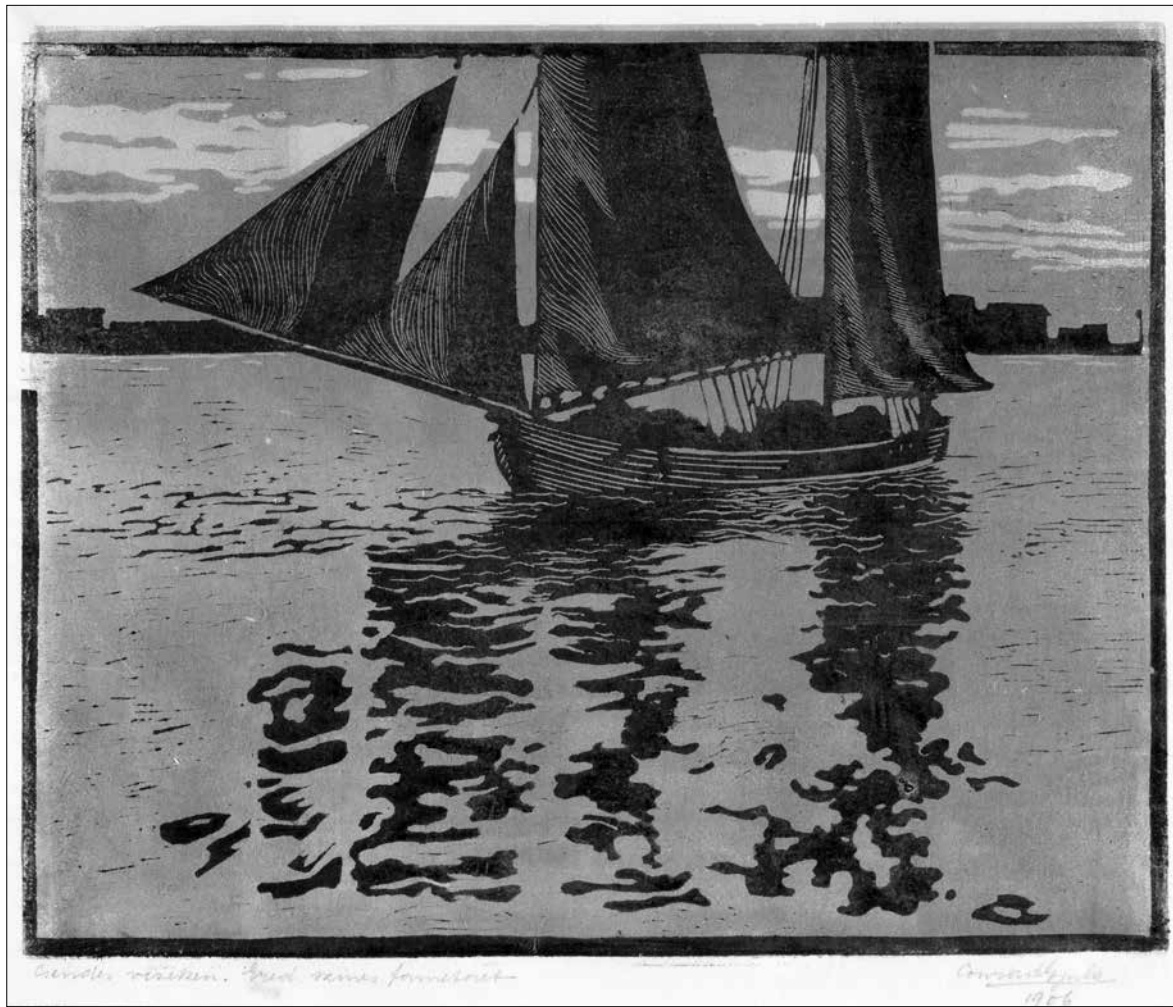
A legmélyebbre a prágai cseh *Emil Orlik* merült „a felkelő nap országának” kultúrájában. Ő 1900-tól többször is hosszabb-rövidebb időt töltött Japánban, és noha szülőföldjén már befutott művész volt, nem restellte, hogy inasnak álljon be távol-keleti alkotókhoz. Így ismerte meg az ottani jellegzetes témaválasztásokat, a helyi eljárások műhelytitkait. A tár-

Emil Orlik: *Kocsihúzók* (1900) Szépművészeti Múzeum, Budapest

laton szereplő, eredeti japán papírra nyomott színes fametszet triptichonján például (1900-02) egyetlen sokszorosított grafikai lap három fázisának elkészítését örökölte meg a művész. A metsző és a nyomdász munkájának pontos ábrázolását adja, alakjait valamennyi apró szerszámmal körülveve. Szerepel tucatnyi rézkarccal és litográfiával teljes mappa is. Orliktól is tanult a karlsbadi (Karlovy Vary) születésű, szudétanémet *Walther Klemm*, aki bécsi

Conrad Gyula:
Csendes vize-
ken (1906)
 Szépművé-
 szeti Múzeum,
 Budapest

akadémiai tanulmányai után – a szintén a híres fürdőhelyen született – Carl Theodor *Thiemann*-nal dolgozott együtt. Prágában éltek, s régi városrészleteket örökítettek meg színes fametszeteiken. Később *Dachau*-ba költözve állatábrázolásra specializálódtak.

Szintén Orlik-tanítvány volt a bisenzi (bzeneci) *Max Kurzwell*, aki bécsi diplomája megszerzése után az osztrák Secession (az elszakadás, kivonulás jelentésű névvel a művészet megújítására szövetkező alkotók csoportja – *a szerk.*) tagja lett. Előtte azonban diákként Párizsban és egy bretagne-i művésztelepen is időzött, ahonnan feleségét hozta, akit *Párna* (1903) című színes fametszetén is ábrázolt. A francia virágmintákat a japonizáló redukált térábrázolással keresztelte. A bécsi *Carl Moll* is Secession-alapítótag volt, s maga is Orliktól tanulta a japonizálást. Ő *Beethoven* lakhelyeit japán papíron, színes fametszeteiben megörökítő, tucatnyi lapos mappáját (1907) ráadásként a grafikákat tartalmazó díszdoboz japán papírmárványozásával tetézte, ami ekkorra már Nyugaton is elterjedt díszítő módszer lett.

Befejezésül a magyarokra kanyarodva, a budapesti *Conrad Gyula* Münchenben elsajátított fametszés-művészetére is a *Klemm-Thiemann* alkotó páros közvetítésével hatott a japonizmus. Lásd Csen-

des vizeken (1906) című művének velencei lagúnáját vitorlással vagy Müncheni külvárosát (1907) csatornaparti gerendaházával. Még az olyan, jellegzetesen magyar paraszti témáit is japonizálta, mint az *Itatás* (1908) vagy a *Mezőkövesdi lány* (1910). Az ekeli *Erdőssy Béla* japán papírra vitte fel színes linóleum-metszeteit, mint amilyen az *Ősz* (1909), illetve a *Víz mellett* (1912). Az iglói *Olgyai Viktor* viszont kínai papíron alkalmazta ugyanezt az eljárást, például a lírai finomságú *Havas falucska* (1907) esetében, a horváti *Tipary Dezső* *Átkelés a hídon* (1908) tájképe pedig lila papírra nyomva fokozta a sejtelmes hatást. A lőcsei *Dobai Székely Andor* *A tükör* (1909 k.) című kompozíciója kínai papírra készített aransárga linóleum-metszet. A rimaszombati *Tichy Gyula* kortársi témát ábrázolt színes fametszetén (*Lány az Andrassy úton*, 1910 k.) japán papíron, de ókori mitológiai jelenetet is idézett *Diana és Akteon* (1910-12) sajátosan kék linó-lapján. Végül a kiskorpádi *Kozma Lajos Erdélyi temetője* (1908) „szokványosan” színes, archaizáló linó-metszetére és az aradi *Edvi Illés Jenő* távol-keleti stílusú csendéletére (Virágok, 1913) hívjuk fel a figyelmet, befejezve ezt a korántsem teljes felsorolást.

Wagner István

Étkezési szokások és ételek Herendrőről

Ezzel a címmel jelent meg Arnold Mária kétnyelvű könyve, melyben nemcsak szülővárosának hagyományos sváb ételeit mutatja be, hanem az elkészítésükhöz egykor használt eszközöket és a hozzájuk fűződő étkezési szokásokat is. Az olvasmányos, fotókkal gazdagon illusztrált könyvben ugyanúgy találunk képeket a lúdgégetészta-készítés, kolbásztöltés, lekvárfőzés folyamatáról és eszközeiről, mint egy-egy családi ünnepi ebédéről, lakodalomról. Visszarepülünk déd- és nagyszüleink világába, amikor természetes volt, hogy a szomjas családtag egy bádög bögrével merített a vizespadon álló kútvizet a vödörből. Fröcsöt a férfiak – ők is leginkább csak vasárnap – ittak a Bándról lovaskocsival ideszállított szódavízzel kevert Balaton-felvidéki borból. A hétnek megvolt a szokásos téli és nyári menüje. Hétköznapra elsősorban a takarékoság jegyében főztek az aszszonyok, ahogy ezt az itt kottával, nyelvjárásban közölt, tréfás, színhagyomány útján megőrzött dal is kifejezi. Az ebéd a déli harangszókor kezdődött az elmaradhatatlan levessel, amit a háziasszony gyakran kivitt a földeken dolgozó férfi családtagoknak. Hús elsősorban vasárnap, az egyházi év és a nagy életesemények ünnepén került az asztalra a ház körüli baromfiból és a téli disznóvágást követően. A könyv három fejezete úgy foglalja össze a herendi németiség főzési és étkezési szokásait, hogy az a huszadik század közepén élők életét is bemutatja. Nemcsak receptgyűjtemény, hanem néprajzi vonatkozású anyag is. Kitér belőle a háziasszonyok napi rutinjára, akik nem méricskéltek, hanem egy-két marékka, bögrével vagy csak úgy gondomformán vettek a hozzávalókból, és kiderül az is, honnan ered a „krumplissváb” csúfnév. Az első fejezet tartalmazza az egyházi év legfontosabb eseményeit és az ide vonatkozó ételek leírásait. A második az emberi élet főbb állomásainak, mint a gyermekszületés körüli napok, a keresztele, a lakodalom vagy a halotti tornak étkezési szokásait tartalmazza. A harmadik részben olvashatjuk a mindennapok étkezési szokásait és az azokhoz kapcsolódó ételrecepteket. Itt található a heti étkezési rend mellett többek között a hagyományos leveseket, a lisztből és burgonyából készült ételeket, a szószokat, a különböző tésztaféléket, valamint a különféle húseletek, tejtermékek és lekvárok elkészítési módjait. Ezekből válogattunk ki néhány jellegzetes, egyszerű, takarékos hétköznapi ételt és süteményt.

Arnold Mária: *Étkezési szokások és ételek Herendrőről, Essgewohnheiten und Speisen aus Herend (Herendi Német Nemzetiségi Önkormányzat, 2019.)*

Rántott leves pirított kenyérbúrával / Einbrennsuppe

Hozzávalók: 3 dkg zsír, 1 evőkanál liszt, 1 teáskanál köménymag, só, fűszerpaprika, egy szelet kenyér.

A liszttel és a zsírral zsemleszínű rántást készítünk, hozzáadjuk a köménymagot is. Levesszük a tűzről, megszórujuk pirospaprikával, hideg vizet öntünk hozzá, és simára keverjük. Újra felengedjük vízzel, sózzuk és még öt percig főzzük. Ezalatt a kenyeret felkockázzuk, serpenyőben megpirítjuk, és tálaláskor a forró leveshez adjuk.

Aszalt szilvaleves / Hutzlsuppn

Hozzávalók: 3 marék aszalt szilva, 1 liter víz, csipet só, fahéj és szegfűszeg, 2 teáskanál cukor, levestészta, 1 teáskanál liszt, 2 evőkanál tejföl.

A szilvát a vízben a fűszerekkel hat-nyolc percig főzzük, a tésztát hozzáadjuk, puhára főzzük, cukorral ízesítjük, majd a tejjel és liszttel behabarjuk.

Becsinált leves / Einmachsuppe

Hozzávalók: egy csirke apróléka, sárgarépa, petrezselyem, só, bors, 1 tojás, liszt.

Két liter vízben feltesszük főni a csirkeaprólékot és a zöldséget, sóval, borssal puhára főzzük. Kevés

rántással dúsítjuk. A tojásból, lisztből galuskatésztát keverünk, sózzuk és kanállal a forrásban levő levesbe szaggatjuk. Amint felemelkedik a leves tetejére, már elkészült.

Zsemlegombóc / Einmachknödel

Hozzávalók: 1 zsemle, 1 hagyma, petrezselyem, 1 tojás, 1 evőkanál liszt, só, őrölt bors, zsír.

A zsömlét vízbe áztatjuk, majd jól kinyomkodjuk. Reszelt hagymát, apróra vágott petrezselymet, tojást, lisztet adunk hozzá, sózzuk, borsozzuk, és jól összedolgozzuk. Nedves kézzel kis gombócokat formázunk belőle, kizsírozott tepsiben megsütjük, és ünnepkor nem galuskával esszük a becsináltleves, hanem ezt adjuk hozzá tálaláskor.

Burgonyás morzsa / Krumpensterz

Hozzávalók: fél kg burgonya, 2 evőkanál zsír, 1 hagyma, 10 dkg liszt, só, tejföl.

A meghámozott krumplit felkockázzuk, sós vízben kifőzzük, majd leszűrjük, de a főzőlevét félretesszük. A krumplit összedolgozzuk a liszttel, lassan hozzáengedjük a forró levét, és összekeverjük. A hagymát a zsíron megpirítjuk, a krumplihoz adjuk a tejjel együtt, sózzuk, jól elkeverjük, majd pár percig még fedő alatt állni hagyjuk. Kanállal adagoljuk.

Lisztos sterc / Mehlsterz

Hozzávalók: 2 bögre liszt, egy kávéskanál só, 1,5 bögre forró víz, 10 kanál forró zsír.

A lisztet a sóval folyamatos kevergetés mellett aranybarnára pirítjuk. Felöntjük másfél bögre forró vízzel, fedő alatt néhány percig állni hagyjuk. Ekkor meglocsoljuk a forró zsírral, jól átforgatjuk, és kefirrel, aludttejjel, tejjel, lekvárral fogyasztjuk.

Csalánfőzelék / Brennesselsose

Hozzávalók: nagy csokor zsenge, friss csalán, egy zömlé, 1-1 evőkanál liszt és zsír, 1 gerezd fokhagyma, 1-2 dl tej, őrölt bors, só.

A csalánleveleket leszedjük a szárról (kesztyűvel), megmossuk, és forró sós vízben megfőzzük. A zömlét beáztatjuk a tejbe. Világos fokhagymás rántást készítünk, a tejjel felöntjük. A megfőtt csalánt kanállal felaprítjuk (turmixolhatjuk is), a rántásba tesszük és a zömlét is hozzáadjuk. Sózzuk, borsozzuk, még egyszer összeforraljuk. Tükörtojás, rántotta a feltét hozzá.

Sült baromfivér / Gebranetes Blut

Hozzávalók: a baromfi vére, fél szelet kenyér, 1 evőkanál zsír, 1 hagyma, 1 paprika, só, bors, fűszerpaprika.

Felkockázunk egy szelet kenyeret, mélytányérba tesszük, és erre engedjük a baromfi levágásakor a vért. A felkockázott hagymát és a karikára vágott paprikát a zsíron üvegesre pároljuk, megszórjuk pirospaprikával. A megalvadtt vért négyzetekre vágva és állandó keverés mellett a párolt hagymára öntjük, öt-tíz percig sütjük. Kiadósabb, ha a baromfi máját is belesütjük. Tálalás előtt sózzuk, borsozzuk. Kedvelt reggeli volt vasárnaponként, amikor az ebédhez baromfit vágtak.

Savanyú gomba burgonyagaluskával / Saure Schwamme mit Krumpennokkerl

Hozzávalók: 2 dkg szárított vargánya, 3 evőkanál liszt, 1 evőkanál zsír, só, bors, pirospaprika, babérlevél, ecet, tejföl. A nokedlihez: fél kg burgonya, 6 evőkanál liszt, 1 tojás, só.

A mártás elkészítéséhez a gombát felfőzzük, leszűrjük, és apróra vágjuk. A lisztből, zsírból rántást készítünk, megszórjuk pirospaprikával, és kis vízzel felengedjük. Sózzuk, borsozzuk, beleteszünk néhány babérlevelet, kevés ecetet, és az apróra vágott vargányával készre főzzük. Tejfőllel ízesítjük. A nokedlihez sós vízben megfőzzük a hámozott, kockára vágott krumplit, áttörjük, sózzuk, és liszttel, tojással tésztává gyúrjuk. Ujjnyi vastag rudakat sodrunk a tésztából, egy centis darabokra vágjuk és forró sós vízben kifőzzük. Leszűrjük és a gombás mártással tálaljuk.

Savanyú tojás / Sauerei

Hozzávalók: 4 tojás, 3 dkg zsír, 3 dkg liszt, 1 dl tejföl, hagyma, babérlevél, só, ecet, mustár.

A zsíradékból és a lisztből barna rántást pirítunk. Egy kávéskanálnyi apróra vágott hagymát hozzáadunk, vízzel felengedjük, babérlevéllel, sóval, ecettel, kiskanálnyi mustárral ízesítjük. Tíz percig csendesen rottyogatjuk. Ekkor óvatosan beleengedjük a tojásokat. Pár percig forraljuk, de nem főzzük egészen keményre a sárgáját, illetve szét is keverhetjük. Tálalás előtt pár csepp citromlével, tejfőllel meglocsoljuk.

Káposztás lepény / Krautfleck

Hozzávalók: 1 kisebb fej káposzta, 1 vöröshagyma, 1 kg burgonya, 1 szelet szalonna, 1-1 evőkanál zsír és ecet, fél kg liszt, 1 tojás, só.

A szalonnát felkockázzuk, a lábos alján kissé lepirítjuk. Hozzáadjuk még a zsírt, rátesszük az apróra vágott hagymát, a besózott, vékonyra szelt káposztát. Felöntjük annyi vízzel, hogy éppen ellepje, egy evőkanál ecetet is hozzáadunk. Fedő alatt pároljuk, majd ha nem főtt el, fedő nélkül hagyjuk, hogy a leve elpárologjon. A krumplit héjában megfőzzük, meghámozzuk, és krumplinyomón áttörjük. A liszttel, sóval, tojással összeállítjuk a tésztát. Kinyújtjuk, majd kb. tízszer tíz centiméteres négyzetekre vágjuk, és ráhalmozunk egy-egy kupac dinszelt káposztát. Jobbról, balról ráhajtjuk a tésztát, kiszírozott sütőbadogon mindkét oldalát pirosra sütjük. Ugyanezt a tésztát szilvalekvárral is tölthetjük.

Kukoricalepény / Kukrizprosa

Hozzávalók: 3 tojás, 15 dkg porcukor, reszelt citromhéj, 3 evőkanál zsír, 1 bögre tej, kukoricaliszt.

A tojás sárgáját a cukorral, citromhéjjal és az olvasztott zsírral jól elkeverjük. Annyi kukoricalisztet adunk hozzá, hogy ne túl sűrű tésztát kapjunk. A tojásfehérjéket felforraljuk, beleforgatjuk a tésztába. Zsírozott tepsiben elosztjuk, kanállal szilvalekvár darabokat teszünk rá, és megsütjük. Melegen fogyasztjuk.

Plecedli sütemény / Pläzedl

Hozzávalók: 30 dkg liszt, 3 tojás, 2 tojássárgája, 5 evőkanál cukor, 10 dkg zsír, citromhéj, fél mokkáskanál szóda, bikarbóna.

A hozzávalókból puha tésztát gyúrunk, fél órára hűvös helyre tesszük pihenni. Kézzel a gyúródeszkán ujjnyi vastag rudakat sodrunk, melyeket kristálycukorba forgatunk, és 3-3,5 cm nagyságúra vágunk, vagy linzerformával kiszaggatjuk. Megkenjük tojásfehérjével, megszórjuk cukros dióval, és világosra sütjük.

Inhalt „Barátság”/„Freundschaft”

Jahrgang 27. Heft 2.

In der Aprilausgabe werden die Osterbräuche der in Ungarn lebenden Nationalitäten mit Hilfe des Ethnologen des Freilichtmuseums in Szentendre vorgestellt. Im Parlament wurde die Beihilfe von 1 Milliarde HUF für die als Träger von Bildungseinrichtungen geltenden Kommunalverwaltungen übergeben: die BürgermeisterInnen von deutschen, slowakischen und kroatischen Siedlungen in Ungarn konnten die Unterstützung übernehmen. Die Gemeinschaft Junger Ungarndeutscher (GJU), die den 30. Jahrestag ihrer Gründung feiert, stellt sich vor. Im Interview mit der neugewählten Vorsitzenden des Landesverbandes der Nationalitätenselbstverwaltungen blickt Erzsébet Racskó auf den vorigen Zyklus zurück, während der Verband sich bereits auf die Volkszählung im Jahre 2021 vorbereitet. Sie begutachtet zugleich den Nationalen Grundlehrplan (NAT) mit Rücksicht auf die Nationalitäten – die Arbeit läuft also intensiv. Auch die neuen Vorsitzenden werden vorgestellt, in der ersten Runde sprechen der polnische, der armenische und der rumänische Vorsitzende über ihre Pläne und Aufgaben. In der Rubrik XX. JAHRHUNDERT werden mit dem Titel „Griechen im Stadtteil Kőbánya“ Auszüge aus einem im Jahre 2019 veröffentlichten Ausgabe mitgeteilt: zwei um 1950 nach Ungarn geflüchtete griechische Kinder erinnern sich an ihre Ankunft, an ihre Kindheit, sowie an ihre Integration. In der Rubrik „Haus und Hof“ werden Ernährungsgewohnheiten und Rezepte aus Herend mitgeteilt. Die Zeitschrift BARÁTSÁG erscheint zum nächsten Mal am 15. Juni.

Contents “Barátság”/“Friendship”

Vol. 27. No. 2

Our April issue starts out with the introduction of the Easter customs of the nationalities living in Hungary, with the help of the Skanzen of Szentendre. The financial aid intended for the nationality self-governments maintaining educational institutions, totalling more than 1 billion forints was handed over in the Parliament to the mayors of local German, Slovak and Croat settlements. The GJU, the Collective of German Youth in Hungary is introduced here, celebrating the 30th anniversary of its foundation. You can read an interview with Erzsébet Racskó, the re-elected president of the Alliance of Nationwide Nationality Self-governments, who remembers her previous term, while the plenum itself prepares for the census of 2021, comments on the features of National Core Curriculum related to the nationalities, going along at full speed. We are introducing the new presidents as well, starting in the first round with the Polish, Armenian and Romanian presidents talking about their plans for the future and the tasks ahead of them. In our XX. Century column we are publishing two chapters from a publication titled Greeks of Kőbánya from 2019, where two Greeks remember their arrival as refugee children in Hungary around 1950, how their childhood was shaped how they managed to integrate. In the Around the Household column we are presenting dining customs and recipes from Herend. The next edition of BARÁTSÁG comes out on the 15th of July.

Lapzárta: 2019. március 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2020. június 15-én jelenik meg.